

CES
EGAB

Consejo Económico
y Social Vasco
Euskadiko Ekonomia eta Gizarte
Arozetarako Batzardea

EAE-KO MEMORIA SOZIOEKONOMIKOA 2021

Laburpena eta Ondorioak

Ziurgabetasuna etorkizunean

Memoria honen orrialdeetan kontsulta daiteke Euskadiko Ekonomia eta Gizarte Arazoetarako Batzordeak pandemiaren bigarren urtean Euskadik izan duen errealitate soziala eta ekonomikoa aztertzeko egin duen azterketa zehatza. Txertoa iritsita, itxaropena zabaldu zen COVID-19a atzean uzteko eta etorkizunari begira nolabait baikor izateko, baita maila ekonomikoan ere. Hala ere, EAEko ekonomiak hazkundea izan bazuen ere, pandemiaren seigarren boladak, energiaren prezioaren igoerak eta 2021eko amaierako hornidura eskasiak susperraldiaren indarra mugatu zuten.

2022an eta pandemiak aurrera egin ahala, ziurgabetasunez beteta jarraitzen du etorkizunak. Testuinguru horretan, uste dugu krisitik irtetea aprobetxatu behar dela hobetzeko, eta formula ekonomiko eta sozial berritzaile, iraunkor eta inklusiboen alde egin dezaten bultzatu nahi ditugu administrazio publikoak, elkarrizketa soziala eta negoziazio kolektiboa sustatzeko eta lankidetzaren harremanen alde egiteko.

Memoria honetan agerrarazi dena ikusita, egiazta daiteke ezen, pandemiaren aurreko jardura ekonomikoaren mailara iritsi ez bada ere, ekonomia eta enplegu adierazleak nabarmen hobetu zirela Euskadin 2021ean (BPGd-aren % 5,6ko igoera eta enpleguaren % 1,5eko hazkundea izan ziren). Gogorarazi behar da politika monetarioak eta fiskalak jardura ekonomikorako euskarri erabakigarriak izaten jarraitu zutela, baita aldi baterako lan erregulazioko espedienteek ere, aurreko urtean baino gutxiago izanik ere, nabarmen murriztu baitzuten lanpostuen galera. Era berean, gure kezka nabaria da egungo inflazioagatik, eta akordioak lortzeko eta sortutako egoera ahalik eta ondoen gaitzeko aukera emango duten neurriak hartu behar direla uste dugu.

Pandemiaren ondoriozko erronkez gain, Euskadik aurre egin behar die sistema ekonomikoaren eraldaketa global sakonaren ondoriozko erronka berriei, eta horrek aukera berrietarako ateak ere irekitzen ditu. Hori dela eta, Kontseiluak Europako Next Generation funtsek eskaintzen dituzten aukerak baliatu eta zuhur jokatzeko deia egiten dugu, trantsizio teknologiko-digitala, energetiko-ingurumenekoa eta demografiko-soziala bultzatuko duten estrategiak ezartzeko. Etorkizunaren diseinua trantsizio horiek zehaztuko dute, eta funtsek, bai kantitatean bai diseinuan aurrekaririk ez duen Europako erantzunak, trantsizio horiek erraztuko dituzten errailak jartzea lortu behar dute, baita ezinbestean ekarriko dituzten doikuntzengatik gizartearen zati bat ahaztea eragotzi ere.

Oro har gertatutakoaren ildotik, eta hainbat eremutan datuak gogorak izan arren, demografikoa nabarmendu nahi nuke batez ere. Pandemiaren giza eragina hain handia izaten ari da, ezen denbora bat igaro ondoren bakarrik izango baikara gai pandemiaren ondorioak lasaitasunez ebaluatzeko, eta ezin izango dira estatistiketan bakarrik neurtu. Heriotzen zifra berriez gain, jaiotza-tasa txikiaren eta biztanleriaren zahartze progresiboaren ondoriozko erronka demografikoa ere gehitu behar da. Horregatik, ezinbestekoa da demografia eta migrazioarako eredu orokorra, politika publikoak zeharka eta modu koordinatuan orientatzea ahalbidetuko duena. Horrekin lotuta, erronkari heltzeko tresnak zehazten hasi dira.

Gizartearen egoerari dagokionez, 2021. urteak agerian utzi du gizarte-babeseko sistema sendoa izateak duen garrantzia, gure gizarteak dagoeneko bere gain hartutako erronkei, gero eta behar handiagoi eta erronka eta errealitate berri posiblei aurre egiteko. Azpimarratzekoa da, COVID-19ak eragindako krisia hasi zenean, EAE abiapuntu onean zegoen erronka berriei aurre egiteko, eta, beraz, pandemiaren hasieratik ez da bizi-maila orokorra nabarmen jaitsi.

Amaitzeko, memoria hau irakurtzen jarraitzera gonbidatzen zaituztet, eta Euskadiko EGAB osatzen dugun eragile sozial eta ekonomikook identifikatu ditugun erronkak, eta horri buruz ditugun gogoetak ere proposamenak ezagutzera. Gure zeregina da iturri ofizialek argitaratutako estatistikei eta informazioei balio erantsia ematea, haien bilakaera denboran testuinguruan jarrita, aurrerapenak eta atzerapausoak egiaztatuta, eboluzioei aurrea hartuta eta oharrak eta gogoetak txertatuta, modu kontrastatuan eta adostuan.

Eskerrak eman nahi dizkiet, besterik gabe, memoria hau egiteko ardura duen Euskadiko Ekonomia eta Gizarte Arazoetarako Batzordeko kideei eta Kontseiluko langileei. Eskerrik asko, bene-benetan, egindako lanagatik eta inplikazioagatik.

Emilia M. Málaga Pérez
Presidentea

LABURPENA

I. DEMOGRAFIA

Memoria sozioekonomikoaren lehen kapitulu hau hasteko, pandemiaren giza kostua gogorarazi behar dugu. 2020ko hasieran lehenengo kasuak agertu zirenetik, birusa mundu osoan zabaldu da eta kutsatu eta hildako lagunak milioika dira. Aldi berean, mundu osoan birusa geldiaraz dezaketen txertoak azkar sortzeko eta 2020. urtearen amaieratik txertaketa-kanpainak abian jartzeko egindako ahalegin zientifiko eta ekonomiko handia, gutxienez mundu garatuan, aurrekaririk gabeko mundu mailako pandemia honen aurreko bizimodura itzultzeko itxaropena badago.

Gure planetak diagnostikatutako 300 milioi COVID kasu baino gehiagorekin eta ia 5 milioi hildakorekin amaitu zuen 2021. urtea, eta pandemiaren seigarren bolada bati aurre eginez. Europan, gaixotutakoak 150 milioi ziren ia, eta zendutakoak ia 2 milioi. Espainian, agintariak 10 milioi pertsona diagnostikatu (PCR) eta ia 100.000 hildako zenbatu zituzten. Euskadin, kalkulatu da 2021eko abenduaren 31n (Osakidetzaren datuak) ia milioi erdi pertsona hil direla gaixotasun horren eraginpean (horietatik 367.000 2021ean), eta 8.137 hil direla (5.000 azken urtean).

Eustaten Heriotzen Inkestaren (HERE) behin-behineko datuen arabera 2021ean, Euskadin COVID-19aren ondoriozko 1.666 heriotza gertatu ziren (heriotza guztien % 7,2), hau da, 2020an baino 1.430 heriotza gutxiago (-% 46,2); horietatik, 1.631 analisi espezifiko batek berretsi zituen, eta 35 kasutan COVID-19 probablea diagnostikatu zen. COVIDak eragindako heriotza gehienak ospitaleetan gertatu ziren (% 85,4), ondoren, etxeetan (% 7,6) eta egoitza soziosanitarioetan (% 6,7). Era berean, nabarmendu behar da COVID-19a hilabete horietako beste 159 kasutan ere izan zela, baina ez zela kausa nagusia izan, heriotzaren mediku-ziurtagiritan agertzen denarekin bat eta OMEren heriotza-kausak koordinatzeko irizpideak aplikatuta. Gainera, 2021ean hildako 389 pertsonak COVID-19a izan zuten, baina heriotza gertatu zenean infekzioa igarora zela iritzi zitzaion.

Memoria honetan aztertu ohi diren kopuruetara itzuliz, EAEn, 2021ko urtarrileko Biztanleen Udal Erroldatik emandako azken datuen arabera, EAeko biztanleriak apur bat behera egin du azken urtean, % 0,29 (6.511 biztanle gutxiago) eta 2.213.993 biztanle ditu. Lurralde historikoei buruzko datuen Bizkaia batez ere gutxitu da biztanleria (-% 0,44, 5.109 biztanle), eta zertxobait gutxiago Gipuzkoan (-% 1,5, 1.088 biztanle) eta Araban (-% 0,09, 314 biztanle).

Bestalde, EUROSTATEk kalkulatu du 447 milioi lagun bizi direla Europar Batasunean, 2021eko urtarrileko erreferentzia hartuta, urtebete lehenago baino 300.000 milioi gutxiago. Milako 0,7ko beherakadak (milako +1,9 aurreko urtean) eten egin du 1960tik gertatzen ari zen joera positiboa, gaur egungo Europar Batasuneko biztanleria 354,5 milioi biztanlekoa baita. Izan ere, immigrazioaren bilakaera positiboak (milako +1,8) ez du lortu, pandemiaren urte honetan, milako -2,5eko saldo begetatiboa (jaiotzen eta heriotzen arteko aldea) itzultzea, aurreko urtean baino 534.000 heriotza gehiago izan baitira.

Berriz ere EAEn, 2020rako behin-behineko datuek adierazten dute hazkunde naturala (jaiotzen eta heriotzen arteko aldea) negatiboa izan dela EAEn zortzigarren urtez jarraian, bilakaera positiboa izan duten aurreko 9en ondoren: urte horretan 14.739 jaiotza erregistratu dira, aurreko urtean baino % 4,4 gutxiago, eta 24.247 heriotza, 2019an baino % 12,5 gehiago. Kopuru handi horretatik, heriotzen %12,8 COVID-19aren ondorio izan ziren. Zifra horien ondorioz, hazkunde begetatiboa -9.508koa izan da, hots, milako -4,3koa. Saldo negatibo hori serie historiko osoko handiena da, heriotza kopuruak gora egin duelako.

EUSTATEko 2020. urteko “*Migrazio Mugimenduen Estatistikak*” (MME) COVID-19aren pandemiaren eragina nabarmentzen du, migrazioak, barnekoak zein kanpokoak, nabarmen murriztu baitira. Hala eta guztiz ere, gure erkidegoak 4.512 pertsona irabazi zituen urte horretan (2019an baino % 76,8 gutxiago, urte hartan 19.468 irabazi baitzituzten). Lurren arabera, Bizkaiak 1.583 lagun gehiago ditu, Arabak 799 eta Gipuzkoak 2.130.

Migratzaileen titulazioari dagokionez, 2020an EAeko migrazio-saldoa positiboa dela (gure erkidegorako etorkin gehiago erregistratu dira aldi horretan emigratuak baino) ikasketak-maila guztietan, goi-mailako titulazioetan izan ezik (graduak, lizentziaturak, graduondoak, masterrak, doktoretzak eta espezializazioa) eta maila ertain-gorenetan. Edozelan ere, urte atipikoa da, bizitzeko egokitu zaigun pandemiagatik, eta, beraz, oraindik ezin dugu horri buruzko ondorioak ateratu.

Migrazio-mugimenduen zati handi batean lehen mailako ikasketak (osoak edo osatu gabeak) dituzten pertsonak daude, eta, gainera, bilakaera oso aldakorra eta ziklo ekonomikoaren mendekoa markatzen duen ildo da (saldo positibo handiak krisiaren aurreko urteetan eta beherakada handiak gure ekonomian datu okerrenak dauden urteetan). Datu absolutuetan, 5 urtetik gorako pertsonen migrazio-saldoa +4.000 pertsonakoa da; horietatik 2.067k lehen mailako ikasketak zituzten (osoak edo amaitu gabeak), 2.279k bigarren mailako ikasketak zituzten eta 28k lanbide-ikasketak zituzten. Bestalde, saldo negatiboa da (irteerak sarrerak baino gehiago) goi-mailako ikasketak (-52) eta unibertsitate-titulatuak (-322, aurreko urteko +365 zifren aldean) dituztenentzat. Azken urtean goi-mailako tituludunen 4.802 emigratio erregistratu ziren (5 urtetik gorako emigratio guztien % 16,3) eta 4.480 immigrazio (guztizkoaren % 13,4); esan bezala, -322 pertsonako saldoa izan zen.

Immigrazioari dagokionez, 2021eko urtarrilaren 1eko udal-eroldaren arabera, EAEn bizi den atzerriar jatorriko biztanleria 246.501 pertsonakoa da, eta, zazpigarren urtez jarraian, 4.777 pertsona gehiago daude (+% 2), 2013-14 biurtekoan atzerakada txikia izan ondoren, eta 90eko hamarkadaren amaieran hasitako etorrera handiaren ondoren. 2021eko urtarrilean erroldatutako 246.501 atzerriar horiek, esan dugun bezala, biztanleriaren % 11,1 dira, 2020an baino 2 hamarren gehiago; Estatuan, berriz, ratioa 2 hamarren igo da, %15,4ra iritsi arte. Gainera, laugarren urtez jarraian gora egin du, 3 urtez zero hazi ondoren (2015 eta 2017 artean). Bestalde, 2017an (azken datu ofiziala) atzerriar jaio ondoren EB bizi ziren 57,3 milioi lagun, biztanle guztien % 11,2 hain zuzen ere.

EUSKADI, nazionalitateen arabera, hamar garrantzitsuenen artean, 2021ean, zortzi latinoamerikar ditugu (Kolonbia, Nikaragua, Bolivia, Venezuela, Ekuador, Honduras, Paraguai eta Brasil), bat komunitarioa (Errumania) eta bat afrikarra (Maroko). 2021ean, eta etenik gabe 2014tik, marokarra da atzerriko nazionalitate nagusia EAEn, 28.317 pertsona baitaude erroldatuta, EAeko atzerriko jatorriko pertsona guztien % 11,5 hain zuzen. Bigarren tokian kolonbiarrak daude, guztizkoaren % 11.

Fenomeno horren pertzepzio sozialari dagokionez, IKUSPEGIK esan du euskaldunek ez dutela immigrazioa arazotzat hartzen. % 1,5ek soilik aipatzen du berez EAeko lehen arazo (% 1,7 2020an), eta aipamen guztiak % 6koak dira (% 7,5 2020an), gehienez hiru erantzun. Inkestan hala iradokita, elkarriketatutako biztanleriaren % 9,8k aipatzen du, eta 2020an, berriz, % 10,2k. Enpleguari dagokionez, immigrazioak lan-merkatuarekiko zuen ikuspegi funtzionala nabarmen higatu zen krisiaren ondorioz: 2004an, % 80k uste zuen etorkinak behar genituela zenbait sektoretan lan egiteko; 2014an, berriz, % 30,4k uste zuen hori. Hala ere, gorabehera txikiarekin, 2015etik aurrera, ikuspegi utilitarista horrek gora egin du berriro, 2021ean % 70,7 izatera iritsi arte (+6,7 puntu 2020. urtearekin alderatuta). Antzeko zerbait gertatu da beste baieztapen batekin ere, hain zuzen etorkinek bertakoek nahi ez dituzten lanpostuak hartzen dituztela. 2014an, % 32,8 ados zegoen baieztapen horrekin (aztertutako serie osoko ratio txikiena), eta berriz ere, gorabehera batzuekin, 2021ean % 66ra iritsi zen (+0,6 puntu 2020ko datuekin alderatuta). Datu horiek agerian uzten dute immigrazioaren pertzepzio positiboa ziklo ekonomikoari lotuta dagoela.

Azkenik, IKUSPEGIK euskal biztanleriak immigrazioarekiko duen "tolerantzia-indizea" lantzen du, 2020an 2019an baino askoz ere balio handiagoa duena (65 puntu aurreko urtean 60,67 izan zen), serie historikoko altuena. Bilakaera horri dagokionez, IKUSPEGIren txostenak ondorioztatu zuen indize horretan lortutako emaitzak, ordura arte, oso lotuta zeudela dinamika makroekonomikoekin, immigrazioaren eta kultura-aniztasunaren fase goiztiarretan dauden gizarteetan gertatzen den bezala. Hala ere, COVID-19aren krisiak lotura hori hausten duen egoera berria ekarri du; izan ere, 2020an gertatutako ekonomiaren beherakadarekin batera ez zen tolerantziak behera egin, guztiz kontrakoa baizik, eta 2021ean berriro ere gora egin du indizeak, 66,1eraino (+1,1 puntu). Ikuspegik aitortzen du ikusteko dagoela ea azken biurtekoko igoerak (5 puntu baino gehiago 2019. urtearekin alderatuta) datozen urteetan finkatzen diren.

Demografia da gaur egun trantsizio sozialean argien eragiten duen faktoreetako bat. Euskadi, Espainiako Estatuarekin batera, ugalkortasun- eta jaiotza-tasa txikiak dituzten Europako herrialdeen artean dago. Paradoxikoa bada ere, 50eko hamarkadaren erdialdetik joan den mendeko 70eko hamarkadara arte erregistratutako leherketa demografikoak, "baby boom" izenekoak, 2030erako gehien haziko den zerranda dakar. Belaunaldi horretako seme-alabak dira gaur egun emantzipatzeko eta, hala badagokio, nahi duten eta nahi dutenean seme-alabak izateko zailtasunak dituztenak.

2021ean, Eusko Jaurlaritzaren Trantsizio Sozialaren eta 2030 Agendaren Idazkaritza Nagusiak sailen arteko hausnarketa-prozesua bultzatu zuen, Eusko Jaurlaritzaren barruan eta foru aldundiekin batera, 2022ko ekainean amaitzea aurreikusten den **erronka demografikorako 2030erako Euskal Estrategiaren** edukiak definitzeko. Honako helburu hauek ditu: 2022-2024 aldirako jarduketara-programa garatzea 2030erako progresibotasun ikuspegiarekin, demografiaren gaia agenda politiko-instituzionalaren erdigunean kokatzea eta gizartearekin partekatzea haren irismen estrategikoa eta Euskadin familietan inbertitzera eta erronka demografikorako politiketara bideratutako BPGd-aren ehunekoa EBren mailan kokatzea.

Horretarako, premisa hauek hartu dira abiapuntutzat:

- a) Eraldaketa sistemikoaren eta progresiboaren ikuspegia
- b) Genero-ikuspegia
- c) Aniztasunaren, tratu-berdintasunaren eta diskriminaziorik ezaren ikuspegia
- d) Erantzunkidetasunaren ikuspegia
- e) Adinekoen eskubideak bermatzeko ikuspegia
- f) Gazteen emantzipazio-prozesuaren erdigunea izatearen ikuspegia.

II. EKONOMIA

COVID-19aren pandemiaren bilakaerak artean nabarmen baldintzatzen zuen 2021eko *mundu mailako* hazkundearen dinamikan, eta jardueraren susperraldia handiagoa izan zen, oro har, ekonomia aurreratuen artean, ekonomia goranzkorretan baino. Hala gertatu da, batez ere, herrialdeen lehen taldean txertaketa-prozesuan izandako aurrerapen handiagoei esker pandemiaren bilakaera konparazioan hobea izan zelako eta, beraz, eusteko neurrien larritasuna txikiagoa izan zelako haren aurrean.

Nazioarteko Diru Funtsaren kalkuluen arabera, *munduko BPGd-aren* hazkundera, termino errealean, % 6,1koa izan zen 2021ean, eta % 3,1koa aurreko urtean. Ekonomia aurreratuen BPGd-a % 5,2 hazi zen: euroguneko BPGd-a % 5,3 hazi zen, AEBkoa % 5,7 eta Japoniakoa % 1,6. Suspertzen ari diren eta garatzen ari diren merkatuetako ekonomietan, igoera % 6,8koa izan zen. Europako ekonomia goranzkorak % 6,7 hazi ziren (Errusia % 4,7 hazi zen) eta Asiakoak % 7,3 (Txina % 2,2 hazi zen 2020an eta % 8,1 2021ean). Latinoamerikak eta Karibek % 6,8ko igoera izan dute.

Merkataritza-trukeei dagokienez, zerbitzuen merkataritza motel ibili zen 2021ean hainbat herrialdetan, baina ondasunen merkataritza igo egin zen. Hala, munduko merkataritza % 10,1 hazi zen 2020. urtearekin alderatuta.

Prezioei dagokienez, inflazio orokorra % 3,1koa izan zen urte arteko terminoetan ekonomia aurreratuetan, eta % 5,9koa ekonomia goranzkorretan. Brent upelaren prezioa % 71,2 igo zen 2020 eta 2021 bitartean. Urtarrilean hasi zen baliorik txikienarekin (54,6 \$/ upel), urrian 83,8 \$/ upel izatera iritsi zen eta urtea 74,7 \$/ upelekoa izan zen. Bestalde, elikagaien prezioak % 30,8 igo ziren 2020-2021 aldian, ez-metalezko industria produktuenak % 53,2 eta metalezko industria produktuenak % 43,7, datu horiek guztiak dolarretan neurtuta.

Inflazioak gorakada handia izan zuen testuinguru horretan, ekonomia aurreratu batzuetako banku zentralak beren diru-politiken tonua doitzen eta gogortzen hasi ziren, 2020. urtearen hasieran sartutako pizgarri batzuk pixkanaka kenduta.

2021ean, Europako Banku Zentralak, Estatu Batuetako Erreserba Federalak eta Japoniako Bankuak egun baterako esku-hartzetaz tasak mantendu zituzten, 2020an itxi zuten bezala: Europako Banku Zentralak % 0,00, Japoniako Bankuak % 0,10 eta Erreserba Federalak % 0,25.

Diru-merkatuak eurogunean (gordailuak) dituen interes-tasei dagokienez, berriz ere negatiboak dira, urteko batez bestekoan, epe guztietan. Zehazki, 2021eko abenduan, Euriborra honela dago kokatuta: % 0,60 hilabete batera; % 0,58 % 3 hilabetera; % 0,55 hilabetera eta % 0,50 urtebetera.

Bestalde, 2021ean, finantza-erakunde monetarioek EBMn bizi diren etxekoen unitateei ematen dieten interes-tasa 2020koaren oso antzekoa da kontsumorako kredituaren kasuan (% 5,82tik % 5,83ra igaro da 2020tik 2021era bitartean), eta jaitsi egin da etxebizitzarako kredituan (% 1,67tik % 1,60ra).

Dibisen merkatuari dagokionez, euroak balioa galdu du dolar estatubatuarren, libera esterlinaren eta yen japoniarren aurrean. Zehazki, dolarraren benetako kanbio-tasa 1,130 \$/ € izan zen 2021eko abenduan, eta 2020ko abenduan, berriz, 1,217 \$/ €, hots % 7,1eko balio galera dolarrarekiko.

Munduko burtsa-merkatuetan, Europako Banku Zentralaren eta Espainiako Bankuaren datuen arabera, bai Standard & Poor 's 500ek bai Nikkei 225ek, Euro Stoxx zabalak eta Ibex 35ek aurrerapenak izan dituzte 2020 eta 2021 artean.

Eurogunean, ekonomiak berriz ireki zirenean eta 2021eko bigarren eta hirugarren hiruhilekoetan murrizketak arindu zirenean, zerbitzuak berraktibatzen hasi ziren, susperraldi orokorragorako bidean aurrera eginez.

Aplikatu ziren politika monetarioen eta fiskal hedakorren arintasunak eta irmotasunak bultzatu zuten susperraldia. Aldi berean, Europar Batasunaren eremuan, Next Generation EU programa inplementatzen hasi zen, eta, horrez gain, '55. Helburua' paketea onartu zen, susperraldia sendoagoa, berdeagoa eta orekatuagoa izan dadin herrialde guztietan. Hala ere, munduko eskariaren gorakadak desorekak eragin zituen eskaintzaren eta eskariaren artean. Bat ez etortze horiek hainbat ondorio izan zituzten, besteak beste energia-kostuen igoera nabarmena, pandemiaren beste okerragotze batekin batera, suspertzearen indarra mugatu eta inflazio-presioak areagotu zituen.

Testuinguru horretan, euroguneko administrazio publikoek BPGd-aren gainean zuten zorra % 95,6koa izan zen 2021ean. Ratorik handienak Grezian (% 193,3), Italian (% 150,8), Portugalen (% 127,4), Espainian (% 118,4), Frantzian (% 112,9), Belgikan (% 108,2) eta Zipren (% 103,6) daude; eta txikiak Estonian (% 18,1), Luxenburgon (% 25,1), Bulgarian (% 24,4) eta Bulgarian (% 36,7). Defizitari dagokionez, % 4,7 izan zen (% 7,1 euro-gunean). Ratorik handienak Maltan (% 8), Grezian (% 7,4), Letonian (% 7,3), Italian (% 7,2), Errumanian (% 7,1) eta Espainian (% 6,9) daude. Danimarkak eta Luxenburgok superabita dute.

Espainiako ekonomiari erreparatuz gero, urte arteko batez besteko igoera errealak % 5,1koa izan zen, euro-gunekoa baino ehuneko 0,2 puntu txikiagoa (+% 5,3). Eskaera nazionalak 4,7 puntuko ekarpena egin zion BPGd-aren hazkunderari, 2020an baino 13,3 puntu gehiago. Kanpoko eskariak, berriz, 0,5 puntuko ekarpena egin zuen. Sektore ekonomikoen arabera, zerbitzuak izan ziren hazkunderaren buru.

Ordainketa-balantzari dagokionez, Espainiako ekonomiak finantzaketa-ahalmena izan zuen 2021ean¹. Finantzatzeko ahalmen hori (superabita) 22.699 m €-koa izan zen (2020an 13.720 milioi eurokoa eta 2019an 30.403 milioiokoa), hau da, BPGd-aren % 1,9 eta % 1,2 2020an eta % 2,4 2019an.

Estatuko administrazio publiko guztiek 2021. urtea 82.816 m €-ko defizitarekin amaitu zuten, kontabilitate nazionalaren arabera neurtuta. 2020. urtean, berriz, 115.200 m €-koa izan zen defizita. Horrek esan nahi du BPGd-aren % 10,3ko ratiotik % 6,9ra igaro dela 2020. eta 2021. urteen artean.

Orain, **EAEko ekonomiaren bilakaera** azalduko dugu.

EUSTATen Jarduera Ekonomikoen Direktorioko (JED) azken datuek, 2020ko urtarrilekoek, EAEko 152.554 enpresa aktibo zenbatu dituzte, 909.442 pertsonari lana ematen dietenak. Hortaz, batez besteko tamaina 5,96 lanpostukoa da enpresa bakoitzeko, eta goranzko joera izan du.

2020ko urtarrilaren 1etik 2021eko urtarrilaren 1era, COVID-19aren ondoriozko osasun-krisiak eta enpleguaren arloan abiarazitako euspen-neurriek markatutako urte batean, enpresen kopurua % 0,9 jaitsi zen (1.417 enpresa gutxiago), eta enplegatuek, berriz, % 1,3.

28ko EBn batez besteko tamaina 5,1 lanpostukoa da enpresako (2019ko datuak), EAEn baino apur bat txikiagoa (6 lanpostu). Batez besteko horien gainetik daude Alemania (11,5 lanpostu), Luxenburgoko (8,3), Danimarka (7,6), Austria (7,1), Kroazia (6,1).

Gizarte Segurantzaren inskribatutako enpresei dagokienez, datuek erakusten dute 2021eko abenduaren amaieran 58.145 enpresa zeudela, hau da, % 1,1eko igoera 2020ko aldi berarekin alderatuta (623 enpresa gehiago). 2021eko abenduaren amaieran, 2020ko otsailarekin alderatuta, hau da, pandemia hasi aurretik, 748 enpresa gutxiago zenbatu ziren (-% 1,3). Eta aldi horretan EAE Estatuarekin alderatuta (2020ko ots.-2021eko abendua), Estatuan gorakada txikia izan dela ikus daiteke (% 0,6). EAEn, 2021eko abendura arte, 2020ko martxotik apirilera bitarte galdutako enpresen % 64 berreskuratu da.

¹Ekonomia-sektoreek sortutako aurrezia egindako inbertsioari aurre egiteko nahikoa denean sortzen da, eta kontu korrantearen balantzearen saldoak, kapital-saldoak eta atzerrian bizi direnen inbertsioak batuz kalkulatu da.

Eustaten Kontu Ekonomikoek erakusten dutenez, EAEko ekonomiak % 5,6ko igoera izan zuen 2021. urte osoan. Aipaturiko egoera hori handiagoa da Espainiako ekonomiarentzat (% 5,1), euro-gunearentzat (% 5,3) eta 27ko EBrentzat (% 5,3).

Eusko Jaurlaritzako Ogasun eta Ekonomia Sailaren informazioaren arabera², euskal ekonomiaren termometroa hazkunde-eremura itzuli zen 2021eko martxoan, 67,2ko balioarekin (hazkunde txikia). Apirilean hazkunde sendoko eremuan kokatu zen (138,1) eta maiatzean lortu zuen baliorik handiena, 145,5 puntu. Une horretatik aurrera, beherakada txikia hasi zen urrira arte, eta abenduan 131,3 puntuko balioarekin amaitu zen. Horrenbestez, hazkunde sendoko eremuan.

Eskariaren aldetik, barne-eskariaren portaera ez da BPGd-arena bezain positiboa izan, % 5,1eko hazkunderekin, 2021. urte osoan. Hala, kanpo-eskariak BPGd-aren hazkunderari egiten dion ekarpena positiboa da.

Kapital-eraketa gordina (inbertsioa) da dinamismo handiena duen agregatua, eta, 2021. urte osoan, urte arteko aldakuntza-tasa % 6,3koa da. Ekipo-ondasunetan egindako inbertsioa % 12,8 hazi da, eta kapital-eraketa gordinaren gainerakoa hartzen duen agregatua, eraikuntzari lotuago dagoena, % 2,6.

Gastu pribatua (etxeetako azken kontsumoko gastua eta ISFLSH) % 5,3 igo da 2020. urtearekin alderatuta. Bestalde, kontsumo publikoa (administrazio publikoen azken kontsumoko gastua) % 3 hazi da. Gastu pribatuaren eta gastu publikoaren baterako bilakaerak azken kontsumoko gastuaren % 4,8ko hazkundera ekarri du.

Termino nominaletan, "Kanpo-merkataritzaren Estatistikak" (Aduanen Erregistroetan oinarritua) atzerriarekiko ondasunen kanpo-merkataritzari buruz ematen dituen behin-behineko datuek erakusten dute 2021ean esportazioak % 23 hazi direla (25.665,4 milioi euro guztira). 2019. urteko metatua 179,6 milioitan gainditu da. Esportazio ez-energetikoak (guztizkoaren % 94,7) % 22 gehitu dira eta energetikoak % 43,5. Aldi berean, inportazioak % 34,1 hazi ziren 2021. urte osoan (21.059,9 milioi euro), eta ez-energetikoen (guztizkoaren % 78,3) eta energetikoen hazkundera % 28,8 eta % 57,6 izan zen, hurrenez hurren. Kanpoko saldoak 4.605,5 milioiko superabita du.

Eskaintzaren ikuspegitik, sektore guztiek urte arteko aldaketa positiboak izan dituzte 2020 eta 2021 artean.

Termino errealetan, industriako BEGak % 8,5eko batez besteko hazkundera izan du. Aurreko urtean, aldiz, % 11,2ko jaitsiera izan zen. Manufaktura-industriaren batez besteko hazkundera are handiagoa da (+% 9,2). EAEko industriako BEGaren urteko batez besteko hazkunde hori Estatuan erregistratutakoa baino handiagoa da; izan ere, EINen arabera, Estatuan +% 5,2 da.

2021eko abenduko Industria Produzioaren Indizearen urte arteko aldakuntza metatua (datu zuzenduekin eta 2015eko oinarriarekin), 2020ko abenduarekin alderatuta, % 10,5koa izan da EAE osoan. Aurreko aldian, berriz, % 13,4 jaitsi zen.

Maila teknologiko ertain eta altuko produktuen protagonismoa³ etengabe hazi da urteetan, eta 2020an salmenten % 33,8, langile okupatuaren % 32,1 eta balio erantsiaren % 33,9 hartu ditu. 2015ean, ehunekoak % 27 ziren salmentetan, eta % 30 inguru landunetan eta balio erantsietan.

² Eusko Jaurlaritzako Ogasun eta Ekonomia Sailak egin berri duen adierazle sintetiko bat da. EAEko BPGd-arekin korrelazio handia duten hileko ehun aldagai inguru konbinatzen ditu. Serieak moteldu egin dira, eta, beraz, haien ibilbidea aldagaiaren joeratzat har daiteke.

Beharpena: $x < 50$

Hazkunde txikia:

$50 < x < 100$

Hazkunde sendoa: $x > 100$

³ ELGaren sailkapenaren arabera (EUSTATEk erabiltzen duena), maila teknologiko altuak 1 barne hartzen du. Farmazia-produktuen fabrikazioa, 2. Produktu informatikoen, elektronikoen eta optikoen fabrikazioa, eta 3. Eraikuntza aeronautikoa eta espaziala. Erdi-altuan 4 daude. Industria kimikoa, 5. Armen eta munizioen fabrikazioa, 6. Material eta ekipo elektronikoen fabrikazioa, makineriaren eta tresneriaren fabrikazioa, ibilgailuen fabrikazioa, 7. Garraiorako beste material batzuen fabrikazioa, ontzizintza eta eraikuntza aeronautikoa eta 8 izan ezik. Tresna eta hornidura mediko eta odontologikoen fabrikazioa. Ertain-

Eraikuntzaren sektoreko portaera neurrizkoagoa izan da. Hala, 2021. urte osoan, batez besteko hazkundera, balio errealetan, % 2,4koa izan da. Aurreko urtean, aldiz, % 8,2 jaitsi zen. Eraikuntzaren Koiuntura Indizearen urteko balantze erlatiboak % 7,2ko urte arteko hazkundera erakusten du, lan-egutegiaren baldintza homogeneousan: % 7,8 eraikuntzan eta % 3,6 obra zibilean.

Zerbitzuen sektoreak, balio errealetan, % 5eko batez besteko hazkundera izan du. Aurreko urtean, berriz, % 9ko jaitsiera izan zen. Administrazio publikoa, hezkuntza, osasuna eta gizarte-zerbitzuak taldeak barne hartzen dituen jarduerak urte arteko % 2,5eko igoera izan dute (+% 1,6 2020an). Bestalde, jarduera pribatuek, bereziki merkataritza, garraio eta ostalaritzako jarduerak, 2020an % 12,1eko jaitsiera izan baitzuten, 2021ean % 8,9 hazi ziren, nahiz eta 2021ean beren jarduera murriztu zuten, izandako agerraldiak geldiarazteko hartutako neurrien ondorioz.

Horrela, EUSTATen “*Txikizkako Merkataritzaren salmenta-indizeak*” erakusten du 2020-2021 aldian txikizkako merkataritzako salmentak % 3,6 igo direla (lan-egutegi homogeneousan eta prezio konstanteetan). Gasolindegia alde batera utzita, salmentak % 3,3 hazi dira.

EUSTATen “*Establezimendu turistikoko Hartzaileen Inkesta*”ko datuek erakusten dutenez, 2021ean, COVID-19aren pandemiak markatutako bigarren urtean, EAeko establezimendu turistikoen sarreretan (+% 75,8) eta gaualdietan (% 73,3) 2020. urtearekin alderatuta igoera erregistratu bada ere, 2019an lortutako kopuruak ez dira berreskuratu. Guztira 2.376.989 sarrera izan dira, 4.886.776 gaualdi orotara. Izan ere, kopuru horiek 2019an izandako sarreraren % 68,2ra eta gaualdien % 66,7ra iristen dira.

Bestalde, Gainerako zerbitzuen adarrean sartutako jarduerak (higiezin-jarduerak, jarduera profesional, zientifiko eta teknikoak, eta finantza eta aseguru jarduerak) % 4,1eko urteko batez besteko hazkundera izan dute. 2020an, berriz, % 8,6ko jaitsiera erregistratu zen.

Finantzen arloari dagokionez, Espainiako Bankuaren datuen arabera, administrazio publikoen titulartasuneko gordailuen guztizko saldoa 9.345 m € izan zen EAEn 2021aren amaieran. Horrek esan nahi du urtean % 53,1eko igoera izan zela eta Estatuko gordailuen % 9,7 direla. Beste sektore egoiliar batzuetako gordailuen (BSE) balioa 86.815 milioi eurokoa izan zen, hau da, horien balioak % 1,2ko igoera izan zuten aurreko ekitaldikoaren aldean, eta % 6,2ko ratioa estatuko guztizkoarekiko Beste sektore egoiliar batzuen gordailuak modalitate desberdinen arabera aztertzen baditugu (agerikoa, epera eta aktiboen aldi baterako lagapena), hau ikusiko dugu: % 81,4 ageriko gordailuak dira, % 7,9 eperako gordailuak eta % 1 aktiboen aldi baterako lagapenak (ALL). Ageriko gordailuek gora jarraitzen duten bitartean (+% 5,6), eperako gordailuek behera jarraitzen dute. Hala izan da, gordailuek ordainsari urria dutelako, edo batera ez.

Hala, moneta-merkatuko interes-tasak euro-gunean (gordailuak) negatiboak dira berriro, urteko batez bestekoan, epe guztietan.

Gordailu-erakundeek administrazio publikoen eta beste sektore egoiliar batzuen aurrean emandako kredituaren saldo bizia gutxi handitu da (70.155 izatetik 70 izatera igaro da). 253 M € (+% 0,1). Gehikuntza txiki horren arrazoia da administrazio publikoei emandako kredituaren saldoak gora egin duela (+% 15,8). Izan ere, sektore pribatuari emandakoa (guztizkoaren % 86,6) % 1,9 jaitsi da.

baxua 9 da. Euskarri grabatuen erreproduktzioa, 10. Koke-lantegiak eta petrolio fintzea, 11 Kautzuzko produktuen eta plastikoen fabrikazioa, metalezkoak ez diren beste produktu mineral batzuen fabrikazioa. Metalurgia, 12. Metalezko produktuen fabrikazioa, makineria eta armak eta munizioak izan ezik, 13. Ontzizintza, eta 14. Makineriaren eta tresneriaren konponketa eta instalazioa. Behekoa 15 da. Elikagaien, edarien, tabakoaren, ehungintzaren eta jantzigintzaren industria. Larruaren eta oinetakoaren industria. Zuraren eta paperaren eta kortxoaren industria, 16. Arte grafikoa, 17. Altzarien fabrikazioa, 18. Beste manufaktura-industria batzuk; eta 19a. Sailkatu barik.

EINen datuen arabera, etxebizitzaren gaineko hipoteken kopurua % 7 igo da, eta etxebizitza hipotekatuaren gainean emandako batez besteko zenbatekoa % 6,3 handitu, 147.927 eurotik 157.225 eurora, 2020 eta 2021 bitartean.

Bestalde, Bilboko Burtsaren 2000 Indizeak 1.397,4 puntu izan zituen 2020ko abenduan, hau da, % 8,2 igo zen aurreko urteko abenduko datuekin alderatuta. Bilboko Burtsaren kontratazio-bolumena (erosketak eta salmentak), 2021ean, 83.264,7 milioi eurokoa izan zen, hau da, % 13,8 jaitsi egin zen 2020aren aldean.

Inflazioari dagokionez, 2021eko abenduko KPlaren urte arteko tasa % 6,4 izan zen, azken hogeita hamar urteetako baliorik handiena. Ratio hori Estatu osoko ratioaren antzekoa da (% 6,5). Igoera horren arrazoi nagusia energia garestitzea da (elektrizitatea, gasa, erregaiak). Urtearen lehen erdian KPlaren igoera produktu energetikoen prezioen igoeraren emaitza izan zen, baina azken hilabeteetan bigarren fasera igaro zen, eta bigarren fase horretan igoera gainerako produktuetan gertatu zen, bereziki elikagaietan eta industria-ondasunetan, azpiko inflazioak izandako goranzko joerak islatzen duen bezala⁴.

EINen arabera "Hiruhilekoko Lan Kostuaren Inkesta, LKHI", EAEn, % 3,4 egin zuen gora enpresen⁵ laneko kostuak 2021eko laugarren hiruhilekoan 2020ko epealdi beraren aldean (Estatuan % 4,4 handitu da), eta 3.383 euroan kokatzen da langileko eta hileko, hots, 508,4 euro gehiago Estatuan baino.

Lanaren itxurazko produktibitateari dagokionez, ekoizpena enpleguak baino pixka bat gehiago hazi denez gero, % 0,1 igo da 2021ean termino errealean⁶. Igoera horren arrazoia da lehen sektorean eta industrian produktibitateak gora egin duela. Izan ere, eraikuntza eta zerbitzuetan % 2,9 eta % 1,1 egin dute behera, hurrenez hurren.

EAEn bizi diren 18 urteko edo gehiagoko biztanleen batez besteko errenta pertsonala (errenta osoa), EUSTATEko "Pertsonen Errentaren eta Familiakoen Estatistika"ren arabera, % 5,3 igo da 2018 eta 2019 artean, 22.601 €-ra iritsita. % 60 lanaren errentetatik dator, 13.563 € batez beste (+% 4,6 aurreko urtearen aldean), % 26,7 gizarte transferentzia edo prestazioetatik⁷ 6.033 € batez beste (+% 5), % 8,6 kapital higiezin zein higigarriaren errentetatik (1.949 €) eta % 4,7 ekonomia-jardueren errentetatik (1.056 €).

Sexuaren arabera, gizonen eta emakumeen arteko banaketa desberdina da, eta agerian geratzen da dagoen genero-aldea. Hala, gizonek, batez beste (guztira), 27.885 €-ko errenta du. Emakumeek, berriz, 17.731 € batez beste, hots, lehenbizikoek emakumeek baino 10.100 eurotik gorako errenta pertsonala jasotzen dute.

Errentaren (errenta osoa) banaketari dagokionez, 18 urteko eta gehiagoko biztanleria egoiliarren % 60k EAEko batez bestekoa (22.601 €) baino errenta pertsonal txikiagoa du, baina kontuan izan behar da talde horretan sartuta daudela 2019an errentarik jaso ez dutenak (% 13,5). Beste muturrean, biztanleria horren % 10ek batez bestekoa ia bikoizten duen errenta du.

Aldi berean, biztanleen % 37,1ek 12.000 eurotik beherako errenta pertsonala dute, eta % 43,7k 15.000 baino gutxiagokoa (kasu bietan errentarik ez dutenen % 13,5).

Bestalde, Kanpo Inbertsioen Erregistroaren datuen arabera, atzerriko inbertsioa % 75,6 hazi da EAEn 2020tik 2021era bitartean, ABEEak kenduta. Guztira 1.537,5 milioi euro jaso zituen EAEk 2021ean. Hala, 2021ean EAE hirugarren postuan dago inbertsioen bolumenari dagokionez, Madrilen (20.943,9 milioi euro) eta Kataluniaren (2.968,8 milioi euro) atzetik. Sektoreka, inbertsio hauetan egindako inbertsioak bereziki nabarmenak dira, inbertsio osoan duten pisuagatik: energia elektrikoa, gasa, lurruna eta aire girotua, metalurgia eta metalezko produktuen fabrikazioa eta handizkako eta txikizkako

⁴ Azpiko inflazioa kontsumo-prezioen aldakortasuna guztizko inflazioa baino modu zehatzagoan erakusten duen adierazlea da. Produktu energetikoei eta elaboratu gabeko elikagaiari (frutak, barazkiak ...) dagokien zatia kenduta kalkulatu da, hondar-inflazioa osatzen baitute. Hortaz, prezioen joera erakusteko adierazle egokiagoa da.

⁵ Industria, eraikuntza eta zerbitzuak (etxeen enplegatzaile jarduerak eta lurraldez kanpoko erakunde eta organismoen jarduerak izan ezik).

⁶ Benetako produktibitatea bolumen kateatuko indizeetan, EUSTATen datuetatik abiatuz kalkulatu da.

⁷ Pentsioak eta hartzeko pasiboak, langabezia-prestazio edo -subsidiak, ekintza terroristen ziozko prestazio publikoak, giza immunoeskasiaren birusak erasandakoek jasotako laguntzak eta ezintasun iraunkorren ziozko prestazioak eta Gizarte Segurantzaren ardurapeko seme-alaba bakoitzeko prestazioak.

merkataritza eskuratzea, eta motordun ibilgailuak eta motozikletak konpontzea. Lurraldearen ikuspegitik, inbertsioaren azken titularrak bizi den herrialdea % 99,6 da Europako herrialde batean eta, batez ere, 27ko EBn (% 98,1). EBko herrialdeen artean, aurten Alemania nabarmentzen da 411,2 m €-rekin, hain zuzen EAEn egindako inbertsio osoaren % 26,7 izanik.

Bestalde, atzerrian egindako euskal inbertsioa, ABEEak kenduta, % 3,9 jaitsi da 2020. urtearekin alderatuta, eta 3.318,3 m € zen 2021ean. Hala, EAE bigarren postuan dago autonomia erkidegoen sailkapena, atzerrian egiten duen inbertsioagatik, Madrilen atzetik. Sektoreen aldetik, hauexek nabarmentzen dira: energia elektrikoa, gasa, lurruna eta aire girotua, metalurgia eta metalezko produktuen fabrikazioa eta ibilgailu motordunen eta bestelako garraio-materialen fabrikazioa. Lurraldearen ikuspegitik, EAEko inbertsioa ELGAko herrialde batera bideratzen da kasuen % 98,4an. % 80,8k AEBra jotzen du, % 8,3k EB27ra (Poloniak % 5,4), % 4,6k Latinoamerikara eta % 4,6k Asiara eta Ozeaniara.

EAEko sektore publikoari dagokionez, lehenik eta behin, Eusko Jaurlaritzako Ekonomia eta Ogasun Sailaren Aurrekontu Betearazpenaren Estatistikaren arabera, 2021ean Eusko Jaurlaritzak eta hiru foru aldundiek guztira likidatutako guztizko diru-sarrerak 20.282,9 milioi eurokoak dira, % 11,7ko igoera dute aurreko urtearen aldean (+% 4,8 transferentzia korrante eta % 18,8 gehiago, hurrenez hurren). Izan ere, eragiketa arrunten bilakaera positiboa (% 8 igo da zuzeneko zergen bidez, eta % 8,8, berriz, zuzeneko zergen bidez, eta transferentzia arrunten hazkundeari gehitzen zaizkio, % 71,4 hazi baitira), zati batean bakarrik konpentsatzen da finantza-pasiboen % 29,8ko beherakadarekin (2020an baino zorpetze txikiagoarekin lotuta, orduan % 156,5 hazi baitzen). Zorpetzearen jaitsiera hori Eusko Jaurlaritzaren finantzetan baino ez da gertatu (-% 44,3); izan ere, foru aldundietan gora egiten jarraitzen du (+% 38). Diru-sarrerak igo egin dira, bai Eusko Jaurlaritzan (% 12), bai foru aldundietan (% 15,5). Esan bezala, gehitutako diru-sarrera % 11,7 izan da.

Balantzea egite aldera, EAEko sektore publikoak Erkidegoko BPGd-aren gainean zituen diru-sarreraren multzoa, 2020an % 25,4 eta 2021ean 8 hamarren igo zen % 26,2ra arte (behin-behineko datuak). Izan ere, BPGd-a diru-sarrera publikoak baino gutxiago hazi da (% 8,1 termino arruntetan, behin-behineko datuen arabera).

Zerga itunduek zuzeneko eta zeharkako diru-sarrera gehienak osatzen dituzte, eta guztizkoaren % 90 baino gehiago, eta 2021rako 15.963,2 milioi euro bildu dituzte, hau da, aurreko ekitaldiarekin alderatuta, % 14,4 gehiago. Zifra horiek aurreikuspen baikorrenak gainditzen dituzte, pandemiaren aurreko datuak ere gainditzen dituzten erregistroekin (2019an baino ia 500 milioi gehiago biltzen dira). Diru-bilketaren hazkunde hori ekonomiak hazten duena baino handiagoa da, baina kontuan hartu behar da bai inflazioak bai foru aldundiek enpresen diruzaintzako tentsioak arintzeko ezarritako ordainketa geroratzeko neurri jakin batzuek lagundu dutela diru-bilketa hori maximo historikoetan egiten. Biak hazi diren arren, 2021ean zeharkako zergen portaera hobea izan da (+% 20,1) zuzenekoarena baino (+% 8,9).

Guztira, 15.963,2 milioi euro bildu dira, hau da, 2021ean EAEko BPGd arruntaren % 20,7, behin-behineko datuen arabera (% 19,5 2020an). Esan bezala, bilketa hori maximo historikoa da, eta Herri Dirubideen Euskal Kontseiluak 2021eko urrian aurreikusitakoa baino % 2,5 handiagoa. Bildutako guztiaren % 38,3 PFEZari dagokio, % 39,2 BEZari (kudeaketa propioa, eta barne eragiketengatik eta aduanengatik doikuntza), % 7,2 Sozietateen gaineko Zergari eta gainerakoa, % 15,3, zenbait zerga bereziri.

Bestalde, Euskal Sektore Publikoaren guztizko gastua (toki-erakundeak kontuan hartu gabe) 18.627,9 milioi eurokoa izan da 2021ean, eta % 7,6 igo da 2020rekiko, aurreko urteko -% 2,1aren aldean. Hala, magnitude horrek EAEko BPGd-aren gainean duen ehuneko hamarren bat murriztu da, % 24,2tik % 24,1era, BPGd-aren bilakaera dela eta (% 8,1 hazi da uneko terminoetan, behin-behineko datuen arabera). Gastuaren susperraldia bai Eusko Jaurlaritzan (+% 8) bai foru aldundietan (+% 14,1) gertatu da, eta +% 7,6ko agregatuaren aldakuntza gertatu da, partida batzuk erakundeen artean konpentsatzen direlako (transferentzien zati bat, adibidez).

Euskal Sektore Publiko osoko (tokiko erakundeak kanpoan utzita) gastu kapituluetak aldakuntzarik garrantzitsuenean zenbait alde erakusten dute aurreko urteetakoekin alderatuz gero. Lehenik eta behin, langile-gastuek aurreko urteetako joera positiboari eutsi diote, eta 2020an baino gehiago hazi dira (+% 4,8, aurreko urtean baino 1,2 puntu gehiago), eta proportzio txikiagoan aldundietan (+% 2,3) gobernuan baino (+% 5,2), eta, aldi berean, transferentzia arruntak finkatu dira (+% 8,5, 2020an baino 4,7 puntu gehiago). Funtzionamendu gastuak (ondasunak eta zerbitzuak erosteari buruzkoak), era berean, aurreko urteetako joerari eusten diote eta aurreko ekitaldian baino proportzio handiagoan hazi dira (% 6,5 igo dira, eta +% 6,1, berriz, 2020an). Inbertsio errealei dagokienez, % 4,4 jaitsi ziren 2020an, baina % 24,1 berreskuratu ziren 2021ean, foru aldundiek (+% 26,6) eta Eusko Jaurlaritzak (+% 22,5) bilakaera positiboa izan zutelako.

Eusko Jaurlaritzaren gastuari erreparatuz gero, 2021eko "EAEko Aurrekontu Orokorren Betearazpenari" buruzko datuen arabera, 2021eko azaroan eguneratutako aurrekontuko likidazioaren behin-behineko datuekin, Eusko Jaurlaritzaren gastua % 12 handitu da 2020ko datuekin alderatuta, urte horretan % 2,2 jaitsi baitzen aurreko urtearekin alderatuta. Gastu bolumenagatik, bi sail nagusiak Hezkuntza (% 24,4) eta Osasuna (% 321,1) dira orain ere. Azarora arte egindako gastuarekin eguneratutako aurrekontua 13.191,7 milioi eurokoa da, hau da, urte honetan gure erkidegoko BPGd-aren % 17,1, behin-behineko datuen arabera betiere.

Bestalde, 2021ean euskal sektore publikoaren (gubernua eta foru aldundiak) diru-sarrera arruntak % 17,9 hazi dira, eta izaera bereko gastuak % 7,1. Horrek aurrezki gordina % 302,3, igotzea dakar, 2.114,1 milioi euroraino. Zenbateko honek gure erkidegoko BPGd-aren % 2,7 hartzen du (behin-behineko datuak). Horrez gain, 1.040,9 milioi euroko (BPGd-aren % 1,3) superabit publikoa izan da (finantzatzeko ahalmena), finantzakoak ez diren gastuak (ohikoak gehi kapitalekoak) txikiagoak baitira horrelako sarrerak baino. Aurreko ekitaldian, 596,1 milioi euroko superabita izana zen (BPGd-aren % 0,8).

Eusko Jaurlaritzaren "Aurrekontuen Betearazpenari buruzko Estatistikak" erakusten duenez, halaber, EAEko sektore publiko osoaren (Eusko Jaurlaritza eta foru aldundiak) zorpetze garbiak (zorpetze gordinaren eta amortizazioaren arteko aldea), bost ekitalditan behera egin ondoren 2020an handitu zenak (1.630 milioi eurotik gora), positiboa izaten jarraitzen du 2021ean, baina aurreko urtean baino txikiagoa da. Zehazki, 856,3 milioi eurora iritsi da, 2020an baino % 47,5 gutxiago. Zorpetze gordina ere jaitsi egin da 2021ean, % 29,8, 1.782,3 milioi eurora iritsita. Horietatik 1.165,1 milioi Eusko Jaurlaritzari dagozkio (-% 44,3, 2020ren aldean) eta gainerako 617,1 milioiak, berriz, foru aldundiei (azken horiek, zehazki, % 38 hazten jarraitzen dute).

Zorpetze gordinaren beherakadarekin batera, gainera, dagoen zorraren amortizazioa 2020koaren antzekoa izan da, baina aurreko urteetako baino txikiagoa (926 milioi euro, eta horietatik 668,1 Eusko Jaurlaritzari dagozkio). Horren ondorioz, ekitaldiaren amaieran zor bizia % 7 igo da. Hala, ekitaldiaren amaieran, Eusko Jaurlaritzak eta Foru Aldundiek 13.136 milioi euroko zorra aurkeztu dute (BPGd-aren % 17, behin-behineko datuen arabera; 2020an, berriz, % 17,2). Beste urte batez, zorrik handiena Eusko Jaurlaritzak dauka (osoaren % 83, % 84,8 aurreko urtean).

Eta, azkenik, enplegu publikoari dagokionez, euskal administrazio publikoek 142.526 langile zituzten 2021eko urtarrilaren 1ean, EUSTATen "Administrazio Publikoen Direktorio"ko datuen arabera⁸. Kopuru hori aurreko urtean baino % 1,9 handiagoa da, eta 2021eko lehen hiruhilekoan EAEn okupatutako langile guztien % 15,4 (2020an baino 7 hamarren gehiago), BJAren okupazio-zifrak kontuan hartuta. Datu horiek ez dituzte kontuan hartzen Estatuko Administrazioaren eta Gizarte Segurantzaren Sistemaren mendeko langileak, baina Lurralde Politikako eta Funtzio Publikoko Ministerioak, 2021eko urtarrileko estatistika-buletinean, kalkulatzeko zuten Euskadiko Estatuko Administrazio Publikoko langileak 10.376 zirela data horretan (4.785 Estatuko Administrazio Orokorren zerbitzura eta 5.591 "beste batzuk" kategorian, Estatuko segurtasun indarrak eta kidegoak barne). Zenbateko biak batzen baditugu, lanpostu publikoak, 2021a hastean, 152.902 inguru lirateke (aurreko urtean baino % 1,8 gehiago). Edozelan ere, zenbatespen bat baino ez da zenbateko hori, erreferentzia-data eta metodologia desberdinak erabili baitira.

⁸ Lanaldi osoko langile landun baliokideak.

EUSTATen kopuruak berriz ere aztertuta, 2021eko urtarrilean ziren 142.526 enplegatu publikoetatik % 65,2 EAEko administrazioakoa zen, % 18,8 tokiko erakundeetakoak, % 8,4 foru aldundietakoak eta gainerako % 7,6a unibertsitatekoak, fundazioetakoak eta beste erakunde publiko batzuetakoak. Bestalde, funtzionarioak langile guztien % 61,7 ziren, % 37,3 lan-itunpeko pertsona zen, kasu bietan Osakidetzaren estatuetako pertsona barne. % 0,9 goi-mailako kargudunak ziren. Gainera, langile finkoak (funtzionarioak, lan-kontratudunak eta estatutupekoak) langileen % 56,5 ziren (-1,2 puntu 2020an), % 17,9 bitarteko funtzionarioak ziren (+1,1 puntu) eta % 24,6 aldi baterako lan-kontratudun langileak (2020ko ratio bera). Hala, bitartekotasun eta behin-behinekotasun maila % 42,5ekoa izan zen (% 41,4koa aurreko urtean)⁹.

ekoizpenerako azpiegiturei dagokionez, eta, zehazki, **garraioari** dagokionez, Estatuko Erakunde Publikoek (AENA, ADIF eta PORTUAK eta RENFE) EAEko ingeniari zibilean egindako esleipenei buruzko datuek erakusten dute gora egin dutela erakunde guztietan, AENAn izan ezik, 2020 eta 2021 artean. Hala, ADIFenak 62,8 milioitik 66,4 milioira igaro dira, PORTUETAKOAK 16 milioitik 47,5 milioira eta RENFE OPERADOREARENAK 10.000 eurotik 35.000 eurora. Bestalde, AENAK egindako esleipenak 12 milioi eurotik 6,2 milioi eurora jaitsi ziren.

Bide-azpiegiturari dagokionez, nabarmendu behar da EAEko errepide-sarea, 2018ko datuekin, edukiera handiko errepideek osatzen dutela, % 15 baino gehiago, eta Estatuan, berriz, % 10,4 baino gehiago.

Abiapuntua edo helmuga EAEn izanik (igarobideko nazioarteko trafikoa alde batera utzita) errepidez garraiatutako salgaien bolumena 105,2 milioi tonakoa izan zen 2021ean, hau da, % 12ko igoera 2020. urtearekin alderatuta. % 45,2, eskualde barruko trafikoa da; % 48,1, eskualde artekoa eta % 6,7, nazioartekoa. Eskualdeen arteko eremuan, trukeen bolumen handiena Gaztela eta Leon, Nafarroa eta Kantabriarekin egiten da.

Trenbide-azpiegiturari dagokionez, argitaratutako azken datuen arabera, EAEko trenbide-lineen kontzentrazioa Estatuan eta 28ko EBn erregistratutako dentsitatea baino handiagoa da. Zifretan, EAEko trenbide-sareak 549,44 kilometro ditu, eta ia guztiak elektrifikatuta daude (% 94). Estatuan eta EBn, elektrifikazio maila txikiagoa da, % 64,3 eta % 54,6, hurrenez hurren.

Euskal Y-ari dagokionez, 2021ko azaroan, Eusko Jaurlaritzak eta Garraio Ministerioak beste bi kudeaketa-gomendio egin zituzten, Eusko Jaurlaritzak Gasteizen eta Bilbon abiadura handiko sarbideen obrak egin ahal izateko, Gipuzkoako adarraren zati batean egiten zuen bezala.

Hiru lurraldeen arteko erdiko trazadura 2026. urtearen amaierarako edo 2027. urtearen hasierarako bukatuta egongo dela aurreikusten da, baina ezin da ziurtatu data horretarako amaituta egongo direnik, ez Donostiako geltokia, ez hirugarren haria mugaraino; eta oraindik funtsezko zati bat falta da, trenaren Bilboko eta Gasteizko sarbideak.

Aireko trafikoari dagokionez, abiazio zibilari buruzko datuen arabera, 2021ean EAEko hiru aireportuetan 2.864 mila bidaiari izan ziren guztira (% 90,1 Bilboko aireportuan), hau da, 2020rako baino % 57,4 gehiago. Bestalde, salgaien trafikoa % 12,8 gehitu zen, eta 72.995 tonakoa izan zen. (% 99,4 Gasteizko aireportuan erregistratu da).

⁹ Esaterako, Ministerioaren datuek egonkorra deritzon plantilla zenbatesten dute, 6 hiletik beherako aldi baterako kontratuak baztertuz.

Portuko trafikoari dagokionez (merkantziak, hornidura eta arrantza), 2020tik 2021era Bilboko Portuak % 5,6 egin zuen gora. Bestalde, Pasaiaiko portuan, askoz ere kota apalagoetan mugitzen baita, trafikoa % 16,4 igo zen.

Energiari dagokionez, lehenik eta behin adierazi behar da 2021eko urrian Euskadiko 2021-2024 aldirako Trantsizio Energetikoaren eta Klima Aldaketaren Plana onartu zela. Plan horrek helburu hauek ditu:

- Berotegi-efektuko gasen isuriak % 30 murriztea.
- Energia berriztagarrien kuota azken energia-kontsumoaren % 20 izatea lortzea.
- EAEko lurraldeak klima-aldaketaren aurrean duen erresilientzia ziurtatzea.

Zifretan emandako energiari dagokionez, Euskadi Energia 2020 txostena. *Energiari buruzko datuek* (EEEk argitaratuak), erakusten dute energia primarioaren edo energiaren barne-kontsumo gordinaren (gehien inportatutako energia ekoiztua ken esportatua) guztizko eskaria % 9,9 jaitsi zela 2020an (pandemiaren lehen urtea), eta 5.888 Ktep izatera iritsi zela. Bestalde, energiaren azken kontsumoak % 10,4 egin zuen behera (4.472 Ktep), eta sektore guztietan egin zuen behera, lehen sektorean izan ezik. Industriaren sektorean izan zen jaitsierarik handiena (-% 12,7).

Energia primarioaren produkzioa % 7,9 murriztu zen, 655 Ktep-etik 603 Ktep-era; eta ekoizpen hori, batez ere, energia berriztagarrietan oinarritu zen (iturri propio nagusia), % 6,4 murriztu baitziren (623 Ktep-etik 583 Ktep-era).

Lehen mailako energiaren berezko ekoizpen eskasak EAEko energia-eskariaren (barne-kontsumo gordina) % 10,2 soilik asetzea ahalbidetu zuen. Ondorioz, EAetik kanpoko mendekotasun energetikoa % 89,8koa izan zen, Estatuan baino handiagoa (% 72,8) eta EB28ko batezbestekoa baino handiagoa (% 54,9).

Iturri berriztagarrietan oinarritutako ekoizpenak (583 Ktep) azken kontsumoaren % 13 betetzea ahalbidetu zuen (4.472 ktep); hau da, energia berriztagarriek azken kontsumoan duten partaidetza-ratioa Euskadiko 2020rako Energia Estrategian (3E2030) gure erkidegoarentzat ezarritako % 21eko helburutik 8 puntura dago.

Intentsitate energetikoari dagokionez (ekonomia baten eraginkortasun energetikoaren adierazlea, BPGd-aren unitateko azken kontsumoa ktep gisa neurtzen dena), 2020an 19 puntu hobea izan zen (txikiagoa) 2010ekoa baino. 2019. urtearekin alderatuta, egonkor mantendu da; izan ere, kontsumoak 9 puntu egin du behera, eta BPGd-ak, berriz, 10 puntu. Sektoreka, energia-intentsitatea hobetu egin zen (murriztu egin zen) 2019tik 2020ra bitartean sektore guztietan; zehazki, puntu 1 bakoitzean.

Energia-faktura nabarmen jaitsi da 2020an aurreko urtearekin alderatuta (-% 17,7), eta 4.885 m €-koa da. Kostu horretatik, % 51,6 garraio sektoreari dagozkio, % 18,5 industriari, % 16,8 etxebizitzeari, % 12,1 zerbitzuei eta % 0,9 lehen sektoreari. Etxebizitzen sektorean, etxeko fakturak % 9,8 egin zuen behera (905 euro) eta biztanleko fakturak % 9,7 egin zuen behera (374 euro).

Petrolioaren deribatuak garraioaren fakturaren % 91,3 dira. Industrian, argindarra fakturaren % 70,7 da eta gas naturala, berriz, % 27,1.

Zientziari, teknologiarri eta berrikuntzari dagokienez, 2020an, EAEn I+G-ko jardueretan inbertitu ziren, EUSTATEN arabera, 1.490 m € (+% 0,6, aurreko urtearen aldean). Datu hori positiboa da, kontuan hartzen badugu 2020 COVID-19ak eragindako krisiak markatutako urtea izan zela. Ahaleginari dagokionez, BPGd-aren % 2,08 hartzen du (% 1,86, aurreko urtean), pandemiak BPGd-an eragin handiagoa izan zuelako I+G-ko gastuan baino. EINen arabera, Estatuko batez bestekoa % 1,41 da.

Ratio txikiagoa da eurogunean ikusitakoa baino (% 2,36), baita arlo horretan erreferentziazko herrialdeetako baino ere. Nabarmentzekoak dira Hego Korea (% 4,64, 2019ko datua), Belgika (% 3,52), Suedia (% 3,51), Austria (% 3,22) eta Japonia (% 3,2, 2019ko datua).

Gastua egikaritzeari dagokionez, % 76,7 enpresek egin zuten¹⁰, % 17,4 Goi Mailako Irakaskuntzak eta gainerako % 5,9 Administrazioaren mendeko erakundeek. Hala, enpresa-sektoreak jarraitzen du gasturik handiena gauzatzen, eta, gainera, haren pisua 4 hamarren igo da aurreko urtearekin alderatuta.

Gastu horren finantzaketari dagokionez, sektore pribatuaren partaidetza % 54,6koa da, 2020rako Europako helburutik 11,4 puntura (I+G-ko gastu osoaren % 66 funts pribatuekin finantzatzea). Administrazio Publikoak gastuaren % 34,2 finantzatzen du. Euro-gunean, EUROSTATen 2018ko datuen arabera, portzentajeak % 59,4 eta % 29,3 dira. Herrialde hauetan I+G arloko gastuaren finantzaketa pribatuaren ratioa oso handia izan da 2018an: Japonia (% 78,9), Hego Korea (% 76,9), Txina, Hong Kong izan ezik (% 76,3), Suitza (% 64,7), Alemania (% 64,5), Belgika (% 64,3), AEB (% 63,1), Irlanda (% 62,8), Suedia (% 62,4) eta Eslovenia (% 61,5). Euro-guneko ratioa % 59,4 da.

AOBko I+G-ko jardueretan enplegatutako langileak (19.510,9 pertsona) % 0,5 murriztu ziren aurreko urtearen aldean. Sexuaren araberako azterketak agerian uzten du jarduera horietan enplegatutako langile guztien % 36,6 soilik direla emakumeak. I+G-ko egikaritze-sektorea kontuan hartuta, enpresen sektorean eta goi-mailako irakaskuntzan dago emakumeen presentzia kuantitatiboki nabarmenena: 4.244,7 eta 2.236,8 emakume, hurrenez hurren, eta 648,5 emakume Administrazio Publikoaren sektorean. Hala ere, Administrazio Publikoan, termino erlatiboetan, emakumeak langile guztien % 55,7 dira, goi-mailako irakaskuntzan % 49,2 eta enpresen sektorean % 30,8.

Orain, enpresaren sektoreko I+G-ko adierazleak aztertuko ditugu, betiere Zientzia eta Teknologiako Euskal Sareko zentroak alde batera utzita. Lehenik, 2020an 1.378 enpresak egin zituzten I+G-ko jarduerak, aurreko urtean baino % 5 gehiago da. Horietatik 571 industria-sektorekoak dira (2019an baino 37 gehiago, +% 6,9), 742 zerbitzuen sektorekoak (11 gehiago, +% 1,5), 50 eraikuntzakoak (14 gehiago, +% 38,9) eta 15 lehen sektorekoak (3 gehiago). Jarduera horietan dedikazio osoan (AOB) diharduten langileei dagokienez, 10.953,6tik 10.915,3ra jaitsi da, hau da, enpresa-sektoreko (ZTBEko zentro teknologikorik gabe) enplegu osoaren (AOB) % 1,2. Enpresek jarduera horietan egindako gastua ere igo egin da, % 1,9 hain zuzen ere, 895.445 mila eurora iritsita. Bukatzeko, nabarmentzekoa da I+G egiten duten euskal enpresen batez besteko tamaina handia; izan ere, 70 langile dira, euskal enpresaren multzoaren batez besteko tamaina baino askoz handiagoa (6 lagunekoa).

Enpresen berrikuntza-jarduerari dagokienez, 2020an, EUSTATen arabera, 10 enplegu eta gehiagoko enpresen % 31,4 berritzaileak ziren, aurreko urtean baino ehuneko 0,4 puntu gehiago. Sektoreen aldetik, industria-enpresen % 40,6, zerbitzu-establezimenduen % 29,7 eta eraikuntza-enpresen % 16,2 dira berritzaileak.

2.379,2 M€ gastatzen dute jarduera berritzaileetan, BPGd-aren % 3,33. Gastu horretatik, gehiena barne I+G-ari dagokio.

Berrikuntza zailtzen duten faktoreei dagokienez, 9 lanpostu baino gehiago dituzten enpresen %65,3k uste du hiru faktore nagusiak hauek direla: “enpresaren barruan badira beste lehentasun batzuk”; “kostu handiegia” eta “merkatuaren eskariaren gaineko ziurgabetasuna”.

EINen datuen arabera, EAEn 10 enplegu edo gehiagoko enpresen % 28 dira berritzaileak, Estatuko batez bestekoa baino ratio handiagoa (% 22,6). Autonomia-erkidegoen rankingean, EAE lehena da, eta ondoren doaz Madril eta Katalunia.

¹⁰ Komeni da kontuan hartzea I+G arloko gastuaren zati handi bat Zentro Teknologikoen Sarearen bitartez bideratzen dela; izan ere, zentro horiek, haien izara juridikoa dela eta, enpresa-sektorearen parte dira eragiketa estatistiko horretan.

"Europako Berrikuntza-adierazleen panelak (EIS) 2021" erakusten du EAE berriz ere "berrikuntza handiko herrialdeak" taldearen barruan kokatzen dela. Zehazki, sintesi-adierazleak 0,50eko balioa du, estatuaren gaineratik (0,59), baina 27ko EBn baino ehunen bat azpitik (0,53). IUSen "Aktibo intelektualak" dimentsioak berrikuntza prozesuetan etekin gisa sortutako jabetza intelektualeko eskubide moduak biltzen ditu, eta 0,26 da adierazlea, 28 EBko batez bestekoaren (0,42) eta are estatukoaren (0,33) azpitik. Historia aztertuta, EAEk I+G jardueretan inbertsio handiak egin ditu, baina zailtasunak dauzka oraindik ere inbertsio hori emaitzetara eramateko, hain zuzen ere aktibo intelektualen adierazleak baxuak izan direlako; horrek efizientzia edo produktibitate txikiagoa erakusten du.

Ildo horretan, berriz ere agerian utzi behar dugu ZTBP Euskadi 2030 berriak lau helburu operatibo planteatzen dituela, eta horien artean, hain zuzen ere, "Euskal I+G+b emaitzetara ahalik eta gehien bideratzea" dagoela.

Bestalde, "Eskualdeko berrikuntzaren adierazleak - Innovation Scoreboard (RIS), 2021" izeneko panelak erakusten du berrikuntzan aitzindariak diren eskualdeak, normalean, berrikuntzan aitzindariak edo berritzaile indartsuak diren herrialdeetan kokatzen direla EIS 2021ean; eta sortzen ari diren neurrizko berritzaile eta goranzko berritzaile gehienak EIS 2021ean neurrizko berritzaile eta goranzko berritzaile gisa identifikatutako herrialdeetakoak direla.

Hala ere, eskualde berritzaile indartsuak (edo berrikuntza handiko eskualdeak) aurki daitezke neurrizko berritzaileak edo goranzko berritzaileak diren herrialdeetan; eta Europako Batzordeak bikaintasun-polo deitzen die eskualde horiei. Horien artean dago Euskadi (baita Madril ere). Izan ere, Euskadik berreskuratu egin du berrikuntza handiko eskualdearen kategoria, 2019ko edizioan galdu zuena, eta RIS 2021ean eskualdeko bikaintasun-polo bihurtu da.

RIS 2021en arabera, gure erkidegoaren indargune nagusiak honako hauek dira: produktu berrien salmentari eta ezagutza intentsiboko sektoreetako enpleguari dagokienez berrikuntzak duen eragin handia, bai eta gazteen kualifikazio handia ere. Erronkei dagokienez, Euskadik eutsi egin dio ETE berritzaileen ehuneko handitzeko beharrari.

Azkenik, ZTBP Euskadi 2014-2020ren balantzeak honako hau erakusten du:

- Helburuak honela lortu dira: foku anitzeko teknologia-zentroen eta IKZen ikerketa-ehunekoak, RIS3ren lehen kuartilean indexatutako argitalpen zientifikoak, lehen kuartilean indexatutako argitalpenen ehunekoak, fakturazioan produktu berrien salmenten ehunekoak, atzerriko I+G+b-en finantzaketa-ehunekoak, euskal finantzaketaren ehunekoak esparru-programako funts guztiekiko eta nazioarteko urteko finantzaketa pribatua.
- Helburua ia lortu egin da hauexetan: I+G+b jardueren mixa (oinarrizko ikerketaren %-a / industria-ikerketaren %-a / garapen esperimentalaren %-a).
- Ez dira lortu hemen ezarritako helburuak: EPO patenteak eskatzea, 10 enplegu baino gehiagoko enpresa berritzaileen ehunekoan, doktoreen ehunekoan ikertzaile guztien gainean eta doktoreen ehunekoan enpresetako ikertzaile guztien gainean.

Finantzaketa-iturriaren arabera I+G-ko gastuari dagokionez, helburuak ez dira bete.

Eta, 2014-2020 aldiko inbertsio-aurreikuspenei dagokienez, % 96ra iritsi da finantzaketa publikoaren kasuan, % 105,8ra Eusko Jaurlaritzaren finantzaketan, % 80ra enpresa-finantzaketan eta % 97,1era nazioarteko finantzaketan.

EUSTATen “ **Informazioaren gizarteari buruzko inkesta – IGI enpresak**” delakoak bederatzia adierazle darabiltza enpresen eraldaketa digitala aztertzeko (4.0 industria)¹¹. 2021ean, adierazlerik azpimarragarriena eta enpresa-tamaina alde batera utzita, enpresa-helburuetarako sare sozialak dira (establezimenduen % 51,5 eta 10 lanpostuko edo gehiagoko establezimenduen % 70,3). Gainerako adierazleetan, aldeak ikusten dira erabilera-rankingan, enpresaren tamainaren arabera. 10 lanpostu edo gehiagoko establezimenduen kasuan, horiek dira aldaketa-prozesu horiek azkarrago ezartzen ari direnak: zerbitzu mugikorren erabilera (% 46,3), cloud computing (% 46), zibersegurtasun-jarduerak (% 43,1), big data analisia (% 22,9) eta IoT % 21,1ekin. Urrunago daude: robotika (% 11,8), 3D-ko inprimagailuen erabilera (% 8,6) eta adimen artifizialeko sistemak (% 7,4).

Orain EAEko egoera estatukoarekin erkatuko dugu arlo horretan. Horretarako EINEk 2021eko lehen hiruhilekoari buruz argitaratutako “*Enpresetako IKTen eta merkataritza elektronikoaren erabilerrari buruzko inkesta*”ko datuak erabiliko ditugu. Euskadi estatuko batez bestekoaren gainetik dago enpresa-baliabideak planifikatzeko sistemen erabilera (izan ere, lehen postuan dago estatuko rankingean), cloud computing zerbitzuren baten erosketan (hirugarrena Ceutarekin batera rankingean, Kataluniaren eta Madrilen atzetik), adimen artifizialaren erabilera (laugarren rankingean, Madril, Kantabria eta Gaztela eta Leonen atzetik), datu-iturri handien erabilera (Big Data) (Bosgarrena estatuko rankingean, Andaluziaren, Kataluniaren, Extremaduraren eta Madrilen atzetik) eta Internet bidez urrunetik monitorizatu edo kontrolatu daitezkeen gailu interkonektatuen erabilera (IoT), nahiz eta azken kasu horretan zerrendaren erdialderantz jaitsi. Hala ere, sinadura elektronikoaren eta gizarte-bitartekoaren erabilera Estatuko batez bestekoaren azpitik dago, eta erdia inguru autonomia-erkidegoen rankingean.

Telelanari dagokionez, EUSTATen arabera, 2021ean langileen % 12k enpresaren lokaletatik kanpo egiten zuen lan modu erregularrean, eta, horretarako, sare telematikoak erabiltzen zituen IKT sistemekin konektatzeko. Hala, aurreko urtean lortutako ehuneko bikoiztu egiten da (% 5,4). Kontuan izan behar dugu informazio-bilketa batez ere urteko lehen hiruhilekoan egiten dela; beraz, COVID-19ak telelanean izan zuen eragina 2021ean ikusten da.

Transakzio elektronikoei dagokienez, EUSTATen datuen arabera, 2021ean, 15 urteko eta gehiagoko euskal biztanleen % 46,5ek erosi dituzte ondasunak eta zerbitzuak Interneten bidez, 2020an baino ehuneko 1,3 puntu gehiago. Interneteko erabiltzaileei dagokienez, % 54,7 dira. Sexuaren arabera bereiziz gero, aldeak ikusten dira erosketen tipologian: emakumeen % 77,5ek kirol-materiala eta arropa erosten ditu (gizonek baino ehuneko 8,8 puntu gehiago), eta liburuak, aldizkariak edo egunkariak erosten ditu emakumeen % 29,4k (+4,1 puntu). Gizonen % 43,7k ekipamendu elektronikoa erosten du (emakumeek baino 16,4 puntu gehiago), % 29,8k ekipamendu informatikoa (+10,7 puntu) eta % 13,6k ordenagailuko edo bideo-kontsoletako jokoak eta horien eguneraketak (+9,8 puntu).

EUSTATen Informazioaren Gizarteari buruzko Inkestaren datuen arabera, 2020an 43.000 establezimendu inguruk egiten dute merkataritza elektronikoa EAEn; hau da, establezimendu guztien % 26,9 (aurreko urtean baino bi hamarren gutxiago). Jaitsiera hori gertatu da elektronikoki erosten dutenen ehunekoak behera egin duelako, aurreko urtean baino ehuneko 0,7 puntu gutxiago; izan ere, salmenta elektronikoa egiten dituztenen proportzioa 0,6 puntu igo bada ere, hazkunde horrek ez du konpentsatzen erosketen beherakada. Hala, establezimendu guztien % 24k elektronikoki erosten dute, eta % 7,6k salmenta elektronikoa egiten dituzte.

Kalkuluen arabera, salmenta eta erosketen elektronikoa guztizkoaren % 46,6 eta % 40,2 izan dira, hurrenez hurren, aurreko urteko ratioen aldean (% 43,7 eta % 38,4, hurrenez hurren).

Horrela, EAEko merkataritza elektronikoa berrituz ere gora egin du zifra ekonomikoetan, aurreko urtearen aldean. Hala, sortutako negozio-bolumenak, sarean bidez edo bestelako sistema elektronikoaren bidez (EDI, datu elektronikoaren trukea, etab.), % 2,7 egin zuen gora salmenta elektronikoei dagokienez, eta orotara 22.092,4 M€ dira, eta % 5,9 erosketen aldetik, guztira 16.784,1 milioi euro.

¹¹ Hauexek: sare sozialak enpresaren xedeetarako erabiltzea, “hodeiko” zerbitzu informatikoa erabiltzea, zerbitzu mugikorren erabiltzea, gauzen internet (IoT) erabiltzea, zibersegurtasuneko jarduerak, makrodatuen analisia (big data), adimen artifizialeko sistemak erabiltzea, 3D inprimagailuak erabiltzea eta robotikaren erabilera.

EUSTATen eta EUROSTATen datuen arabera¹², online erosi edo saldu zuten 10 enplegu edo gehiagoko enpresen ehunekoa (finantza-sektorerik gabe) handiagoa da EB27an eta eurogunean EAEn baino (aurrekontuaren % 1 gutxienez).

Hala, 2020an, eresketa elektronikoak egiten dituzten enpresen ratioa (10 enplegu edo gehiagokoak) % 28,9 da, eta salmentak egiten dituztenena, berriz, % 14,2. Bestalde, EUROSTATen datuen arabera, on line saldu zuten 10 lanpostu edo gehiagoko enpresen ehunekoa (finantza-sektorerik gabe) (aurrekontuaren % 1 gutxienez) % 18 da 27en EBn eta eurogunean.

Administrazio elektronikoaren erabilera aztertuko dugu orain.

EUSTATen arabera, enpresa-sare osoan (hirugarrenen bidez Administrazio Elektronikoa erabiltzen duten establezimenduak eta Internet eduki ezin dezaketenak barne), 2021. urtean, enpresa guztien % 92,1 eta 10 enplegu edo gehiagoko enpresen % 95,9 izan ziren elektronikoki jarduten zutenak; aurreko urtean, berriz, enpresen % 93,5 eta % 96,7 izan ziren, hurrenez hurren. Izapidetze zuzena izan daiteke, hirugarrenen bitartez (aholkularitza-enpresak...) edo bi prozedurok erabiliz. Datuek erakusten dutenez, 10 langile edo gehiago dituzten enpresek, baliabide gehiago dituztenez, izapide gehiago egiten dituzte zuzenean. Enpresek Administrazioarekin egiten dituzten izapideei dagokienez, 10 enplegu edo gehiagoko establezimenduei dagokienez, honako hauek nabarmentzen dira: informazioa lortzea (tamaina horretako establezimenduen % 87,1), inprimakiak eta formularioak lortzea (% 84,4), betetako inprimakiak eta formularioak itzultzea (% 80,3), langileen gizarte-kotizazioak aitortzea (% 78,1) eta BEZa aitortzea (% 76,9).

Izapide horiek elektronikoki zein administrazioarekin egiten dituzten aztertuz gero, 10 enplegu edo gehiagoko enpresen kasuan, foru-aldundiak nabarmentzen dira, tamaina horretako enpresen %85,8 baitira. Jarraian, hauexek ageri dira: Administrazio Zentrala (% 84,8), Eusko Jaurlaritza (% 78,6), tokiko erakundeak (% 49,2) eta, azkenik, EBrekin eta beste batzuekin (% 20,9).

Epigrafe hau amaitzeko, Ekonomia eta Gizarte Digitalen Indizearen (DESI)¹³ emaitzak aztertuko ditugu. Bost dimentsiotan eraikitzen den indize konposatua da: banda zabaleko konektibitatea, herritarren gaitasun digitalak, herritarrek Internet zerbitzuak erabiltzea, enpresen digitalizazioa eta zerbitzu publiko digitalak. 2020rako datuek erakusten dute EAEk zazpigarren postua lortu duela 61,5 punturekin (ORKESTRAREN datuen arabera), eta ia ehuneko hamar puntuko abantaila du Europako batez bestekoarekin alderatuta (52,6 puntu) eta laukoa Estatuarekin alderatuta (57,5 puntu).

Finlandia, Suedia, Danimarka eta Herbehereak dira EBko herrialde aitzindariak esparru digitaleko errendimendu orokorrean; aldiz, Irlandak, Herbehereak, Maltak eta Espainiak azken bost urteetako aurrerapen garrantzitsuenak izan dituzte.

Azterketak agerian uzten du errealitate kezagarria: EBko ETE gehienek oraindik ez dute erabiltzen teknologia digitalik. Ahulezia hori, Europako biztanleen artean gaitasun digitalen eskasia bezala, areagotu egin da koronabirusaren krisian, teknologiak ezinbestekoak izan baitira, ez soilik osasun-arloan, baita lan-arloan ere.

¹² Datuak, ordea, ezin dira zuzenean erkatu, analisi unitatea desberdina delako: enpresa eta establezimendua. Gugi gorabeherako ikuspegia ematen dute.

¹³ Bost dimentsiotan eraikitzen den indize konposatua da DESI: banda zabaleko konektibitatea, herritarren gaitasun digitalak, herritarrek Internet zerbitzuak erabiltzea, enpresen digitalizazioa eta zerbitzu publiko digitalak.

III. ENPLEGUA ETA LAN-HARREMANAK

Kapitulu honetan, EAEko enpleguaren (okupazioa, langabezia, lan-merkatuko sarrerak eta irteerak, soldatak, lan-osasuna, politika aktiboak eta pasiboak...) eta lan-harremanen urteko bilakaeraren laburpena egingo dugu, lan-merkatuari buruzko beste aldagai interesgarri batzuekin batera. Oro har, azpimarratuko dugu 2021ean susperraldi garrantzitsua gertatu dela aztertutako aldagai gehienetan, aurreko urtean COVID-19aren eragin handiaren ondoren, nahiz eta oraindik ez den guztiz itzuli pandemia horren aurreko zifretara, gaur egun oraindik ere bizitzaren eremu guztiei eragiten baitie, enplegua barne.

Lehenik eta behin, EUSTATen Biztanleria Jardueraren arabera Saillatzeko Inkestak (BJA) erakusten du **EAEko biztanleria aktiboa** 1.049.000 pertsonakoa dela 2021. urtearen amaieran. Horietatik % 51,9 gizonak dira (544.800) eta % 48,1 emakumeak (504.200). 2012tik 2017ra, euskal biztanleria aktiboa intentsitate desberdinekin murriztu zen. 2018an eta 2019an, aldiz, igoera txikiak izan ziren, eta biurteko horretan 14.000 aktibo irabazi ziren, kopuru absolututan. 2020an (berrikusitako datuak), biztanleria aktiboak 4.600 biztanle galdu zituen (-% 0,4), eta 2021ean eten egin zen beherakada hori, 100 pertsona aktibo apenas galdu baitziren urte hartan (% 0ko tasa). Sexuaren arabera, bilakaera desberdina da: emakumeak % 0,2 jaitsi ziren (+900, termino absolutuetan); gizonak, berriz, % 0,1 hazi ziren, edo, beste era batera esanda, -1.100¹⁴. EAEko jarduera-tasa orokorra % 56,3 zen 2021 bukatzean (2020ko ratio bera), eta emakumeak % 52 ziren (hori ere aldatu barik). Gizonezkoen biztanleriak, berriz, hamarren bat egin du behera, % 60,9raino.

Bestalde, 2020ko abendutik 2021eko abendura bitartean (IV. hiru hilabetea), **okupazioa % 1,5 hazi** da Euskadin (+14.100 lanpostu). Aurreko urtean, ordea, % 2,3 jaitsi zen (berrikusitako datuak). Emakume landunen kopurua 3.400 igo da (hazkunde osoaren % 24,1), eta gizonena, berriz, +10.800 (% 75,9). Estatuan, oro har, okupazioa % 4,3 hazi da (EINen BAI), eta 2021aren amaieran erkidego guztiek berreskuratu dituzte 2019ko saldo positiboak, 2020ko beherakada handiaren ondoren.

Enpleguaren hazkundera batez ere zerbitzuetan gertatu da, 9.400 lanpostu irabazi baitituzte (+% 1,4), okupazioaren irabazi osoaren % 66,7. Gainerako sektoreek bilakaera okerragoa izan dute, eraikuntzan izan ezik, 5.800 biztanle gehiago izan baitituzte (+%11,7). Industriak jada 3.700 lanpostu galdu zituen 2020an (-% 1,8), eta 1.100 gehiago galdu ditu 2021. urtean, -% 0,6ko tasarekin, gizonen enpleguaren datu negatiboaren (-% 1,5) eta emakumeen enpleguaren datu positiboaren (+% 2,9) agregatu gisa, betiere kontuan hartuta 2021. urtean ere industriako enpleguaren % 76,7 gizonezkoena dela.

2021ean kontuan hartu beharreko euskal lan-merkatuaren beste alderdi batzuk dira, 2020an ez bezala, lanaldi partzialean lan egiten duten pertsonen ehunekoa 9 hamarren igo dela, % 16,7ra arte, eta behin-behinekotasuna 2,7 puntu igo dela, soldatapekoen % 22,6tik % 25,3ra, sektore pribatuan (+4,8 puntu) zein publikoan (+4,4).

Bestalde, Euskadin **Gizarte Segurantzaren kotizatzen duten pertsonen** (altan afiliatuak) batez besteko kopurua 980.022 da 2021eko abenduan. Horietatik % 48,1 emakumeak dira eta % 51,9 gizonak. Zifra hori % 2,2 igo da aurreko urteko hila beraren aldean (+% 4,1, batez beste, Estatuan), eta altan afiliatutako 20.890 pertsona irabazi ditu, 2019ko abenduko zifra ia berreskuratuta, pandemiaren aurretik.

Jarduera-sektore handien arabera, lehen sektoreak % 3,1 egin zuen behera, eta eutsi egin zion alta emanda dituen afiliatuen guztizko kopuruarekiko pisuari (% 1,2). Bestalde, industria, % 0,9 hazi da, +% 2,2ko batez bestekoaren gainetik, eta afiliazioaren gainean duen pisua % 18,2raino murriztu da (-3 hamarren). Eraikuntza batez bestekoaren azpitik jaitsi da, % 0,9, 2019ko enplegua berreskuratuta, eta afiliazioaren % 5,8 dauka (hamarren bat gutxiago). Azkenik, zerbitzuen sektoreak batezbestekoa baino portaera hobea izan du, % 2,7 igo baita. Bestalde, alta egoeran dagoen afiliazioa % 74,8 arte handitu da (+4 hamarren).

¹⁴ Sexuaren araberako aldaketan batura maiz ez dator bat saldo osoarekin, datuak milaka adierazita daudelako, eta BJAk datuak biribiltzen dituelako.

Produktzio-adarren arabera, ia afiliazio guztiek gora egin dute 2020ko abenduarekin alderatuta, bi salbuespenekin: finantza-jarduerak (-% 2,4) eta lehen sektorea (-% 3,1). Honako hauek nabarmentzen dira: ostalaritza (+4.643 alta afiliazio, % 7,6ko hazkundearekin), hezkuntza (+3.709 afiliazio, +% 4,9), arte-, jolas- eta entretenimendu-jarduerak (+2.220, % +14,2), jarduera profesionalak, zientifikoak eta teknikoak (+2.136, % 3,7ko igoera orokorra), eta jarduera administratibo eta zerbitzu lagungarrietako jarduerak (+% 2,2).

EAEko lan-merkatuak 2021ean izan duen bilakaeraren ondorioz, BJAren **langabezia-tasa** orokorra % 9,9koa izan da urtearen amaieran (IV. hiruhilekoa, duela urtebete baino 1,3 puntu gutxiago), eta Europar Batasuneko batezbestekoa gainditu du (% 6,5 EBn, % 7,2 euro-gunean). Europar Batasunean, langabeziak hartzen duen balio-sorta oso zabala da: Grezian eta Espainian, esaterako, balio handiak daude (% 13,4), eta Txekiar Errepublikan, Polonian eta Maltan, berriz, ratioak % 3-4 ingurukoak dira. Ziprek, Finlandiak eta Eslovakiak dituzte Erkidegoko batez bestekotik gertuen dauden langabezia-tasak; Estatu Batuek 2021ean % 3,9ko langabezia-tasa izan zuten, eta Japoniak % 2,8koa, erreferentziatzko beste herrialde batzuk aipatzearen.

2020an, sei urtez behera egin ondoren, langabeen kopurua % 16,8 hazi zen Euskadin (berrikusitako datuak). 2021ean berriz ere behera egin du, eta, kalkuluen arabera, urtea 103.500 langaberekin amaitu zen, duela urtebete baino % 12,1 gutxiago (-14.200 pertsona, horietatik % 83,1 gizonak eta % 16,9 emakumeak). Adinaren arabera, langabeen kopurua batez ere erdiko taldean (25-44 urte) murriztu da (-%16,7, hau da, -10.000 pertsona), %14,9 25 urtetik beherakoetan (-2.000) eta, neurri txikiagoan bada ere, baita 45 urtetik gorakoetan ere (-% 5,4, -2.400 pertsona). Ondorioz, **gazteen langabezia-tasa** beste taldeetan baino gehiago jaitsi da, % 20,9 (-2,4 puntu).

Era berean, 2021a amaitzean, LANBIDE-Euskal Enplegu Zerbitzu Publikoak **erregistratutako langabezia** BJAk zenbatetsitako antzeko zifretan kokatzen da, estatistika-eragiketa honetan sartutako metodologia-aldaketen ondoren. Abenduan 114.845 langabetu erregistratu dira, 2020an baino 14.395 gutxiago, -% 11,1 (Estatuko batez bestekoaren -% 20,1: langabezia 3,1 milioi pertsonatik gorakoa da); 4. hiruhilekoan, ordea, 103.500 pertsona izan dira BJA kalkulatzeko dutenak, ikusi den bezala. Gainera, 2019ko abenduko langabezia 683 pertsonatan baino ez da gainditzen.

Langabezia murriztu egin da **bi sexuetan**, eta gehiago gizonen artean (-% 13) emakumeen artean baino (-% 9,6). Bilakaera horren ondorioz, langabetuen % 54,4 emakumeak dira (2020an baino puntu 1 gehiago). Adinaren arabera, erregistratutako langabeziak behera egin du talde guztietan, adin handieneko emakumeen taldean izan ezik. 45 urteko eta gehiagoko emakumeen kasuan gorakada gertatu da, kohorte bereko gizonen kasuan izandako beherakadaren baliokidea, hain zuzen ere. Horrenbestez, adin-talde horretan langabezia 6 pertsonatan hazi da. Langabezia murriztu egiten da, bereziki, tarteko adin-taldean, 25-44 urtekoen taldean (-% 21,7), bai gizonen artean (-% 20,2), bai emakumeen artean (-% 22,7). Azkenik, 25 urtetik beherakoen artean ere batez bestekoa baino gehiago jaitsi da langabezia (% 17,1), eta berriro ere bi sexuetan: - % 19, gizonentzat, eta % -16,1, emakumeentzat.

Ikasketa mailaren arabera, behera egin zuen langabeziak 2020ko abenduaren aldean (aurreko urtean gertatu bezala) maila guztietan. Jaitsiera handienak, batez bestekoaren ginetik, ikasketa maila handienak dituzten pertsonen artean gertatu dira, batez ere 2. hezkuntzaren ondoko ikasketak dituztenen artean (% -15,5, 2. eta 3. zikloetan, % -14,6 lehen zikloko ikasketak dituztenen artean eta % -13,3 goi-mailako teknikari profesionalen artean) eta bigarren mailako ikasketak dituztenen artean, bai LHkoak (% -11,2) bai hezkuntza orokorrekoak (% -12,1). Lehen mailako ikasketak osoak zein osatugabeak dituzten langabeen zifrak ere murriztu egin dira, batez bestekoa baino gutxiago bada ere (-% 10,1 eta -% 0,6, hurrenez hurren). Halaber, ikusten da 10 langabetutik 7ra (% 69,2) kualifikazio urrikotzat jo daitezkeela (lehen hezkuntzako edo hezkuntza orokorreko bigarreneko ikasketekin). Informazio hori ez badaukagu ere, interesgarria litzateke ikasketa mailaren arabera erregistratutako langabezia zifrak langabezian emandako denboraren zifrekin gurutzatuta.

Langabezian emandako denbora kontuan hartzen badugu, 2021ean gora egin du langabezian 6 hilabete baino gutxiago daramaten pertsonen kopuruak (+% 4,4), bai emakumeen artean (+% 7,7), bai gizonen artean (+% 7,7), eta gainerakoak murriztu egin dira, batez ere langabezian 6 hilabete eta urtebete bitartean daramatenak (-% 35,2 guztira, -% 39 gizonen eta % -31,6 gizonen). Iraupen luzeko langabezia, urtebete baino gehiago irauten duena, bi sexuetan ere jaitsi da eta nabarmen, batez bestekoaren gainetik (-%12,5 guztira, -%13,6 gizonen kasuan eta -%11,8 emakumeen kasuan). Horren ondorioz, iraupen luzeko langabeen ehunekoa 8 hamarren jaitsi da 2021eko abenduan, % 49,9ra arte (5 puntu igo da, ordea, Estatu osoan, % 50,1era iritsi baita). Ratio hori % 44,5ekoa da gizonen artean (-3 hamarren) eta % 54,3koa emakumeen artean (-1,4).

Kontratazioa nabarmen jaitsi zen Euskadin 2020an (-% 30,2) COVID-19ak eragindako krisiaren ondorioz, 2014-2019 aldiko bilakaera positiboa apurtuz, urte hartan hazkundera % 0,7 baino ez baitzen izan. 2021ean susperraldi handia izan da, kontratuak nabarmen hazi baitira (+% 22,5), Estatu osoan izandakoarekin alderatuta (+% 21,6).

Jarduera guztiek, lehen sektoreak izan ezik (%-0,7), bilakaera positiboa izan dute. COVID-19ak horietako batzuetan eragin handia izan duenez, bereziki nabarmentzekoa da 2021ean ostalaritzako kontratazioak berreskuratu izana (+% 40), guztizkoaren % 10,8 hartzen baitu (2020ko kontratazioen % 9,4). Bigarrenik, arte, aisialdi eta entretenitzeko jardueren kontratazioak % 53,3 jaitsi dira, baina haien pisua nahiko txikiagoa da (kontratuen % 3,8). Bestalde, hauek dira 2021ean gehien kontratatu diren jarduerak: Manufaktura-industria (kontratuen % 15,2, nabarmen hazita, % 25,9), Osasun eta gizarte-zerbitzuetako jarduerak (kontratuen % 13, % 8,2 handituta), Merkataritza (kontratuen % 12,3, % 14 handituta) eta Administrazio jarduerak, haien artean ABLEak (kontratuen % 10,9, % 20,8 handituta). Aurreko urteetan bezala, sexuaren arabera aldeak ikusten dira, zeren eta manufaktura-industriak biltzen baitu gizonen izenpeturiko kontratuen % 22,6 (2020an baino puntu erdi gehiago). Emakumeen artean, berriz, osasun jarduerak eta merkataritza dira pisurik handiena biltzen duten jarduerak (bien artean kontratuen % 35,1).

2021. urtean kontratatutako pertsonak 284.662 dira guztira (+% 16, 2020. urtearekin alderatuta). Adin-taldean arabera, pertsona horietako gehienak, bai gizonak bai emakumeak, 35-54 urtekoak dira (% 42,7), honela banatuta: 35-44 urtekoak (guztizkoaren % 23,2) eta 45-54 urtekoak (% 19,5). 25 eta 34 urte bitartekoek ere kontratu bat sinatzen dute, % 27,5; 25 urtetik beherakoek, berriz, % 20,7 osatzen dute, 2020. urteko % 18,5etik gorako ratioa, eta biztanleria aktiboan duten pisua baino askoz handiagoa, azken hori % 5,3 baita (2021. urteko batez bestekoa). 2020rekiko bilakaerari dagokionez, bi sexuetan portaera nahiko antzekoa izanik, gehien hazten diren adin-taldeak (guztiak dituzte bilakaera positiboak) 25 urtetik beherakoak (+% 29,7) eta 54 urtetik gorakoak (+% 20,8) dira, ondoren 25-29 (+% 14,8) eta 45-54 (+% 13,8) urtekoen taldeak daude. 30-34 urteko eta 35-44 urteko taldeak gutxiago hazi dira (% 9,7 eta % 9,5, hurrenez hurren).

Kontratatutako pertsonen banaketari dagokionez, ikasketa mailaren arabera, % 42,7k derrigorrezko edo beheragoko ikasketak ditu, proportzio handiagoa gizonen artean (kontratatutakoaren % 45,8) eta pixka bat txikiagoa emakumeen artean (% 39,4). Bigarrenik, kontratuen % 20,8 Batxilergoko ikasketak dituzten pertsonen dagozkie. Ondoren, % 16,2 ikasketa profesionalak dituzten pertsonen dagokie (antzeko proportzioa bi sexuetan) eta % 19,6 unibertsitate-ikasketak dituztenei. 2020rekiko bilakaerari dagokionez, ikasketa-maila guztiak antzeko proportzioan hazi dira; neurri handiagoan hazi direnak Batxilergoa eta unibertsitate-ikasketak dira (biak +% 19,2arekin), eta prestakuntza txikiena duten pertsonen taldea da proportzio txikienean igo dena (+% 12,1).

Lanaldi motari dagokionez, mota guztietan eta bi sexuetan izan da bilakaera negatiboa. Lanaldi partzialeko kontratuak 339.475 dira EAEn (+% 26,2, 2020 urtearekin alderatuta; hau da, guztira baino gehiago igo dira), hots, kontratu guztien % 39,4 (+1,2 puntu, 2020 urtearekin alderatuta). Lanaldi osoko kontratuak, bestalde, 517.631 dira, aurreko urtean baino % 19,8 gehiago (eta guztien % 60,1 dira). Bi kasuetan, sexuaren arabera bilakaerak ia berdina dira. Gainerako % 0,5a lanaldi finko eteneko 4.620 kontratuei dagokie. Sexuaren arabera, oso desberdina da lanaldi partzialeko kontratazioaren pisua, emakumeek sinaturiko kontratuen erdia baino gehiago baita (% 52,3 2021ean, aurreko urtekoa baino 1,1 puntu

gehiago), gizonen kontratuen % 26,9aren aldean (+1,3 puntu). Hala, 2021ean emakumeek sinatu zituzten lanaldi partzialeko kontratuen % 65,4 (% 66,1 2020an).

Iraupenari dagokionez, mugagabeak baino gutxiago hazi badira ere, sinatutako kontratu gehienek aldi baterakoak izaten jarraitzen dute (% 90,7), 781.181 batuta, 2020an baino % 21,3 gehiago; aldiz, 80.545 kontratu mugagabe sinatu ziren, hau da, aurreko urtean baino % 35,5 gehiago, hots, guztizkoaren % 9,3 gehiago, 2008an baino ehuneko 8 hamarren gehiago, eta 2018an baino 4 gehiago.

Gainera, kontratatutako pertsona asko hainbat aldiz kontratatu dira urtean. Txandakatzea, 2017an eta 2018an ez bezala, handitu egin zen 2019an, eta 2020an nabarmen jaitsi zen bi sexuetan, kontratazioaren beherakadaren ondorioz (kontratuak % 30,2 murriztu ziren, eta kontratatutako pertsonak % 21). 2021ean, ikusi den bezala, gora egin dute bai kontratuen kopuruak (% 22,5), bai kontratatutako pertsonen kopuruak (% 16). Beraz, laneko txandakatzearen ratioa kontraturiko pertsonako 3,03 kontratu izan da (+16 hamarren 2020aren aldean. **Aldi baterako kontratuen batez besteko iraupenari** dagokionez, 2021ean 48 egun da (2020ko kopuru bera), Estatu osoa baino 5 egun gutxiago.

Kaleratzei eta enplegu-erregulazioko espedientei dagokienez, 2020. urtean (eta gero eta gutxiago 2021. urtean) erabateko protagonismoa enplegu-erregulazioko espedienteek izan zuten, etetekoak eta murriztekoak. Enpresek metaka eskuratu dute neurri hori eta, horri esker, pandemiak eragindako egungo koiunturazko egoerak enpleguan eragin negatiboa izatea saihestu ahal izan da, betiere lehentasuna emanez enpleguari eusteari kontratuak azkentzearen gaineratik.

Eusko Jaurlaritzako Lan eta Enplegu Sailak EAEn erregistratutako EEEn buruzko estatistikak argitaratu ditu, eta 1.858 espediente zenbatu ditu 2021ean (2020an, 30.558). 32.723 langileri eragiten die (-% 84,4), haietatik % 74,2 gizonak dira. Espediente motaren arabera, eragindako langileen % 87 aldi baterako etete espedienteengatik dira (-% 84,4 2020aren aldean), % 10,2, lanaldia murrizteko (-% 87,3), eta gainerako % 2,8, iraungitze EEEngatik (-% 30,4, aurreko urtearen aldean). Azken horiek, azkentze edo kaleratze kolektiboko EEEn-ek, beraz, 914 langileri eragiten diete. Ondorioz, aldi baterako etendurako edo lanaldi-murrizketako espedienteek, 2021ean, 31.809 langileri eragingo liekete, hau da, EEEn-ek eragindako ia langile guztiei (% 97,2), eta 208.706 izan ziren 2020an (-% 84,8).

Gizarte Segurantzaren estatistikei esker, COVID-19ak (ia ABEE guztiak) ABEEen egoteagatik ordaindutakoaren arabera prestazioa aitortuta duten langileen kopuruaren jarraipena egin daiteke hileroko. 2020ko apirilean, pandemiaren hasierarekin eta konfinamendu zorrotzaren aldiarekin, 133.986 langile hartzaile zenbatu ziren EAEn, eta kopuru hori 161.346ra igo zen maiatzan (+% 20,4), serieko zifra maximoa. Harrezkero, kopuruak jaitsi egin ziren, eta gorakada txiki bat gertatu zen 2020ko azaroan eta abenduan. Hilabete horretan, langile hartzaileen kopurua 52.308 izan zen, maiatzan baino % 67,6 gutxiago. 2021. urtean, pandemiaren eragina hobetzearekin eta pertsona horietako asko beren ohiko jarduerara pixkanaka itzultzearekin batera, datuek beherantz jarraitu dute; hala, 2021eko abenduan, 5.376 pertsona baino ez ziren prestazio horien hartzaileak Euskadin, 2020ko abenduan baino % 89,7 gutxiago.

Lan Harremanen Kontseiluak (LHK) 2020ari buruz emandako behin-behineko datuen arabera, hitzarmena indarrean zuten langileen % 27,23k hasi zuten urtea, % 62,9k luzatutako hitzarmena berritu gabe zuten eta % 9,9k hitzarmena bertan behera utzi zuten. **Negoiazio kolektiboaren** estaldura, beraz, langileen % 90,1engana heltzen zen (aurreko urtean baino 5,4 puntu gehiago). Negoiazio-jarduerari dagokionez, Euskadin urtean zehar 258 hitzarmen erregistratu ziren, 2020an baino % 33,7 gehiago, eta horrek 118.142 pertsonari lan-baldintzak berritzea ekarri du (langileen % 18,7), aurreko urtean baino % 7,7 gehiago. EAEn eremuan, akordio gehiago erregistratu ziren (186 hitzarmen, sektoreko 13 eta enpresako 173) EAEn eragina izan zuten estatukoan baino (72 hitzarmen erregistratu ziren), eta, aldi berean, lehenengoek langile gehiago hartu zituzten (61.345 pertsona; estatu-mailako hitzarmenetan, berriz, 56.797).

Horrenbestez, negoziazio kolektiboaren egoera, urtea amaitzean, honako hau da: langileen % 45,9k indarrean zuen hitzarmen bat (% 18,7, urtean erregistratutako hitzarmenekin, eta % 27,2, aurreko urteetan); % 44,3k luzatuta zeukan, berritzeko, eta gainerako % 9,8ak hitzarmena indargabetuta zuen (beraz, egiteke zeuden hitzarmenen % 54,1). Ondorioz, 2021ek negoziazio kolektiboaren estaldura-maila % 90,2koa izan zen (2020ko ratio bera).

Lortutako akordioen edukiei dagokienez, EAEn indarrean dauden hitzarmenetan 2021erako itundutako batez besteko soldata-igoera % 1,23koa da (% 1,47 Estatu osoan); aldiz, lanaldiaren batez besteko murrizketa urteko 0,52 ordukoa izango da (-0,66 ordu 2020an), eta hitzartutako batez besteko lanaldia urteko 1.669 ordukoa izango da. Lana eta familia bateragarri egiteko neurriei dagokienez, LHKren txostenak nabarmentzen du indarreko hitzarmenen % 48,7k soilik hartzen dituela barnean horrelako neurriak (% 47,2 2020. urtean), horietako gehienek edoskitzeko eskubidea metatzeko aukerarekin lotuta, bai eta indarreko legerian ezarritakoa hobetzen duten ordaindutako baimen batzuk ere.

Bestalde, Eusko Jaurlaritzako Lan eta Enplegu Sailak **lan-gatazkei** buruz emandako datuek adierazten dute 2021ean gure erkidegoan greben kopurua eta gatazka horien ondorioz lan egin ez duten lanegunen kopurua handitu egin dela, 2020an behera egin ondoren, nahiz eta eraginpeko langileen kopurua murriztu egin den. EAEn, aurtan, 248 greba erregistratu dira, 14.848 parte-hartzaile izan dituztenak, eta guztira 140.775 izan dira lan egin gabeko egunak. Kopuru horiek 2020. urtearekiko % 30,5 eta % 135,6 arteko igoerak dakartzate greben kopuruari dagokionez, eta lan egin gabeko lanaldiei dagokienez, berriz, % 42,1 murriztu dira parte-hartzaileak.

Bestalde, EINen Lan Kostuen Hiruhilekoetako Inkestako zifren arabera, 2021ean (urteko batez bestekoak), enpresen eta langileen artean **itundutako hileko ordu** kopurua 149,10 izan zen, 2020an baino %1,5 gehiago. Ordu horietatik, 120,53 (+ %7,2), % 80,8, ikusi den bezala, benetan lan egindakoak izan ziren. Ratio hori nabarmen handitu da azken urtean, 2020an ratio hori nabarmen jaitsi ondoren. Era berean, 2021ean lan egin gabeko orduak 28,93 dira langile eta hilabete bakoitzeko, 2020an baino % 17 eta % 24 gutxiago benetan lan egindako ordu bakoitzeko.

Zifra horiei zuzenean lotuta, gogoratuko dugu 2020an lan-merkatuan pandemiaren ondorioz gertatutako gertakarietako bat, enpleguaren jaitsieraz gain, **telelanaren** zabalkundea izan dela, baina une honetan ez dakigu zein neurritan bizkortu den haren behin betiko ezarpena. EINen BAik erakusten du, lehenik, 2020ko bigarren hiruhilekoan (aldi horrek jasotzen ditu konfinamendu egun gehienak), EAEko 32.700 lagunek noizean behin lan egin zutela euren etxeetatik, hau da, landunen % 3,6k, 2019ko zifra bera ia. Baina, gainera, beste 113.100 lagunek, % 12,6k, erreferentziako asteko egunen erdietan baino gehiago lan egin zuten etxean, 2019an % 4,3 ziren bitartean. Horren ondorioz, 145.800 lagunek, landunen % 16,2k, etxetik lan egin zuten aurreko urtekoak halako bi baino gehiago.

2021ean, EAEko pertsona landunen % 9,3k telelana egin zuten (% 4,5ek noizean behin, eta % 4,8k egunen erdietan baino gehiagotan). Ratio hori 86.200 langileri dagokie, 2020an baino % 16 gutxiago. Zifra horiek adierazten dute ratioak jaitsi egin direla, bai guztira (-1,9 puntu, 2020ren aldean), bai noizbehinkako telelanaren (-0,3) eta ohiko telelanaren (-2,2 puntu) ratioak, 2020aren aldean. Estatuan, aldiz, telelanaren erabilera orokorra igo egin da aurreko urtearekin alderatuta, % 15,3ra (+0,3) iritsiz, formula horren noizbehinkako enpleguaren igoeraren ondorioz (% 5,8 eta % 4,2, hurrenez hurren, 2020an). Izan ere, telelana 1,3 puntu murriztu da egunen erdietan baino gehiagotan, % 9,5eraino. Beraz, telelana neurri txikiagoan erabiltzen da gure erkidegoan eta, gainera, alde hori handitu egin da. Dena dela, alde horien interpretazio zuzena egiteko, zenbait aldagai aztertu behar lirakeke, hala nola egitura produktiboa, eta gainera kontuan hartu Estatuko batez bestekoak era askotako errealitateak eta datuak jasotzen dituela.

Soldatei dagokienez, EINen Soldata Egituraren Urteko Inkestaren arabera, 2019an (eskuragarri dagoen azken datua), langile bakoitzeko urteko batez besteko irabazia 29.476 € zen EAEn, aurreko urtearekin alderatuta % 3,5 igo delarik (% +0,9, 2017 eta 2018 artean). Kopuru hori Estatuko batez bestekoa baino % 20,8 handiagoa da denboraldi berean, eta autonomia erkidegoen zerrendako lehenengoa da; ondoren Madril eta Nafarroa daude. Sexuen arabera soldaten aldeari dagokionez, emakumeen batez besteko soldata txikiagoa zen gizonezkoena baino autonomia erkidego guztietan 2019an, hala ere aldea desberdina da batzuen eta besteen artean. Enpleguak eta okupazioak erkidego bakoitzean duten egitura desberdina funtsezko faktorea da aldakortasun hori azaltzeko. Batez beste, emakumeen soldata gizonen soldataren % 80,5 zen, eta beraz, arrakala % 19,5koa da (-1,9 puntu aurreko urtearen aldean).

Eta, lanaldi desberdinak dituzten langileak berdintasun-baldintzetan ikasi ahal izateko beharrezkoa den lan-orduko irabazia kontuan hartuta, irabazia, 2019an, 19,52 eurokoa izan zen gure erkidegoan, 2018an baino %3,4 handiagoa. Orduko irabazia, urteko batez bestekoa bezala, autonomia-erkidego guztietako handiena da (eta Estatuko batez bestekoa (15,85 euro orduko) baino % 23,2 handiagoa). Sexuaren arabera, EAeko emakumeen orduko batez besteko irabazia 18,46 eurokoa zen 2019an (+% 5,1, 2018arekin alderatuta); gizonen kasuan, berriz, irabazia 20,40 eurora igo da (+% 2,3). S Sexuaren aldeko alde hori kontuan hartuz, emakumeek orduko Euskadin gizonen % 90,5 kobratu zuten, hau da, orduko irabazia % 9,5 txikiagoa izan zen. Arrakala hori 2,4 puntu txikitu da azken urtean.

Bestalde, EINen Laneko Prezioen Indizeak (lan-merkatuaren presioen ondorioz soilik eskulanaren prezioan izandako aldaketa neurtzen du, egindako lanaren kalitatean eta kantitatean izandako aldaketek eraginik izan gabe) erakusten du 2018tik 2019ra (azken datua) % 0,1 izan dela, Estatuko batez besteko aldakuntzarekin alderatuta (+% 0,5). Oinarrizko urtetik (2016-2019) izandako bilakaera aztertuz gero, igoera % 4,05koa izan da: 2019rako Euskal Autonomia Erkidegoko datua 104,05 da, eta Estatuko batez bestekoa, berriz, 105,77. Datu horrek adierazten du aldi berean soldatak % 5,77 igo direla.

Lan-merkatuaren egoera horretan, garrantzi berezia dute, batetik, langabeek enplegua lortzeko eta horri eusteko **politika aktiboek**, eta, bestetik, langabeen babes ekonomikora bideratutako politika pasiboek.

Lehenik eta behin, **enplegurako politika aktiboak** (EPA) tresna nagusietako bat dira Eusko Jaurlaritzako Lan eta Enplegu Sailak ezarritako Enplegu Estrategiak eta horiek garatzen dituzten Planak garatzeko, laneratzea, mantentzea eta laneratzea sustatzeko, pertsonen enplegarritasuna hobetzeko, enplegu-mailak handitzeko eta Euskadin enpleguaren egonkortasuna eta kalitatea indartzeko.

2021eko apirilean onartu zen 2030erako Enpleguaren Euskal Estrategia, eta etapa berria ireki zuen kalitatera, gizarteratzera eta berdintasunera bideratutako enplegurako politketan. Horrez gain, trebakuntzarako eta aktibaziorako eskubide subjektiboari aurre egiten dio, enplegua Euskadik aurrea egiteko eta gizarte-kohesioa lortzeko bitarteko izan dadin. Bat egiten du gobernu-programaren ardatzekin, Berpiztu programarekin, Espainiako Gobernu diseinatzen ari den estrategiarekin, Next Generation EU proiektuarekin eta Nazio Batuen Garapen Jasangarrirako Helburuekin, eta lan-merkatu bat eratu nahi du, Euskadiren garapen sozial eta ekonomiko iraunkor eta berdinzaleari lagunduko diona, eta kalitatezko enplegu-aukerak eskainiko dituen ekitatean, gizarteratzearen eta giza garapenaren alde.

Bigarren mailan, EEEn ondoren, enplegu planak daude. 2017-2020 Enplegu Plana eta haren helburuak lortzea pandemiaren agerpenak eta haren inpaktuek baldintzatu zuten 2020an zehar maila guztietan, bai eragin sozial eta ekonomikoetan (enpleguaren egoera barne), bai jardun publikoaren lehentasun eta gaitasunetan, hain testuinguru konplexu batean. Hori dela eta, Sailaren ustez, haren zenbait jardun-ildo indarrean daude oraindik. Hauek dira aurrerapen nagusiak:

- Langabezia-tasa % 11,2 zen 2020ko laugarren hiruhilekoan, hau da, ehuneko 1,4 puntu jaitsi zen hasierako egoerarekin alderatuta (% 12,6 2016ko IV. hiruhilekoan). Helburu hori 2020an aurreikusitakotik behera zegoen (% 10etik beherako tasa). Gogorarazi behar da aurreko urtean lortu zela helburua (langabezia-tasa % 9,3 izan zen 2019ko laugarren hiruhilekoan), eta, ondoren, enplegu-zifrek susperraldi bizia izan dutela 2021ean.
- Era berean, Planak lan-merkatuan eragin globala izango zuela aurreikusi zuen: 77.000 lanpostu inguru sustatzea, 7.350 enpresa berri sortzea eta 36.000 gazteri lan-aukera ematea. Planak garatutako jarduerak aurreikusitako enpleguen % 133 (76.862) sustatzen lagundu zuten, baita 2017-2020 aldi osorako aurreikusitako enpresa berrien % 122 (7.349) sortzen ere.

Gazteen enpleguari laguntzeari dagokionez (enpresei beren titulazioarekin lotutako enpleguetan eta toki-erakundeetan kontratatzea, gazte ekintzailatza, hezkuntza-mundutik lan-mundurako trantsizioeko lehen esperientzia, nazioartean esperientzia praktikoa hartzeko bekak eta plantillak lan-eskaintza publikoen eta txanda-kontratuen bidez berritzea), 2020. urtearen amaieran lortutako emaitzek % 180 (35.909 gazte) betetzen laguntzen dute 2017-2020 aldirako aurreikusitako helburuetan.

Bestalde, **LANBIDEK, Euskal Enplegu Zerbitzuak**, funtsezko zeregina du EAEko enplegu-politika aktiboen garapenean eta Planaren ezarpenean, haren eginkizunak lan-aktibazioa (enplegua sustatzeko, bitartekotza, orientazioa, eta abar) eta enplegurako prestakuntza (landunak nahiz langabeak) baitira.

Aurrekontu-likidazioetatik abiatuta (aitortutako obligazioak), LANBIDEK 2020an 850,5 milioi euroko gastua izan zuela ezagutzen da, 2019an baino % 2,8 gehiago. Horietatik 476,7 milioi euro bideratu ziren Gizarteratze Programara (2019an baino % 5,6 gehiago), 244,4 milioi euro (guztien % 28,7) Enplegu Programara (2019an baino % 0,7 gutxiago) eta 85,8 milioi (gastuaren % 10,1) Prestakuntza Programara (2019an baino % 18,5 gutxiago). Era berean, LANBIDEK 21,2 milioi euroko aparteko partida bat izan zuen 2020an, COVID-19ak eragindako krisiaren aurkako neurrietarako eta, zehazki, enpresei (17,9 milioi euro) eta familiei (2 milioi) laguntzeko. Prestakuntza eta enplegu programen batura enplegu-politika aktiboetan egindako gastua kontuan hartzea sinplifikatzea bada ere, gizarteratzeko programekin duen lotura dela eta, Lanbidek 2020an enplegu-politika aktiboetan egindako gastua 330,2 milioi eurokoa izango dela kalkulatu daiteke, 2019an baino % 6 gutxiago, 2018tik 2019ra bitartean izandako % 16,4ko hazkundearen aldean.

Langileei zuzendutako **etengabeko prestakuntza** ere enplegurako politika aktiboen barruan sartzen da. EAEn, indarrean dagoen araudiaren eta eskumenen banaketaren ondorioz, jarduera horiek LANBIDEK eta Estatuko Enpleguan Prestatzeko Estatuko Fundazioak (FUNDAE) kudeatzen dituzte.

FUNDAEK sustatutako ekintzei dagokienez, 2020an (eskuragarri dagoen azken datua), EAEko 119.869 langilek 185.994 prestakuntza-ekintzatan parte hartu zuten (pertsonei batek urtean prestakuntza bat baino gehiago egin dezakeelako), aurreko urtean baino % 20 gutxiago, 13.919 enpresa prestatzaileraren esku-hartzeari esker (-% 12,5, 2019arekiko). Enpresa horiek % 22,5 milioi euroko prestakuntza erabili zuten (% 24,5), eskuragarri zeuden funtsen arabera. Jardueraren eta erabilitako baliabideen beherakada hori, ziurrenik, prestakuntza-jarduerak galarazi zituen urte batean gertatu zen.

Enplegu politika pasibo dagokienez, EAEn langabezia-prestazioetara bideratutako gutzizko gastua 942,73 milioi eurokoa izan zen 2021ean, behin-behineko datuekin, 2020an baino % 27,3 gutxiago (urte horretan izugarri igo zen gastu hori, 1.295 milioi euro baino gehiagokoa izan baitzen). Zenbateko hori EAeko BPGd-aren % 1,22 da (% 1,81 aurreko urtean), eta Estatu osoko langabeziako gastu osoaren % 3,66 da. Estatuan 25.700 milioi baino gehiago da gastu hori (2020an baino -% 25,1 gutxiago).

Prestazio horiek jasotzen dituztenen kopuruaren hileko bilakaerak hautsi egin zuen profil tradizionala 2020an, gutxi gorabehera lineala, COVID-19ak eragindako krisi sakonaren ondorioz. 2021ean, bilakaera hori ertz egonkorragoetara itzuli zen, eta urte arteko jaitsiera handiak izan zituen apiriletik aurrera. Abuztuan egon ziren jasotzaile gehien, 60.000 baino gehiago. Harrezkero, hileko datuak behera egin du: 2021ean 50.601 jasotzaile izan dira, 2020ko abenduan baino % 20,5 gutxiago.

Abenduko langabezia-prestazioak jaso zituzten 50.601 pertsonetatik, % 57, kotizaziopeko prestazioenak ziren (28.866 pertsona), % 38,1, laguntzenak (19.280) eta % 4,9k laneratzeko errenta aktiboa jasotzen zuen (2.455). Estatuan, hil horretan bertan, 1,8 milioi onuradun erregistratu ziren, 2020ko abenduan baino milioi erdi gutxiago. Eta, erregistraturiko langabezia guztia kontuan izanik, esan liteke ezen, 2021eko abenduan (114.845 langabetu erregistratuta egonda), EAeko 100 langabetatik 56k ez zutela prestaziorik jasotzen (51ek 2020an), eta jasotzen zuten 44etatik 25ek kotizaziopeko prestazioa jasotzen zutela, 17k subsidiarioa eta 2k Gizarteratzeko Errenta Aktiboa.

Kopuru horiek izanik, Estatuko batez besteko estaldura % 62,6 zen (2020ko abenduan baino % 0,7 gutxiago), eta EAekoa baino txikiagoa da (lehenago lan eginda zeuden eta hil horretan erregistraturiko langabeen % 50,3, Lan eta Gizarte Ekonomiako Ministerioak darabilen metodologiaren arabera). Estaldura hori 5,7 puntu txikitu da azken urtean. EAek langabeziaren estaldura-tasa baxuenetakoa du autonomia erkidego guztietan, Ceuta eta Melillan¹⁵ eta Errioxan izan ezik.

Halaber, egoera sozialagatik eta ekonomikoagatik (gizarte-bazterkerian edo arriskua) edo desgaitasuna aitortua izateagatik lan-merkatuan berdintasunean sartzeko zailtasun bereziak dituzten pertsonen zuzendutako enplegurako politiken zifrak aurkeztuko ditugu. Kasu honetan, helburu nagusia ordaindutako enplegu duina eta inklusiboa bermatzea da, Desgaitasunen bat duten pertsonen eskubideei eta horiek behar dituzten egokitze pertsonal eta sozialeko zerbitzuen prestazioen Konbentzioaren 27. artikuluan ezarritako moduan. Aldi berean, lan-merkatu arruntean sartzeko bitartekoa izan nahi dute. Hori guztia hain zuzen lana pertsonak gizarteratzeko bide nagusia dela onartuta.

Lehenik eta behin, nabarmendu behar da 2020ko abenduan, EAEn, orotara 9.837 ezinduk (% 64,5 gizonak eta % 35,5 emakumeak) 76 Enpleguko Zentro Berezitako plantilletan egiten dutela lan. Sexuaren arabera banaketa ia ez da aldatu, baina kolektibo horrek 39 pertsona gutxiago ditu (-% 0,4) 2019ko abenduarekin alderatuta. Eta, zentro horiek mantentzeko laguntzei dagokienez, Eusko Jaurlaritzako Lan eta Enplegu Sailak 47,63 milioi euro bideratu zituen guztira 2020an (2019arekin alderatuta, -% 14,4). Horrez gain, LANBIDEK, 2020an, 5 milioi euro erabili zituen (+% 19, 2019aren aldean), 4.686 langile ezinduri laguntzeko (+% 2,5) EAeko 36 EZBetan, EZBko jarduera profesionalerako laguntza-unitateetako 556 adituren lanari esker.

¹⁵ Arrazoietako bat da langabezia-laguntzari lotzeko, behin kotizaziopeko prestazioa amaituta, bizikidetz-unitatearen errenta kontuan hartzen dela, eta errenta hori, EAEn, laguntza lortzeko gehieneko tartearen gainetik egoten dela askotan. Hori dela eta, langabeziaren dauden pertsona askok ezin dute laguntza hori eskuratu, eta sistema horretatik kanpo geratzen dira.

Bigarrenik, Eusko Jaurlaritzak gizarteratze eta laneratze modalitate berezi hori laneratzeko enpresen bidez hedatzea sustatu nahi du. Hori baliatuta, pertsona bat, bai besteren konturako langile, bai bazkide langile edo laneko bazkide, laneratze enpresa batean sartzeari kontratu batekin bideratzen da, lan kontratua lehen kasuan eta sozietatekoa bigarreanean, eta lehenago sartzeko hitzarmen bat sinatuztik ondorioztatzen da. 2003tik 2019ra bitartean, 133 milioi euro inguru banatu ditu Eusko Jaurlaritzak laguntza-lerro horren bidez, urtean 37 erakunde onuradun batez beste eta 4.000 laneratze-langile onuradun. 2020an 38 laneratze-enpresari eman zitzaizkien laguntzak, eta horien zenbatekoa 7,2 milioikoa izan zen. Laguntza horiek eman ziren 157 laneratze posturi eta ekoizpenari eta laneratzeari laguntzeko 105 teknikariren lanposturi laguntzeko. Hala, 2020. urtearen amaieran, laneratze postuak, guztira, 637 izan dira (aurreko deialdiak gehi berriak eta berrituak).

Osalanek (Laneko Segurtasun eta Osasunerako Euskal Erakundea) agerian utzi duenez, 2021ean milako 33,66 **lan-istripu izan** ziren (lan-egunetan baja eragin duten istripu berriak, 1.000 langileko istripu kopuruaren eta berariaz laneko istripuen kontingentzia estalia duten Gizarte Segurantzako afiliatuen kopuruaren arteko zatiduraren bidez kalkulatu den kopurua) gure Erkidegoan (29,35 milako 2020an) eta, beraz, ratioa 4,31 puntu handitu da. Sektore bakoitzari dagokionez, intzidentzia handiena eraikuntzan gertatzen da (milako 66,55), eta 4,97 puntu igo da 2020. urtearekin alderatuta. Horren atzetik daude lehen sektorea, milako 60,86rekin (+2,56) eta industria, milako 60,36rekin, eta 4,72 puntu igo da 2020aren aldean. Azkenik, zerbitzuen intzidentzia batez bestekoa baino txikiagoa da, milako 24,39 (+4,31 puntu).

Autonomia erkidegoei dagokienez, Lan eta Gizarte Ekonomia Ministerioak kalkulatu duen lanaldiko istripuen intzidentziaren indizeak erakusten duenez, Balear Uharteak ziren rankingeko buruan istripuetan 2021ean (behin-behineko datuak), eta ondoren Gaztela-Mantxa. EAEn, milako 28,79ko indizearekin, % 5,5 jaitsi da ratioa (ehuneko -1,51 puntu), eta, beste urte batez, Estatuko batez bestekoaren gainetik mantendu da (milako 26,71), neurri batean sektorearen egitura dela-eta, industriak pisu handiagoa baitu, sektore horretan ezbehar-tasa batez bestekoa baino handiagoa baita.

Horrez gain, lan kontratu motaren arabera lan istripuei buruzko datuek erakusten dutenez, istripuen kopurua handiagoa da aldi baterako kontratu dutenen artean kontratu mugatua dutenen artean baino. Hala adierazten dute 2020koak diren Lan eta Gizarte Ekonomiako Ministerioko azken datuek. Zehazki, kontratu mugagabea duten pertsonen ezbehar-tasa 26 izan zen mila soldatara (BAI inkestaren enplegu sailak erabiliz). Aldi baterako kontratua duten pertsonen artean, berriz, 44,7 izan zen milako. Istripuen banaketa zein den jakin beharko litzateke sektoreen, adinaren eta okupazio motaren arabera, behin betiko ondorioak atera ahal izateko. Eta, ikuspegi dinamikoaren arabera, nabarmentzekoa da 2009an kontratu mugagabea eta aldi baterako kontratua duten pertsonen arteko istripuen indizea 26,4 istripukoa zela 1.000 soldatara bakoitzeko, eta 2020an 18,7ra gutxitu zen.

Larritasunaren arabera, azken urtean gora egin dute gorabehera arin eta larriek (+% 15,9 eta +% 8,9, hurrenez hurren), eta are gehiago, istripu hilgarriek (% 47,6). Gainera, istripua izan zuten pertsonen % 75 gizonetzkoak izan ziren.

IV. BIZI BALDINTZAK ETA GIZARTE BABESA

IV.1. Bizi baldintzak

Memoria sozioekonomikoaren kapitulu honek, lehenengo atalean, EAeko biztanleriaren bizi-baldintzen zifra adierazgarri nagusiak aurkeztu dizkigu, COVID-19aren pandemia agertu aurreko unean, baita estatuko eta Europako testuinguruan duen kokapen konparatiboa ere. Zifra horiek aurreko bi urteetan okertze-zantzu batzuk erakusten bazituzten ere aurreko aldiko hobekuntzaren aldean, 2020ko datuek ez dute adierazten Euskadiko bizi-baldintzen okerragotzerik. Are gehiago, adierazleen zati handi batek bilakaera oso onak erakusten ditu.

Lehenik eta behin, 2008an hasitako krisiaren ondorioz, pobrezia- edo bazterketa-arriskuan dauden EBko biztanleen ehunekoa nabarmen handitu zen, eta maximoa 2012an lortu zuen, % 25 inguru, eta poliki-poliki behera egin du harrezkero 2019ra. Pobrezia- edo bazterketa-arriskuak 2020an (eskuragarri dagoen azken datua) biztanleriaren % 22ri eragiten dio, edo, bestela esanda, EBko 96,8 milioi herritarrei, Europa 2020 Estrategian finkatutako irizpideen arabera, **“ARPE Tasa” (population at risk of poverty and exclusion)** izenekoa. 2019aren aldean, 1,1 hamarren egin du behera Batasunerako batez besteko tasak (eraginpeko 5,2 milioi lagun gutxiago), eta, beraz, intzidentzia EBko zazpi herrialdetan handitu 18. Espainian, 2020ko ratioa % 26,4koa da, Europako batez bestekoa (12,4 milioi pertsona) baino 4,4 puntu handiagoa, eta 1,1 hamarren handitu da aurreko urtearekin alderatuta.

EAEn (munduko testuinguruan 12. postuan mantentzen da, Singapur eta Erresuma Batuen artean, NBEren Giza Garapenaren Indizearen sailkapenaren arabera), pobrezia- eta bazterketa-arriskuak biztanleriaren % 13,9ri eragiten dio 2020an (EUROSTAT eta EINen metodologiaren arabera), edo, bestela esanda, 305.000 pertsonari (nahiz eta interes handikoa izango litzatekeen, ez dago sexuaren araberrako informaziorik) 2008ko batez bestekoa puntu erdi gutxiagoko intzidentzian. Hala, tasa hori nahiko baxua da Europarekin alderatuta, eta Esloveniakoarekin aldera daiteke (%14,8), Europar Batasuneko bigarren tasarik baxuena baitu, Txekiar Errepublikaren (% 11,9) ondoren.

EAEk Europako testuinguruan duen posizio konparatiboa oso positiboa da AROPE tasa osatzen duten hiru elementuetan, eta adierazi behar dugu azken urtean (2019-2020) elementu horien bilakaera irregularra izan dela (lehen ez da aldatu, bigarrena okertu egin da eta hirugarrena hobetu egin da), eta ez dela beti guztiz bat etorri joera orokorarekin:

1. EBko biztanleen % 17,1 *pobrezia-arriskuan* zegoen 2020an, gizarte-transferentzien ondoren. Egoera horretan dago, kontsumo-unitate bakoitzeko diru-sarreraren banaketaren medianaren % 60tik beherako diru-sarrerak dituelako herrialde bakoitzean (“pobrezia-atalasea” deritzona. Horrenbestez, herrialde bakoitzean, gutxieneko errenta-atalase horretara iristen ez den biztanleriaren ehunekoa neurtuko luke, hau da, “pobrezia-atalasea” ere deritzona). Ehuneko hori hamarren bat gutxitu da 2019 urtearekin alderatuta, eta bost pertsonatik bat baino gehiago egoera horretan dago Bulgarian (% 23,8), Errumanian (% 23,4), Letonian (% 21,6), Espainian (% 21), Lituania (% 20,9) eta Estonian (% 20,7) Ratorik txikiak Txekiar Errepublikan (%9,5), Eslovakian (%11,4), Finlandian (%12,2) eta Danimarkan (%12,1) zeuden. EAEn, tasa % 10era iristen da 2020an, azken urtearekiko intzidentziari eutsiz (+9 hamarren, 2008arekin alderatuta).
2. 2020an, EBko herritarren % 6,3k *gabezia material larria* izan du. Izan ere, baliabiderik ezak eragindako bizi-baldintzak dituzte, hala nola faktorei aurre egiteko gaitasuna (etxeko ohiko gastuei buruzkoak), etxea bero edukitzea edo urtean astebeteko oporraldia hartu ahal izatea. Ratio hori 8 hamarren igo da azken urtean, baina 2008ko % 8,5etik behera dagoen. Batasunean, gabezia horren intzidentzia asko aldatzen da herrialdeen artean, Suediatik eta Luxenburgotik (% 2tik beherakoak) Bulgariara (ia % 20ra iristen da), eta azken urtean horietako talde handi batek okerrera egin du emaitzetan. Espainiak % 7ko tasa du (2019an baino 2,3 hamarren gutxiago), eta EAEk % 5koa (% 3,5 2019an), hau

da, 110.000 pertsona (aurreko urtean baino 34.000 gehiago). 2008-2020 aldia aztertuta, bilakaera negatiboa izan du, % 2,8tik % 5era.

- 2020an, EBko biztanleen % 8,5 lan-intentsitate oso baxuko etxeetan bizi zen. Izan ere, egoera hori dela jotzen da etxeko 59 urte baino gutxiagoko helduek azkenengo urtean guztizko lan-ahalmenaren % 20 baino gutxiago lan egiten dutenean (2019an baino 2 hamarren gehiago eta 2008an baino 7 ehunekoazko puntu gutxiago). Grezia (% 12,8), Irlanda (% 12,5) eta Belgika (% 11,9) Batasunaren rankingeko buru dira, eta Polonia, Eslovakia eta Eslovenia % 5 etik behera daude. EA Eren datuak puntu egin du okerrera (behera) azken urtean, eta 2020an % 7,4ra iritsi da (162.300 pertsona, 2019an baino 61.700 gehiago), EBko batez bestekoaren gaintik (% 8,5) eta 2008koa baino 9 hamarren gehiago.

Bigarrena 2020ko **Pobreziaren eta Gizarte Desberdintasunen Inkestaren** (PGDI) inkestaren emaitza nagusia honako hau da: 2016 eta 2018 artean prekariedade-adierazle orokorrek oro har okerrera egin zuten arren, azken biurtekoan hobekuntza nabarmena ageri da PGDI adierazleetan, bai ongizaterik ezari dagokionez, bai pobrezia hertsiaeren arriskuari dagokionez. Aztertzen diren aldagaiak dagokionez, honako hau nabarmenduko dugu:

- Mantentze-pobreziaren arriskuari** dagokionez, PGDIk % 8ko intzidentzia aurreikusten du 2020rako (2018ko ratio bera) eta 174.176 pertsona eraginpean hartzea. 2018ko % 8ak pobreziaren eragina handitzea ekarri zuen, 2016ko % 7,1a eta 2012ko % 7,3a gaindituta. 2008ko datuekin alderatuta, pobrezia-tasak +2,3 puntu handiagoa izaten jarraitzen du eta 52.301 pertsona gehiago ukitzen ditu (urte horretan ukitutako pertsonen zifra 121.875 zen). Horrez gain, ongizaterik ez egoteko arriskua (gurea bezalako gizartean itxaroten den gutxieneko ongizate-maila mantentzeko eskatzen diren gastu-beharrekin lotzen dena), handitu egin da 2018 eta 2020 urteen artean. Hala, % 22,4tik % 19,6ra pasa da.
- Metatze-pobreziaren arriskua** epe ertainean eta luzean bizi-baldintza onargarriak finkatzeko gaitasunik ezarekin eta ezohiko gastu-premiei aurre egiteko edo diru-sarrerarik eza ordetzeko erreserbako gutxieneko ondarea izateko gaitasunik ezarekin lotzen da. Arrisku horrek beheranzko ildo historikoa berreskuratzeko dinamika erakutsi zuen 2014-18 aldian, % 0,9raino jaitsita, eta berriz % 0,3raino jaitsi da 2018 eta 2020 artean. 2020an, pobrezia mota horrek ukitutako pertsonen kopurua 7.506 izan da, 2008ko 32.838 pertsonak baino % 77,1 gutxiago. Gainera, bilakaera hain positibo hori beste prekariedade modu batzuetara hedatzen da metatze-dimentsioan: dimentsio horretako ongizaterik ezaren moduek 2020an biztanleriaren % 13,9 hartzen dute (302.102 pertsona), 2018an baino 6,3 puntu gutxiago eta 2018koa baino 4,7 gutxiago (% 18,6).
- Arrisku-problematika edo -egoerak ez direnez automatikoki benetako **pobrezia- edo estutasun-bizipen bilakatzen, PGDI**n benetako pobreziaren adierazlearekin osatzen dute azterlana, hau da, arlo batzuetako bizimodu egokiak beste arlo batzuetako gabeziak orekatzen ez dituen egoerak zehazten dituzte. 2016-2018 biurtekoan okerrera egin ondoren, benetako pobreziaren tasa 2018ko % 6,1etik 2020ko % 5,6ra jaitsi da, eta horrek esan nahi du aurreko urteetako beheranzko joerari heldu zaiola berriro. Hala ere, benetako pobreziaren intzidentziak 1,4 puntutan gainditzen du oraindik, 2008ko minimoa (% 4,2). Kopuru absolutuetan, benetako pobrezia 121.502 pertsonari eragiten die 2020an, 2018koa baino % 7,2 txikiagoa (130.965) eta 2008koa baino % 35,4 gehiago (89.706).

Adierazle horren bilakaerari dagokionez, halaber, emaitza hauek nabarmendu behar dira:

- *EAEko biztanleriaren banaketa aztertzen badugu ongizate-pobrezia eskalan duen posizioaren arabera, benetako pobrezia adierazle hori kontuan hartuta, ikusten da 2020an EAEko biztanleriaren erdia (% 49,7) erabateko ongizatean dagoela, PGDIk darabilen serie historikoko proportzio handiena (eta 1996an baino ia % 150 handiagoa). Gainera, 2018-2020 aldian aldaketa gertatu zen aurreko bi urteen aldean: pobrezia eragindako taldeen eragina handitu zen, eta bestelako ongizate-gabeziak eta ongizateaz gozatzeko mugatzen duen arriskuak handitu ziren. Kategoriok biztanleen % 25,3ri eragin zion 2018an, eta % 24,2ra arte handitu zen 2020an, haietako batek gora egin zuelako. Eusko Jaurlaritzak egindako inkesta horren emaitzen txostenak nabarmentzen du dinamika horren ondorioak garrantzitsuak direla. 2016-2018 aldian ez bezala, 2018-2020 aldian berriro nagusitzen dira goranzko mugikortasun-prozesuak euskal gizartearen.*
- *Lurraldeei dagokionez, 2020an nabarmendu beharreko alderdi nagusia lurralde historikoen artean ikusten den bilakaera desberdina da; izan ere, benetako pobrezia hazkunde txikiak izan ditu Araban eta Gipuzkoan, eta Bizkaiko egoera nabarmen hobetu da. Eskualdeen arabera hurbilketak erakusten duenez, bilakaera-polo onenaren barnean, benetako pobrezia tasen beherakadak, oso esanguratsuak, hiru eskualdetan biltzen dira: Bilbo, Ezkerraldea eta Bizkaia-Kosta. Bilbok, nahiz eta 2020an, Debabarrenarekin batera, benetako pobrezia-tasa handiena izan, behera egin du % 10,1etik % 8,2ra azken biurtekoan, eta bilakaera are positiboagoa da Ezkerraldean; Ezkerraldearen benetako pobrezia-tasa % 7,7tik % 4,6ra jaitsi da. Bizkaia-Kosta, bestalde, askoz ere posizio hobean dago, 2 puntu jaitsi baita, % 2,6raino. Beste muturrean, 2018-2020 aldiko bilakaera okerrera EAEko gutxien urbanizatutako eskualdeei dagokie (Aiaraldea, Durangaldea, Debabarrena eta Tolosa-Goierri), benetako pobrezia-tasa 1,6-2,9 puntu igo baita. Hirugarrenik, nabarmentzekoa da COVID-19ak eragindako krisiaren eragin diferentziala Gasteizko eskualdean. Izan ere, benetako pobrezia nabarmen egin du gora 2018ko % 6,9tik % 7,7ra.*
- *Inkesta honetako hurbilketa sintetikoa eginez, benetako pobrezia-egoeren % 73,8 lau etxeko unitate mota espezifiori dagokie 2020an: EBtik kanpoko atzerritarren etxeko unitateak (% 41,7), lanik egonkorrik gabeko emakumeak buru dituzten guraso bakarrek familiak (% 14,9), horietatik % 9,7 45 urtetik gorakoak izango lirake, eta % 5,2 adin horretatik beherako lan egonkorrik gabekoak (6 urtetik beherakoak) eta % 11,2 bakarrik dauden pertsonak (% 11,2), eta % 9 urtetik beherakoak. Pobrezia-tasak % 20ko atalera iristen dira edo gainditzen dute ia kasu horietan guztietan, lan egonkorrik gabeko 45 urtetik beherako familia-taldeetan izan ezik, % 15,8 baitira, betiere batez bestekoaren gainetik argi eta garbi.*

Bestalde, EINen "**Bizi-baldintzen inkestako**" 2020ko zifrek, ez dute joera argirik adierazten, hobera egiten duten eta okerrera egiten duten adierazle batzuk erakusten baitituzte:

- *Bilakaera positiboa dutenen artean, bai errenta pertsonala bai familiakoa % 3,4 eta % 3,3 hazi dira hurrenez hurren, Estatuko batez bestekoa baino proportzio handiagoan. Bestalde, eta aurreko urtean ez bezala, murriztu egin dira hilabete amaierara iristeko zailtasunak dituzten familien ehunekoak (% 38,2tik % 32,4ra), ezusteko gastuei aurre egiteko ezintasuna dutela adierazten dutenenak (5 puntu jaitsi dira % 20,2ra), edo etxebizitza nagusiko ordainketen atzerapenak (2019an familien % 7,3 eta 2020an % 6,8).*
- *Datu negatiboetan, eta aurreko urtean ez bezala, 2020an gora egin du pobrezia energetikoak eragindako familien ehunekoak (%5,6tik %8,1era) eta gutxienez bi egunean behin haragi, oilasko edo arrain otordu bat egiterik ez duten familien ehunekoak (% 1,7tik % 2,9ra). Pobrezia energetikoarekin batera, adierazle horrek adierazten ditu, ziur asko, zailtasun eta gabezia handienak.*

Bestalde, EAEko **familia-sistemen** tipologia nabarmen aldatu da azken hamarkadetan, prozesu demografiko, sozial eta kulturalen ondorioz. Aldaketa nabarmenen artean, hauek daude: etxe moten aniztasun gehiago; batez besteko tamainaren murrizketa; aldaketa handiak etxe horietako erreferentziazko pertsonen profilean; etxean dauden adingabeen proportzioaren murrizketa eta menpekotasun-egoeren areagotzea.

Azkenengo urteotan, familia-erakundean egondako eraldaketa handiek eta horrek ugalkortasunean izandako eraginak interes publiko handia sorrarazi dute, horrek guztiak dituen ondorioak direla-eta. Ugaltzeko eta laneratzeko adin aproposak bat datozen gero, emakumezko gazteak egoera zailen daude, seme-alabak izateko erabakiari dagokionez betiere.

EUSTATEk "*Lana, norberaren bizitza eta familiarra uztartzeari buruzko inkesta*" egin du. Inkesta horren 2019ko emaitzak nabarmentzekoak dira: etxetik kanpo lan egiten duten emakumeek gizonen baino % 35,3 ordu gehiago ematen dituzte egunean seme-alaba adingabeak zaintzen, eta % 43,8 gehiago mendeko pertsonak zaintzen; gainera, lankideek baino % 37,5 denbora gehiago ematen dute etxeko lanetan. Gizonezkoek 3,4 ordu ematen dituzte egunean adingabeak zaintzen (3,3 2019an) eta emakumezkoek, aldiz, 4,6 (4,7 2019an). Alde hori dezente handiagoa da mendeko pertsonen zaintzari dagokionez; jarduera horretan egunean 1,6 ordu ematen dituzte gizonen (2019an 1,5) eta 2,3 ordu emakumeek (2019ko datu berak). Gainera, emakumezkoek, batez beste, 2,2 ordu ematen dituzte etxeko lanak egiten, gizonezkoek, aldiz, 1,6 ordu (2,1 eta 1,5, hurrenez hurren, 2019an).

Batez besteko horiek batuz gero, emakumeek etxeko lanetan eta zaintza-lanetan ematen duten eguneko denbora 9,1 ordukoa izango litzateke, eta gizonen, aldiz, 6,6 ordukoa. Horrek % 37,9ko arrakala erakusten du. Ratio hori % 50,8 zen 2018an, eta % 44,4koa 2019an. Beraz, arrakala horretan beheranzko joera ageri da. Bere gain hartutako kargen desberdintasun horrek etxeko lanen banaketarekiko asebetetze-mailari eragiten dio; izan ere, emakumeek, batez beste, 10etik 5,9ko asebetetze-maila adierazten dute beren ezkontideak edo bikotekideak etxeko lanak egiteko eskaintzen duen lankidetzari buruz, eta gizonen 7,4koa.

Enpresan edo erakundean baimen jakin batzuk eskatzeko zailtasunari dagokionez, datuek erakusten dute zailtasun horiek, 2017ra arte handitu ondoren, murrizten ari direla ordutik, aztertutako aldagai gehienetan. EUSTATEN Inkestaren arabera, pertsona landunek, batez beste, 10etik 3,4ko zailtasun-maila aitortzen dute (2,6 2010ean), eta 2,7koa, zehazki, norberaren kontuetarako lanera ez joateko baimena lortzeko (1,4 2010ean). Lana, familia eta bizitza pertsonala uztartzea errazteko neurrien barruan, eszedentziek 3,8ko batez besteko zailtasuna dute (3,2 2010. urtean), lanaldi-murrizketak ere 3,8koa (3,2 2010ean), eta enplegurik eta soldatarik gabeko egunek 10etik 3,2ko zailtasun-indizea dute (2,4 izan zen 2010. urtean).

Bestalde, oro har, ez da sexuaren araberako alderik ikusten, eta adinak, seguruena lanpostuko antzinatearekin lotuta, aipatutako uztartze-neurriak eskuratzeko zailtasunak murrizten ditu. Hala ere, emakumeen artean gizonen artean baino beldur handiagoa dago kontziliazioarekin lotutako alderdiek beren ibilbide profesionalean eragin negatiboa izan dezaten (emakumeen % 30,5 eta gizonen % 26,5).

Aipaturiko neurri horietan (eszedentzien eta lanaldi-murrizketen eskaerak) gizonen izan duten parte-hartzea oso txikia izan da, eta, gainera, ez da asko aldatu azken urteotan. Hala, Eusko Jaurlaritzari adingabeak zaintzeko eszedentzia hartzeko edo lanaldia murrizteko laguntzen eskaeren % 11,2 soilik sinatu zituzten gizonen 2020an. Gauza bera esan liteke mendetasuna duten senitartekoak zaintzeko laguntzei dagokienez, nahiz eta horietan gizonen partaidetza-ratioak pixka bat handiagoak diren (2020. urteko eskaeren % 15,5), Eusko Jaurlaritzaren datuekin Legebiltzarrerako egindako txosten batean.

Ordutegi motei eta malgutasunari dagokienez, EUSTATEN LBBIK adierazten du 2020an EAEko langileen % 23,5ek lanaldia ia egunero luzatu behar dutela (eta % 18,4k batzuetan). 2019. urteari dagokionez, lanaldia luzatu behar duten pertsonen ehuneko 5,5 puntu igo da, ohiko edo noizbehinka. Ildo beretik, EUROSTATEk "*Lanaren antolamenduari eta lanaldiari*" buruz egindako inkestaren arabera, 2019an EBko langileen % 21ek lanaldia egokitu behar zuten beren lanaren

eskakizunetara (gehituz, suposatzen dugu) astean behin eta % 19 gehiagok hilean behin (ratioak % 13 eta % 10 dira Espainian, hurrenez hurren).

LBBIren arabera, ordutegi malgua, kontziliazioa hobetzeko tresna osagarria, EAEko langileen % 32,6k baliatzen dute (% 42,7k 2019an), eta neurri txikiagoan emakumeek (% 29,3) gizonen baino (% 35,6). Norberaren etxean lan egiteari dagokionez, % 7,3k lantzean behin egiten du lan etxean eta %10,8k egun erdia gutxienez. Oro har, beraz, enplegua duten pertsonen % 15,5ek noizean behin edo maizago egiten du lan etxean (% 12,6 2018an), eta ratio hori nabarmen handituko da 2020an, COVID-19aren ondorioz¹⁶.

Azaldutako egoera horiek arintzeko, familiei laguntzeko planak abiarazi zituen Eusko Jaurlaritzak 2002an, zertarako eta familiek seme-alaba kopurua askatasunez erabakitzea galarazten duten eragozpen ekonomikoak eta gizarte eta laneko eragozpenak gainditzeko. Hala, Familiei Laguntzeko Legea onetsi zuen 2008an, markoari lerrun juridiko handiagoa emateko eta familia politika integralerako oinarriak ezartzeko, betiere familien eta familiako kideen ongizatea eta bizikaltatea hobetze aldera. III. Planaren bilakaera familien aldeko politiketara buruzko gogoetarako abiapuntua izan zen, baita 2018an EAEko administrazio guztietarako sinaturiko "Familien eta haurren aldeko ituna" sinatzeko ere. Itun hori diagnostiko partekatu batean oinarritzen 2018-2022 aldirako Familiei Laguntzeko IV. Plana diseinatuz balio izan duena. Oraindik ez dago horri buruzko informazio zehatzik atal hau amaitu zenean.

Aurrekontu-betearazpenari buruzko informazioari dagokionez, badakigu 2020an Eusko Jaurlaritzako Familia Politikako eta aniztasuneko Zuzendaritzak 29,12 milioi euro bideratu zituela guztira familiei transferentziak egiteko, 2019an baino % 38,8 gutxiago; horietatik 14,89 milioi seme-alabak dituzten familientzako laguntzei dagozkie (guztizkoaren % 51,1) eta 14,23 milioi kontziliaziorako laguntzei (guztizkoaren % 48,9). Bestalde, 2021erako behin-behineko datuek adierazten dute nabarmen igo dela familientzako laguntzetara bideratutako zenbatekoa. Azarorako aurrekontu eguneratua 66,8 milioi eurokoa da, 2020an likidatutako zenbatekoa baino % 129,5 gehiago

Azkenik, Txostenak **bizitegi-bazterketaren** fenomenoaz aztertu du. Nahiz eta fenomeno berria izan, krisi ekonomikoarekin egunerokotasuna hartu du eta Europar Batasunak lehentasunezko zatia jo du pobrezia eta gizarteak baztertzearren kontrako borrokari lotutako agenda politikoa, 2020rako Estrategia Europarraren esparruan. Egoera hori are larriagoa da COVID-19aren pandemiak eraginda, eta, horren ondorioz, Europako erakundeek [Lisboako Adierazpena](#) sinatu zuten 2021eko ekainean, etxegabekoen aldeko borroka Europa sozialerako lehentasun zatia berresteko. Zehazki, Etxegabetasunari aurre egiteko Europako Plataforma bat eratzea erabaki da, Europan gaiari buruzko ulermen komuna eraikitzeko, bai erakunde publiko nazionalen mailan, bai gizarte zibileko tokiko eragile eta erakundeen mailan, azken horiek zuzenean inplikaturik baitaude kalean bizi diren pertsonen arreta emateko politiken ezarpenean.

Egoitza-bazterketa larrian dagoen pertsona kopuruari dagokionez, EAEn bizi direnean artean, haien ezaugarri demografikoak eta bizitza-baldintzak eta bizitza-ibilbideak ezagutzeko, Eusko Jaurlaritzak "EAEn bizitegi-bazterketa larrian daudenen egoerari buruzko V. azterlana" egin zuen 2020an. Horri esker, 2012tik egiten dituen zenbaketen jarraipena egiteko aukera izan zuen. Hona hemen emaitza nagusiak:

- Guztira, 2.797 pertsona zenbatu ziren bizitegi-bazterketa larrian, eta 2018an, berriz, 2.320. Oso gutxi ziren (% 5,8) zenbaketa data etxean konfinatu arren kalean jarraitzen zuten pertsonak. % 12,5 aterpetxeetan eta harrera arrunteko zentroetan zegoen, eta % 30,2 pandemiarako ezarri ziren establezimendu berezietako batean. Era berean, identifikatutako pertsonen % 6 indarkeria matxistaren biktima diren emakumeentzako harrera-zerbitzuetan bizi zen, eta % 45,4 gizarte-bazterkeriako arriskuan edo egoeran daudentzako gizarte-zerbitzuetako hainbat baliabidetan.

¹⁶ Ikusi Memoria honetako III. kapituluko ("Enplegua eta lan-harremanak EAEn") atal egokia.

- Zenbatutako pertsonen artean, gehienak gizonak ziren (% 91), eta aurreko txostenekin alderatuta, emakumeen proportzioa murriztu egin da (2016an kolektiboaren % 16 ziren, eta 2020an, berriz, % 9). Gainera, kolektiboaren % 53 eta % 47 atzerritarra da, eta 45 urtetik gora ditu. Aurreko azterketekin alderatuta, bizitegi-bazterketako egoeran dauden pertsonak zaharragoak dira 2020an, eta gutxiago dira atzerritarrak.
- EAEko hiriburuetakoko egoerari dagokionez, egoera horien goranzko joera berretsi da, bereziki Bilbon eta askoz ere leunago Gasteizen eta Donostian. Horrela, Bilbon 694 pertsona zenbatu dira kalean, ohiko aterpetxeetan edo COVIDak espezifikoki egindakoetan, 2018an baino % 68 gehiago, hau da, hiru hiriburuetakoko kolektiboaren % 61,4. Gasteizen eta Donostian, aldiz, kontabilizatutako kolektiboak gora egin badu ere, aurreko bi urteekiko hazkunde-tasak txikiagoak dira, % 37,4 eta % 14,8, hurrenez hurren.
- Kolektiboaren ezaugarriari dagokionez, % 40k baino gehiagok, gehienez ere, urtebete daramate etxerik gabe, eta, etxea galdu aurretik, % 42) etxean edo etxebizitza partekatu batean bizi zen. Hamarretik bat erakunde itxi batetik dator, eta hamarretik bi adingabeentzako harrera-zentroetan egon ziren haurtzaroan eta/edo nerabezaroan. Pertsona horien % 85ek harreman motaren bat du familiakoekin, eta % 30ek bakarrik igarotzen dute egunaren zatirik handiena. Lan-jarduerari dagokionez, %16k egiten du lanen bat. Pertsona horietako gehienak emakume etorkinak dira, garbiketa- eta/edo zaintza-lanak egiten dituztenak. Gizonek, berriz, mantentze- eta erreformatze-lanak egiten dituzte, txatarra saltzen dute edo landa-lanean dihardute.
- Dena dela, bizitegi-bazterketako egoeran dauden pertsonen heren bat muturreko prekariedade ekonomikoko egoeran dago, eta gehienak gizon atzerritarrak dira. Gainera, bizitegi-bazterketan dauden hamar pertsonatik bik baino ez dute DSBE jasotzen, eta heren batek ere ez dute ezagutzen. Gizarte-zerbitzuei dagokionez, osasun-arretako zerbitzuak eta Lanbidek ematen dituenak dira erabilienak, ostatu-zerbitzuez gain.
- Azkenik, osasun-arrakala handia dago biztanleria osoari dagokionez, eta trastorno eta gaixotasun mentalak dira osasun-arazo hedatuena, kolektiboaren % 20ri eragiten baitiote. Ondoren, arnas eta zirkulazio-gaitzak daude.

Egoera horren aurrean, euskal erakundeek erakunde arteko akordio bat sinatu zuten 2018an, *“Etxerik gabeko pertsonentzako euskal estrategia 2018-2021”* garatzeko, Euskadiko udalerrri handietan kalean lo egiten duten pertsona kopurua nabarmen murrizteko -% 20 gutxienez-. Horretarako, pertsona horiei laguntzeko politika integralak garatuko dira. Memoria hau egiten ari garen honetan, ez dakigu estrategia horren ezarpen-maila, ez eta haren emaitzak ere.

IV.2. Gizarte Babesa

Lehenik eta behin, EUSTATen 2020ko *“EAEko Gizarte Babesaren Kontua”*ren azken datuen arabera, Euskadin eginkizun horretarako erabilitako baliabideak 21.431 milioi euro izan ziren aipaturiko urtean, 2019an baino % 9,6 gehiago, +1.870 milioi). Kopuru hori urte horretako BPGd-aren % 30 da (+10,2 puntu 2008aren aldean, eta 2019an baino 5,4 puntu gehiago). Gizarte-babeseko gastu osoak etengabe egin du gora denboraren serie erabilgarrian, eta biztanleko gastua 6.402 €-koa izan zen 2008an, eta 9.757 €-koa 2020an (+% 52,4). Gainera, EUROSTATEk 2018rako emandako azken datuak izanik, Euskadiko gizarte-babeseko per capita gastua, erostekok ahalmenaren parekotasunean neurtuta, 9.464 €-koa izan zen, EBko batez bestekoaren (9.066 €) eta Estatuko batez bestekoaren (6.752 €) gainetik, nahiz eta euro-guneko biztanle bakoitzeko 10.095 €-tik behera egon.

Bigarrenik, 2021ean, milioi erdi pertsona baino gehiago (525.363, lehen hurbilketaren arabera) **Gizarte Segurantzaren sistemako pentsioen** onuradunak izan ziren gure Erkidegoan (kotizaziopekoak eta kotizazio gabekoak)¹⁷, aurreko urtean baino % 0,7 gehiago. Azken urteotan gertatzen ari den bezala, igoera hori kotizaziopeko pentsioen onuradunen kolektiboaren pisuaren eta bilakaeraren ondorio da, gainerako modalitateak, oro har, gutxieneko kopuruetan mantentzen baitira. Hala, Gizarte Segurantzak emandako prestazio ekonomikoak jasotzen dituzten EAEko biztanleen portzentajea % 24ra heldu zen, aurreko urtean baino 3 hamarren gehiago.

Kotizaziopeko pentsioei dagokienez (2021ean onuradunen % 97,6 eta gastuaren % 99,3), 2021ean batez beste 512.782 onuradun daude (+% 0,7), eta 565.430 pentsio jasotzen dituzte (+% 0,8). Izan ere, pertsona batek kotizaziopeko pentsio bat baino gehiago jaso ditzake, eta urteko gastua 10.279,1 milioi eurokoa izan zen, hau da, 10.279,1 milioi eurokoa. Kotizazio gabeko pentsioek, bestalde, 12.581 pertsona estaltzen zituzten 2021ean (urteko batez besteko datua), eta 72 milioi euroko gastua sortzen zuten (+% 4,5). Laburbilduz, EAEn pentsioetan egindako guztizko gastua, 2021ean, 10.351,1 milioi eurora igo zen, behin-behineko datuekin, eta % 4,5eko igoera izan zuen 2020. urtearekin alderatuta. Horrela, BPGd-aren gaineko ehunekoak 4 hamarren murriztu zen, % 13,4raino (EUSTATen behin-behineko datuekin).

Gizarte Segurantzaren kotizaziopeko pentsioen EAEko gastua eta Gizarte Segurantzaren Diruzaintza Nagusiaren kuoten bilketa-zifrak erlazionatzen baditugu, 2020an, bi zifrak eskuragarri dauden azken ekitaldian, gastua 9.835,1 milioi eurokoa zen, eta diru-sarrerak 7.297,7 milioi eurokoak. Hortaz, saldoa negatiboa izango litzateke, 2.537,4 milioi eurokoa, 2019an baino % 20,9 handiagoa.

Gizarteratzeko eta Diru Sarrerak Bermatzeko Euskal Sistemaren oinarrizko prestazioa honako hau da: 18/2008 Legea, abenduaren 23koa, Gizarteratzeko eta Diru Sarrerak Bermatzekoa (DSBE). Laguntza horien ondorioz, 2020ko PGDI inkestaren arabera, Euskadin pobrezia-atalase-mailaren azpian bizi diren pertsonen kopurua % 33,3 jaitsi da. Zifra horietatik ere ondorioztatzen da sistema hori pobrezia-arriskuan zeuden biztanleen % 70,2 zela erreferentziako urtean: 127.953 lagun (biztanleria osoaren % 5,9).

2021ean 52.723 bizikidetz-unitatek jaso zuten DSBE (abenduko datua, 93.152 onuradun dagokiena), eta laguntza horiek 54.747 izan ziren 2020. urtearen amaieran. Horrek esan nahi du, 2020an izandako % 4,4ko igoeraren ondoren, aurreko bost urteetako beherakadara itzuli dela. Zehazki, %3,7 jaitsi da 2020ko abenduarekin alderatuta. Lanbideren 2021eko abenduko espediente aktiboen fitxari esker, jakin badakigu 52.723 pertsona zeudela inskribatuta bizikidetz-unitateen titular gisa; % 42,4 gizonezkoak ziren eta % 57,6 emakumezkoak (2020an baino 7 hamarren gutxiago). Onuradun gehien biltzen dituen adin-tartea 40-59 urte bitartekoa da (guztizkoaren % 47,7, 2020an baino 1,1 hamarren gutxiago), eta nabarmentzekoa da, halaber, 3.804 jasotzailek 30 urte baino gehiago dituztela (% 7,2). 2020ko abenduarekin alderatuta, adin-tarte guztietan jaitsi da titular hartzaileen kopurua, 60 urtetik gorakoetan izan ezik, horietan 13.729 titular baitira, aurreko urtean baino %2,5 gehiago.

Bizikidetz-unitate hartzaileen pertsona titularren profila (aztertutako sailean ia aldatzen ez dena): espainiar nazionalitateko emakumea da, 40 urtetik gorakoa eta oinarrizko ikasketak dituen (% 68,9k nahitaezko ikasketak dituzte, % 10,5ek lanbide titulazioen bat eta % 4,3k unibertsitateko titulazioa). Prestazioa jasotzen duten atzerritarrak, 16.028, titular hartzaileen % 30,4 dira (% 29 2020. urtean), eta titular hartzaileen % 24,5 pentsiodunak dira (% 23,6 2020. urtean). Era berean, 8.301ek, bizikidetz-unitate hartzaileen % 15,7k, DSBE jasotzen dute soldata-errenten osagarri (-2,3 puntu 2020. urtearen aldean), eta 8.737 titularrek, DSBEarekin batera, guraso bakarra izateagatik osagarri bat jasotzen dute (% 16,7).

¹⁷ LISMIren ondoriozkoak eta laguntza-pentsioak ez dira sartu kalkuluetan; izan ere, desagertzeko joera dute eta ez dago horiei buruzko informazio eguneraturik. Nolanahi ere, % 0,4ik beherakoa da.

2010ean, 18/2008 Legea garatuta, Etxebizitzako Gastuetarako Prestazio Osagarria (EPO) jarri zen abian. Prestazio ekonomikoen sistema bideratzea du helburu, DSBEren osagarri, biztanleriaren talde ahulenei etxebizitzarekin lotutako gastuei aurre egiteko aukera emateko. Indarraldiko lehen urtean (2010), guztira 50 milioitik gorako gastua izan zuen EPOk, eta urtez urte joan da handitzen gastua, 2016ko 91 milioi euroraino (orain arte gehieneko zenbatekoa). 2021ean 76,88 milioi euro erabili ziren prestazio horretarako, 2020an baino + % 0,6. Titular hartzaileen kopuruari dagokionez, 2021eko abenduan DSBEaren 24.977 bizikidetz-unitate onuradunek gainera EPO jaso zuten (aurreko urtean baino % 3,4 gutxiago).

EPO abian jarri ondoren, Gizarte Larrialdietarako Laguntzek (GLL), Diru-sarrerak Bermatzeko Euskal Sistemaren hirugarren tresnak, jatorrizko helburua berreskuratu dute (oinarrizko premia espezifikoei aurre egitea, batez ere etxebizitzarekin zerikusia dutenei, gizarte-bazterkeriako egoerei aurrea hartzeko, saihesteko edo arintzeko beharrezkoak diren gastuei aurre egiteko behar adinako baliabiderik ez duten pertsonen noizean behin gertatutakoak), eta nabarmen murriztu dute aurrekontu-partida. 2020an, datu ofizialak ditugun azken urtean, hots, 2019an, laguntza horietarako 46,14 milioi euro bideratu ziren (2019an baino % 35,5 gehiago). Era berean, 33.304 kontsumo-unitate hartzaile zenbatu dira guztira, 2019an baino % 17 eta % 17 gehiago. Guztira, urtean 68,928 laguntza eman ziren hainbat kontzeptutan eta, adibidez oinarrizko premiak (10.000 laguntza), alokairua (12.328) edo interesen amortizazioa (3.807). Batez bestekoa 669 eurokoa izan zen laguntza bakoitzeko (2019an baino +% 12,8). Beste alde batetik, 2020an, laugarren urterako sartu da "energia", kategoria espezifiko gisa (2016ra arte, mantentze-lanetako beste gastu batzuen barruan zegoen). 16.180 laguntza jasotzen ditu (2019an baino % 9,9 gehiago), eta laguntza horietara 5,74 milioi euro bideratzen dira, hau da, GLLetarako funtsen % 12,5.

Laburbilduz, Diru Sarrerak Bermatzeko Euskal Sistemak 472,7 milioi euro gastatu zituen 2021ean, 2020an baino % 4,7 gutxiago (urte horretan % 8,6 hazi zen, zalantzarik gabe COVID-19aren pandemiaren ondorioz), honela banatuta: 349,7 milioi Diru-sarrerak Bermatzeko Errentan eginiko gastuari dagozkie (gutzizkoaren % 74, eta 2020an baino % 6,3 gutxiago), 76,9 milioi Etxebizitzaren Prestazio Osagarriarako (gutzizkoaren % 16,3 eta 2020an baino % 0,7 gehiago), eta zenbatespenen arabera, Sistemaren gastu agregatua kalkulatzeko, 2020an Gizarte Larrialdietarako Laguntzetarako erabilitako 46,1 milioi eurori eutsi zaie 2021ean (Sistemako gastu guztiaren % 9,8), laguntza horri buruzko 2021erako datu ofizialak izan arte.

Konparazioa egiteko, Osasun, Gizarte Politika eta Berdintasun Ministerioaren "Gizarteratzeko Gutxieneko Errenten Txostena"ri esker, autonomia erkidegoetako sarrerak bermatzeko sisteman kopuru handien konparaziozko segimendua egin daiteke, betiere era askotako araudiak eta sistemak garatzeko maila ezberdinak daudela kontuan izanik. 2020ari buruzko txostenaren arabera (argitaratutako azkena), urte horretan, gure erkidegoak 6.661,90 euroko urteko gastua zuen prestazio horien titular bakoitzeko; estatuko batez bestekoa, berriz, 5.335,06 eurokoa (% 24,9 gehiago), eta estaldurata 30,84 mila biztanleko, Estatuko batez bestekoa 7,80 izanik. Azterlanaren arabera, gure Erkidegoak 2020an Estatuan prestazio horietarako emandako funts guztien % 22,8 erabili zuen DSBERako gehi EPO, autonomia erkidegoen arabera. Euskal biztanleriak Estatu osoan duen pisuaren arabera egokitu beharko litzaiokeena baino askoz portzentaje handiagoa da: % 4,6koa da aipaturiko urtean.

2020an, *Estatuan Bizitzeko Gutxieneko Diru-sarrera* (BGD) sortu zen. Pandemiaren krisialdi bete-betean agertu zen, eta COVID-19ak Espainian eragindako kalteberatasun ekonomiko eta sozialaren gorakadari erantzun zion. Hala ere, ez da pandemiari lotutako koiunturazko neurria, egiturazko tresna bat baizik, eta osasun-krisiak bizkortu egin du hura agertzea. Diru-sarrerak bermatzeko Espainiako ereduaren ahuleziei eta lurralde-aniztasunari irtenbidea ematea du helburu. BGD Gizarte Segurantzaren prestazio ekonomiko gisa sortu da, kotizazio habeko modalitatean, bakarrik edo bizikidetz-unitate batean integratuta bizi diren pertsonen pobrezia- eta gizarte-bazterketako arriskua prebenitzeko prestazioa izan dadin, pertsona horiek zaugarriak badira, beren oinarrizko premiak estaltzeko behar beste baliabide ekonomikorik ez dutelako. Alderdi ekonomikoaz gain, onuradunen gizarteratzeko eta laneratzeko benetako aukerak hobetzea du helburu.

Espanian, martxan jarri zen unean gobernuak kalkulatu zuen BGD 850.000 etxek jaso ahalko zutela, 2,3 milioi lagunek gutxi gorabehera. 2021eko abenduan, Gizarte Segurantzako Institutu Nazionalak 362.017 etxeri aitortu zien prestazio hori (% +126,3, 2020ko abenduarekin alderatuta), eta, beraz, 824.441 pertsonak jaso zuten prestazioa (% 37,1 adingabeak ziren). Horretarako 2.000 milioi euro inguru bideratu ziren, aurrekontuan jasotako ia 3.000 milioietatik. EAEn, 17.400 ebazpen onartu ziren 2021eko abenduaren 31n, 29.259 onuradun, horietatik % 25 adingabeak. Memoria hau egiteko unean ez dakigu gure erkidegoari dagokion prestazioaren zenbatekoa zein den.

Azkenik, esku-hartze sozialaren eremuan hirugarren sektoreko jarduerak sustatuz gizarteratzea bultzatzeko programen barruan, 2020an Eusko Jaurlaritzak esku-hartze sozialaren eremuan hirugarren sektoreko jarduerak sustatzeko diru-laguntzak eman zituen, guztira 4,79 milioi eurokoak, aurreko urteko zenbateko bera. Laguntza horietatik 3,74 milioi (% 78,1) Gizarte Esku Hartze lerroa bideratu ziren, % 12,5 (599.000 euro) elkarteak indartzera eta gainerako % 9,4 (450.000 euro) ezagutzaren kudeaketa lerroa. Eusko Jaurlaritzaren programa zehatz horren zenbatekoak dira, baina beste erakunde batzuek (foru aldundiak eta udal ugari) ere funtsak bideratzen dituzte helburu horietara, eta ez dago programa horiei buruzko informaziorik.

Bestalde, **Gizarte Zerbitzuen Euskal Sistema** (GZES) arretako sare publiko egituratua da, erantzukizun publikokoa, eta bere helburua da gizarteratzea, autonomia eta ongizatea bideratzea pertsona, familia eta talde guztiei, sustapen, prebentzio, babes eta laguntza funtzioa garatuta horretarako, funtsean pertsonalak eta harremanetakoak diren prestazio eta zerbitzuen bidez. Gizarte Zerbitzuei buruzko abenduaren 5eko 12/2008 Legeak (GZL) arautzen eta antolatzen du, eta hauek dira haren ezaugarri nagusiak: gizarte-zerbitzuetarako eskubide subjektiboa ezartzea, Sistema osatzen duten Prestazio eta Zerbitzuen Katalogoa definitzea, hala eskubide horren irismena zehaztuta eta haren garapena eta ezarpena bermatuta, eta, azkenik, katalogo hori garatzeko aurreikuspena, prestazio eta zerbitzuen zorro baten bidez: ezaugarri nagusiak eta sarbide-baldintzak definituko ditu katalogoak.

GZES "Gizarte Zerbitzuen 2016-2019 Plan Estrategikoa"rekin osatzen da. GZESaren zerbitzu eta prestazio ekonomiko guztietarako sarbidea bermatu nahi die sartzeko baldintzak betetzen dituzten pertsona guztiei, hala eskatuta. Horrek berekin dakar GZESaren zerbitzu eta prestazio ekonomikoen estaldurak –eta, hala badagokio, intentsitatea– mapan eta haren eranskinetan (lurralde-mapak) ezarritakora egokitzea eta gastu publiko arrunta handitzea GZESaren zerbitzu eta prestazio ekonomikoetan, lurralde bakoitzaren abiapuntua kontuan hartuta (plaza erabilgarriak edo erabiltzaileak edo jasotzaileak. Eusko Jaurlaritzako Berdintasun, Justizia eta Gizarte politiketako Sailak 2021ean egindako Planaren Ebaluazio Txostenaren arabera, ibilbide luzeko krisiaren testuinguruan sendotu den GZES bat dugu, eta, beraz:

- Hazkunde nabarmena izan du magnitude nagusietan, bai gastu arrunt publikoan (+222,8 milioi 2011 eta 2018 artean), bai plazetan (+5.665 2011 eta 2018 artean), bai erabiltzaile/jasotzaile eta estalduretan, eta bai udal-gastuan, bai foru gastuan, gizarte-zerbitzuek zuzentzen baitute gastua bi mailetan, eta Gobernuaren eskumeneko zerbitzu eta prestazioetako gastua ere handitzen da.
- Testuinguru horretan, lurraldeen arteko konbergentzia-adierazlea ere hobetu da, EAEko batez besteko estalduraren +% 15 marjinaren barruan dauden zerbitzu eta prestazioen kopurua handituta.

Bestalde, EAEko Gizarte Zerbitzuen gastua 2019an (datuak dituen azken urtea) 2.842,2 milioi eurokoa izan zen, aurreko urtean baino % 1 gehiago, EUSTATen "Gizarte Zerbitzuei eta Gizarte Ekintzari buruzko Estatistika"ren arabera. Gastu hori gure erkidegoaren urte horretako BPGd-aren % 3,6 da eta biztanle bakoitzeko batez beste 1.299 euroko gastua, 2018 baino % 0,6 gehiago. Gastuaren % 72,4, 2.058,1 milioi euro, gastu arruntei dagokie, eta horietatik 741,8 milioi familiei transferentziak egiteko erabili ziren (2018an baino % 2,5 gutxiago). Gainera, administrazio publikoek 1.984,5 milioi euro finantzatu zituzten (+% 2,3), guztizkoaren % 69,9. Sektore pribatuak, berriz, gainerako % 30,1a finantzatu zuen.

Gizarte zerbitzu ugarien artean, biztanleentzako eta adineko pertsonentzako zerbitzuak dira baliabiderik gehien jasotzen dituztenak, bien artean gastuaren % 62,8 hartzen baitute (guztizkoaren % 35,6 eta % 27,2 hurrenez hurren). Herritar guztientzako baliabideen artean, familientzako transferentziak nabarmentzen dira, 735,8 milioi euro, gastu osoaren % 25,9, eta % 2,6 murriztu dira azken urtean. Adinekoei dagokienez, haiei ematen zaien arreta batez ere prestazio hauek dira: egoitza zerbitzuak, laguntzako eguneko zentroak, etxez etxeko laguntza zerbitzuak eta telelaguntza. Adinekoentzako egoitza-zentroei dagokienez, EAEn 448 zentro zeuden 2019an. Horietatik 158 publikoak (2018an baino 3 gehiago), eta horietatik 158 titulartasun publikokoak eta 290 pribatuak. Sistema horrek, erreferentziako urtean, 644 milioi euroko gastua eragin zuen (+% 2,9 2018aren aldean), gizarte-zerbitzuetan egindako gastu osoaren % 22,7.

2007ko Mendetasunaren Legea ezartzeari dagokionez, *IMSERSOren 2020ko* abenduaren 31ko azken datuek erakusten dutenez, aipaturiko data horretan, EAEk 107.110 balorazio-eskabide zituen erregistraturik Mendekotasunaren Arretarako Sistemari. Horietatik (gainerako erkidegoetan bezala) gehienak mendekotasun-gradua aintzatesteko berrikuspenei dagozkie. Eskatzailearen profila emakumeari dagokio (guztizkoaren % 63,2), 80 urte edo gehiagokoa (eskabideen % 52,8).

Erregistratutako 107.110 irizpen-eskaeretatik, % 99,55ek zegokion ebazpena jaso zuten (Estatuan, batez beste, % 93,42), eta 78.831 pertsonari, irizpena jaso zuten kasuen % 73,93ari, prestazioa jasotzeko eskubidea onartu zieten. Talde hori EAEko biztanleriaren % 3,56 da. Bestalde, erreferentziazko datan, 89.865 prestazio eman ziren (2020ko datuekin alderatuta, +% 1,3), eta horietatik % 38,59 familia zaintzeagatik prestazio ekonomikoari dagozkio (Estatuko batez bestekoa baino ratio handiagoa, % 30,75ekoa), % 14,23 egoitza-arretari, % 23,44 telelaguntza-zerbitzuari, % 7,94 eguneko/gaueko zentroetako zainketei eta % 6,68 etxez etxeko zerbitzuari, prestazio eta zerbitzu garrantzitsuak diren aldetik.

Amaitzeko, **EAEko borondatezko gizarte-aurreikuspeneko sistemaren** bilakaeraren balantzea egiteko, Eusko Jaurlaritzako Ekonomia eta Ogasun Sailak adierazten du 2019an EAEko BGAEek 27.257 milioi euroko ondarea zutela (azken datu eskuragarria). Zenbateko hori % 1,9 handitu da aurreko urtearekin alderatuta, eta aurtengo BPGd-aren % 38,1 da, behin-behineko datuen arabera. Era berean, 1,15 milioi bazkide edo atxikimendu daude erakunde horietan (kontuen kopurua kontuan hartuta eta ez pertsonen kopurua, zaila baita zehaztea zenbat dauden bikoiztuta edo zenbat bazkide dauden etenda ekarpenetan), 2019an baino % 0,8 gehiago. 2020ko abenduaren 31n, Euskadin 71 BGAE zituen, horietatik laneko BGAE ziren, 27 banakoak eta 2 kideurikoak.

Bazkideen erdiak baino gehiago, % 56, banakako BGAEetan zeuden, eta horien atzetik enpleguak (bazkideen % 43,9). Ondareari dagokionez, % 54,2 enpleguak BGAEei dagokie, eta gainerakoa banakakoei; aldiz, ordaindutako prestazio gehienak enplegu-erakundeei dagozkie (% 66,9), eta banakakoei (% 30,4).

Kuota gehienak base indibidualei dagozkie (guztizkoaren % 53,9), eta gainerakoak enplegukoei (% 46,1), eta 2020an guztira 799,4 milioi euro dira, eta % 3,1 igo dira 2019. urtearekin alderatuta. Bestalde, ordaindutako prestazioak 647,3 milioi eurotik gorakoak dira, 2019koa baino % 2 txikiagoa. Era berean, 2020an guztira 131,4 milioi euro erreskatatu ziren. Aurreko urtean, berriz, 141,7 milioi euro, hau da, % 7,3 egin zuen behera.

V. BIZI KALITATEA

V.1. Hezkuntza eta Kultura

Hezkuntza

EUSTATen arabera, 2020/21 ikasturtean 371.612 ikasle matrikulatu ziren EAEn unibertsitateaz kanpoko araubide orokorreko irakaskuntzan¹⁸ (+% 1,2 aurreko ikasturtearen aldean).

Hezkuntza berezia sartu gabe, beheko mailetan (Haur Hezkuntza eta Lehen Hezkuntza) 206.738 ikasle matrikulatu ziren: 78.613 haur hezkuntzan (-% 7,8, beheranzko joerari eusten dio) eta 128.125 lehen hezkuntzan (-% 1,5, aurreko urteko beherakadari gehituta); DBHn 87.189 (+% 1) eta Oinarrizko LHn 4.820 (+% 2,6).

Derrigorrezko Hezkuntzaren Ondoko Hezkuntzari dagokionez, Batxilergoan 32.502 pertsona matrikulatu ziren eta erdi-mailako Lanbide Heziketan 15.752. Hala, derrigorrezko hezkuntza amaitzean, ikasleen % 67,4k Batxilergoa aukeratu zuen, eta % 32,6k, berriz, Erdi Mailako Prestakuntzan eskainitako moduluetakoa bat egitea erabaki zuen. Batxilergoan eta erdi-mailako Lanbide Heziketan matrikulazioa handitu da. Bestalde, goi-mailako Lanbide Heziketan 23.056 pertsona matrikulatu ziren, aurreko ikasturtean baino % 4,7 gehiago.

Ikastetxeen titulartasunari dagokionez, Haur Hezkuntzan eta Lehen Hezkuntzan matrikulazioen erdia baino gehiago ikastetxe publikoetan gertatzen badira ere, kontrakoa gertatzen da DBHn (matrikulazioa handiagoa da sare pribatuan). Derrigorrezko irakaskuntzaren ondokoari dagokionez, Batxilergoko matrikulazioa pixka bat handiagoa da sare pribatuan, eta LHn nagusi dira zentro publikoetako matrikulazioak.

Ikastetxeen titulartasunari dagokionez¹⁹, Batxilergoan, ikasleen % 54,6 Zientzietan matrikulatu zen, % 33,6 Gizarte Zientzietan, % 7,8 Giza Zientzietan eta % 3,9 Arteetan). Emakumeen parte-hartzea gizonena baino handiagoa da, batez ere Arteetan (% 73,2), Giza Zientzietan (% 65) eta Gizarte Zientzietan (% 57,7). Aldiz, Zientzietan matrikulatutako gizonen ehunekoa emakumeena baino handiagoa da (% 51,2 eta % 48,8).

Lanbide-ikasketetan, EUSTATen arabera, ikasleen bolumen handiena bildu zuten erdi-mailako lanbide-arloak berriz ere hauek izan ziren: Osasuna (% 15, +% 7), fabrikazio mekanikoa (% 14,7, +% 1,2), elektrizitatea eta elektronika (% 9,1, +% 6,7), administrazioa eta kudeaketa (% 8,2, +% 5,7), instalazioa eta mantentze-lanak (% 8,1, +% 7,5) eta garraioa eta ibilgailuen mantentze-lanak (% 7,4, % 1,9). Guztietan ikusi da matrikulazioak gora egin duela. Goi mailako titulazioen artean hauek nabarmendu ziren matrikulazio bolumenaren arabera: Fabrikazio mekanikoa (% 14,6, + % 1,5), administrazioa eta kudeaketa (% 10,9, +% 2,2), elektrizitatea eta elektronika (% 10,7, + % 3,4), informatika eta komunikazioak (10,4, +% +11,1), gizarte- eta kultura-zerbitzuak (% 9,5, +% 5,2), osasuna (% 7,2, +% 2,6), eta instalazioak eta mantentze-lana (% 7,2, +% 2,6). Guztietan matrikulazioak gora egin duela ikusten da.

Emakumearen parte-hartzea oso handia da irudi pertsonalean, ehungintzan, jantzigintzan eta larrugintzan, osasungintzan eta zerbitzu soziokulturaletan eta komunitatean. Emakumeen matrikulazioari dagokionez bigarren talde garrantzitsu batean Administrazioa eta Kudeaketa, Elikagaien industriak eta Kimika nabarmentzen dira.

Hala ere, batez beste, emakumeek gizonen baino gutxiago parte hartzen dute lanbide-ikasketetan (erdi-mailan % 34,2 eta goi-mailan % 36,3, % 65,8 eta % 63,7 gizonetan), eta, gainera, emakumeen matrikulazioa txikia da laneratze hobearen duten profil teknikoagoko lanbide-adarretan.

¹⁸ Helduentzako hezkuntza eta araubide bereziko irakaskuntzak salbuetsita.

¹⁹ 2015-2016 ikasturtetik aurrera, Batxilergoko modalitateak Zientziak, Giza Zientziak, Gizarte Zientziak eta Arteak dira.

Hala, LHko ikasleen laneratzeari buruz LANBIDEK emandako datuek (2017-19ko promozioak) erakusten dutenez, mailaz igo diren ikasleen kopuru handiena duten 8 lanbide-arloetatik (Fabrikazio Mekanikoa, Osasuna, Gizarte, Kultura eta Komunitateko Zerbitzuak, Administrazioa, Elektrizitatea eta Elektronika, Ekoizpenerako Zerbitzuen Mantentzea, Informatika eta Ibilgailu Autopropulsiatuen Mantentzea) hauek dira laneratze-ratio handienak dituztenak: Ibilgailu autopropulsiatuen mantentze-lanak (% 85,9ko okupazio-tasa), osasuna (% 85ekoa), produkzio-zerbitzuen mantentze-lanak (% 84,3koa) eta informatika (% 83,2koa).

Adar horietako batzuetan, emakumeen matrikulazioa oso txikia da. Hala, 2020-21 ikasturtean, garraioan eta ibilgailuen mantentze-lanetan % 5,2 baino ez zen iritsi; Instalazio eta mantentze-lanetan % 7,9; Elektrizitate eta elektronikan % 8,1 eta Informatika eta komunikazioetan % 15,1.

Aipatutako 8 lanbide-adarretako heziketa-ziklo bakoitzeko okupazio-tasei dagokienez, hauxe ikusten da:

- Hona hemen 100 ikasletik gorako zikloak eta % 85etik gorako edo ia gorako okupazio-tasa dutenak:
 - Informatikan, goi-mailako gradua (GG) Sareko informatika-sistemen administrazioan,
 - Ibilgailuen mantentze-lanetan, GG autogintzan,
 - Produkzioko Mantentze eta Zerbitzuetan, GG Mekatronika Industrialean,
 - Osasunean, GG erizaintzako zaintza osagarrietan, GG osasun larrialdietan eta GG aho-hortzen higienean.
- Hauek dira % 90etik gorako okupazio-tasa duten zikloak (mailaz igo diren ikasleen kopurua kontuan hartu gabe betiere):
 - Ibilgailuen mantentze-lanetan, GG makineriako elektromekanikan
 - Ekoizpenerako zerbitzu eta mantentze-lanetan, GG instalazio termiko eta fluidodunen mantentze-lanetan
 - Osasunaren arloan, GG Osasun Larrialdietan, GG Osasun Dokumentazio eta Administrazioan, eta GG Irudia Diagnostiko eta Medikuntza Nuklearrean.

Unibertsitate-irakaskuntzei dagokienez, 2018-19 ikasturtean 67.374 pertsona matrikulatu ziren guztira EAEko unibertsitateetan, hau da, % 0,9 gehiago aurreko urtearekin alderatuta. Ikasleen % 72 unibertsitate publikora joan zen. Bestalde, sexuaren arabera banaketak islatzen du unibertsitate sartzeko emakumeen aldeko aldea (% 53,8 emakumeak dira).

Lanbide Heziketako matrikulazioan gertatzen den bezala, unibertsitateko arlo teknikoetan (Ingeniaritza eta arkitektura) emakumeen parte-hartzea gizonena baino txikiagoa da (% 27,3 eta 72,7).

Unibertsitateko graduazioari dagokionez, % 7,8ko igoera izan da, 14.002 pertsona guztira, eta horietatik % 56,8 emakumeak dira. Graduako ikasketetara joz gero, ikasleen % 53,2 Gizarte Zientzien eta Zientzia Juridikoen adarreko ikasketetan graduatu ziren, eta ondoren, % 20,1 Ingeniaritza eta Arkitektura. Neurri txikiagoan Osasun Zientzietan (% 13,62), Arte eta Giza Zientzietan (% 7,7) eta Zientzietan (% 5,4). Sexuen arteko aldeak ikusten dira graduako ikasketen adarraren hautaketan, eta emakumeek nahiago dituzte osasun zientzien barruan sartzeko programak (guztizkoaren % 78,2 emakumeak dira), arteak eta giza zientziak (% 68,2), gizarte-zientziak eta zientzia juridikoak (% 62,8) eta zientziak (% 54), betiere irakaskuntza teknikoan aldean (emakumeak % 29,8 baino ez).

Unibertsitateko ikasleen laneratzeari dagokionez, LANBIDEren datuen arabera (2017an titulua eskuratu zuen graduoko promozioa EAEko hiru unibertsitateetan, 2020ko abenduako datuekin), jarduera-tasa²⁰ % 93 izan zen, enplegu-tasa²¹ %

²⁰ Jarduera-tasa: lan bat egiten duten eta lana bilatzen ari diren baina lanean hasteko prest dauden pertsonen ehunekoa. Pertsona aktiboak landunak eta langabeak dira.

²¹ Enplegu-tasa: ordaindutako enplegua edo jarduera independentea duten pertsonen ehunekoa, erantzun guztien aldean.

81 okupazio-tasa²² % 87 eta langabezia-tasa²³ % 13. Ratio horiek 2016ko eta 2015eko promozioetan ikusitakoekin alderatuta ikusten denez, egoerak okerrera egin du azken urteetan.

Ikasketak amaitu eta lehen lana lortu bitartean²⁴, 11 hilabete igaro dira, 2015ean bezala, baina 2016an baino apur bat gutxiago.

Gizonen eta emakumeen arteko konparazioak ez du alderik erakusten bien artean, eta jarduera-, enplegu-, okupazio- eta langabezia-tasak berdinak dira. Hala ere, 2017an lanpostuz igo ziren emakumeek gizonen baino hilabete gehiago behar izan zuten lehen lana lortzeko.

Jakintza-arloen arabera, osasunari eta espezialitate teknikoei lotutakoak dira enplegu-tasa handienak dituztenak, bi kasuetan % 87. Ondoren, arlo ekonomiko-juridikoak (% 80) eta arlo sozialak (% 77) daude.

Langabezia-tasarik txikienak osasunari eta espezialitate teknikoei lotutako jakintza-arloetan gertatzen dira, % 7 eta % 9, hurrenez hurren. Tasarik altuenak giza zientzietan (% 20) eta eremu sozialetan (% 17) erregistratu dira.

Enplegu egokituari dagokionez, hirugarren mailako heziketari (unibertsitatekoa edo goi-mailako profesionala)²⁵ lotutako lana duten landunen ehuneko gisa neurtuta, % 86 da. Tasarik altuenak arlo teknikoetan (% 96), osasunarekin lotutako arloetan (% 94) eta arlo esperimentaletan (% 92) erregistratzen dira.

Bestalde, beren lanaren eta ikasketen arteko lotura NAHIKOA edo ASKO dela uste duten pertsona landunen ehuneko % 79 da. Ratorik altuenak honako hauek dira: osasuna (% 90), arlo teknikoak eta esperimentalak (% 81).

Hau da, pertsonen % 86k hirugarren mailako titulazio bati lotutako lana egiten du, baina, kasu batzuetan, ez du lotura zuzenik bere prestakuntzarekin.

Hezkuntzako adierazleei dagokienez:

- 16 eta 18 urte bitarteko eskolatzeta-tasa garbia.

16 eta 18 urte bitarteko artean eskolatzeta-tasa garbi handiak izateagatik nabarmentzen da Euskadi, eta horrek agerian uzten du eskola-uzte goiztiarraren tasa txikia dela. 2018-2019 ikasturtean, Euskadik 16 urteko eskolatzeta-tasa lortu zuen: % 97,9; 17 urterekin, berriz, % 95,3; eta 18 urtekoena % 90,4.

Sexuaren arabera bereiziz gero, 16 urterekin gizonen eta emakumezkoen eskolatzeta-tasak antzekoak dira. 17 urterekin, emakumeen eskolatzeta-tasa gizonena baino handiagoa da. Horrek esan nahi du emakumeek, adin horretan, gutxiago uzten dutela hezkuntza-sistema gizonen baino. Hala ere, 18 urterekin, Euskadin unibertsitateaz kanpoko hezkuntzan eskolatutako gizonen ehuneko emakumeena baino 4,4 puntu handiagoa da.

²² Okupazio-tasa: ordaindutako enplegua duten pertsonen ehuneko pertsona aktibo guztiekiko.

²³ Langabezia-tasa: ordaindutako enplegurik ez duten pertsonen ehuneko.

²⁴ Lan-esperientzia duen biztanleria aktiboak erantzuten du, ikasketak amaitu aurretik lanean ari zirenak izan ezik.

²⁵ Enprestatoko zuzendaritza eta kudeaketa, unibertsitate-titulazioari lotutako profesional zientifiko eta intelektualak eta teknikari eta profesional laguntzaileak.

- Ikasleen ratioa irakasle bakoitzeko eta ikasleen ratioa talde bakoitzeko (gela).

Irakasle bakoitzeko ikasle ratioa hezkuntza-mailaren eta sarearen (publikoa edo itundua) arabera aldatzen da. Hala, haur hezkuntzan eta lehen hezkuntzan ratioa % 13 ingurukoa da, aztertutako aldi osoan (2014-19) portzentajezko puntu batetik beherako aldeekin. DBHn, aldiz, ehunekoa txikiagoa da (% 11), eta aztertutako aldi osoan portzentajezko puntu batetik beherako aldeekin ere bai. Proportzio txikiago hori bigarren hezkuntzan eskaintzen diren banaketa eta aukerako eta hautazko ikasgaien ondorio da. Aldi berean, itunpeko sarean ratio altuagoak daude, eta hori haur eta lehen hezkuntzan nahiz DBHn gertatzen da.

Euskadiko ikastetxe guztietan, taldeko ikasle-ratioa handitu egiten da hezkuntza-maila handiagoa den heinean, LHn izan ezik, talde bakoitzeko 20 ikasle ingurukoa baita. Hezkuntza maila guztietan, sare publikoaren eta itunpeko sarearen arteko aldea batez beste 4,5 ikasle gehiagokoa da itunpeko sarean sare publikoan baino, LHn izan ezik.

- Hezkuntzako gastu publikoa, administrazio motaren arabera.

EB27ko hezkuntzako gastu publikoa, 2018an, BPGd-aren % 4,71 izan zen, estatuko % 4,03 baino handiagoa. Ratio altuenak dituzten herrialdeak aurreko urteko edizioiko berberak dira (aldaketak daude rankingean): Suedian (% 7,18), Belgikan (% 6,29), Danimarkan (% 6,24), Finlandian (% 5,93), Zipren (% 5,49), Frantzian (% 5,41), Herbehereetan (% 5,36) eta Austrian (% 5,11).

2019an, 55.058 milioi euroko gastu publikoa egin zen Estatuko administrazioetan eta unibertsitateetan²⁶, BPGd-aren % 4,91 (% 4,18 aurreko urtean).

Hezkuntza Administrazioen gastua (Hezkuntza sailak eta sailburutzak) 49.077 milioi eurokoa izan zen 2020an, hau da, BPGd-aren % 4,37. EAEn, gastu hori 3.009 milioi eurokoa da, hau da, BPGd-aren % 4,52, estatuko ratioa baino 0,15 puntu handiagoa eta 2018koa baino 0,6 handiagoa.

Europako batez bestekoarekin eta erreferentziako herrialdeekin alderatzeko, gastu guztiak hartu behar ditugu kontuan (administrazio guztienak). EAEko eta Europako batez besteko datuak (hedaduraz, herrialdeak) zuzenean konparagarriak ez badira ere, nahiko hurbilketa egokia egiteko aukera ematen digute, eta, horietan oinarrituta, esan dezakegu gure Erkidegoak gastu publiko txikiagoa duela BPGd-arekiko, gai horretan erreferentzia diren herrialdeek baino.

Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza Sailak unibertsitatez kanpoko hezkuntzan egindako ahalegina autonomia-erkidegoetako hezkuntza-administrazioen batez bestekoa baino handiagoa da (% 3,71 eta % 3,28); ez, ordea, unibertsitate-hezkuntzan egindakoa (% 0,69 eta % 0,77).

Aldi berean, Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza Sailaren gastua 3.047,2 milioi eurokoa izan zen 2020an. Horrek esan nahi du % 3,5 igo dela aurreko ekitaldiarekin alderatuta. Partaidetzaren portzentaje hori, Eusko Jaurlaritzaren guztizko gastuan, % 25,9koa izan zen. Gastu hori EAEko BPGd-aren % 3,96 da, 2019koa baino txikiagoa (% 4).

- Ikasle bakoitzeko gastu publikoa unibertsitatez kanpoko irakaskuntzan. Estatuarekin alderatzea

Hezkuntza eta Lanbide Heziketako Ministerioaren datuen arabera, ikasle bakoitzeko (publikoa eta itundua) unibertsitatez kanpoko hezkuntzan egindako gastu publikoa 7.073 eurora iritsi zen EAEn 2019an, eta EAEk lehen postua lortu zuen berriz ere autonomia erkidegoen sailkapenean. Gastua % 8,8 handitu da 2016ko datuekin alderatuta, eta Estatuan, berriz, % 10,6. Estatuko batez bestekoa 5.398 eurokoa izan zen. Hortaz, EAEko ikasle bakoitzeko gastua Estatukoa baino % 31 handiagoa izan zen.

²⁶ Finantza kapituluak kenduta; horrek gorabeherak ezabatu eta nazioarteko konparaketa egitea ahalbidetzen du.

2018. urtean, unibertitatez kanpoko irakaskuntzan ikastetxe publikoko ikasle bakoitzeko egindako gastu publikoa 9.868 eurokoa izan zen EAEn, eta, beraz, gure erkidegoak du, berriz ere, ikasle bakoitzeko gasturik handiena. Gastua % 9 igo da 2016koarekin alderatuta, eta Estatuan, berriz, % 11. Estatuko batez bestekoa 6.230 eurokoa izan zen. Hortaz, EAEko ikastetxe publikoetan ikasle bakoitzeko batez besteko gastua Estatukoa baino % 58,4 handiagoa izan zen.

- Ikasle bakoitzeko gastua (PPS erabiliz bihurtutako euroak) hezkuntza-erakundeetan. Nazioartearekin alderatzea²⁷.

2018an, ikasle bakoitzeko gastua 6.856 eurora iritsi zen Estatuan, hezkuntza-erakunde publiko eta pribatuetan; eta 7.486 publikoetan. Bi gastuak Italian, Frantzia, Finlandian, Alemanian, Herbehereetan, Maltan, Belgikan, Suedian eta Zipren jasotako azpitik daude, eta Austrian eta Luxenburgon erregistratutakoetatik urrun.

- Eusko Jaurlaritzaren hezkuntzako gastua ikasle bakoitzeko

Ikasle bakoitzeko hezkuntzako gastuaren ratioa (ikasleena, guztira, hau da, araubide orokorrekoa²⁸ zein bereziko²⁹) berriro igo zen 2018 eta 2019 bitartean, 5.753 eurotik 6.251 eurora.

- Ebaluazio diagnostikoa

Ebaluazio Diagnostikoa (ED) etaparen erdian oinarritzko gaitasunak neurtzen dituen azterlana da, hau da, Lehen Hezkuntzako 4. mailan (LH) eta Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 2. mailan (DBH).

Ez dago kontzeptu zehatzik, baina badago nolabaiteko adostasun komun bat oinarritzko gaitasunak honela ulertzeari dagokionez: "Ezagutza, trebetasun eta jarreraren multzoa, gizabanako guztiek gizarteko kide aktibo gisa bizitza osoa izan dezaten".

LHko 4. mailan ebaluatutako sei gaitasunen artean (hizkuntza-gaitasuna euskaraz, gaztelaniaz, ingelesez, gaitasun matematikoa, gaitasun zientifikoa eta ikasten eta pentsatzen ikasteko gaitasuna), hiru daude (gaztelania, ingelesa eta matematika) 2011tik beheranzko joera ia antzekoa dutenak. Bestalde, gaitasun zientifikoari dagokionez, emaitzak hobetu egin dira 2017tik 2019ra bitartean; eta ikasten eta pentsatzen ikasteko gaitasunari dagokionez, egonkortasun txiki bat ikusten da, hobekuntza txiki batekin.

DBHko 2. mailan, gaitasun zientifikoan emaitzak pixka bat hobetu dira 2013tik. Ikasten eta pentsatzen ikasteko gaitasunari dagokionez, nolabaiteko egonkortasuna ikusten da. Gainerako gaitasunei dagokionez, datuak nahiko egonkorak izan dira: goranzko joerak izan dira lehenengo urteetan eta gorabeherak hurrengoetan, eta azken ebaluazio diagnostikoan jaitsiera izan da sei adierazleetatik lautan.

Ekitateari dagokionez³⁰, azterketa matematikarako gaitasunean baino ez da egiten, ikasleen hizkuntza-mailak horretan baitu eragin txikiena. 2019ko ebaluazio diagnostikoan, LHko 4. mailako ikasleen % 52,9 eta DBHko 2. mailako ikasleen % 56,9 matematikarako gaitasunaren batez besteko errendimendu-mailan zeuden. Hau da, euskal hezkuntza-sistemak bi hezkuntza-etapetako errendimenduaren batez besteko mailan biltzen ditu ikasleen ehuneko handienak. Hala ere, 2017ko eta 2019ko datuak alderatuz gero, hau ikusten da:

²⁷ Aurreko adierazleak ez bezala, adierazle honek erakunde publiko eta pribatuetan gastu publikoa nahiz pribatua kontuan hartzen ditu, lanerako prestakuntza sartzear gain eta eurotan kalkulatu dago. Dena den, PPS erabilia bihurtu dira. Hezkuntza maila guztiei erreparatzen zaie, Haur Hezkuntzaren lehenengo zikloa izan ezik.

²⁸ Unibertitarioa eta ez-unibertitarioa.

²⁹ Arte plastikoak eta diseinua, hizkuntzak, musika, dantza, kirola eta diseinuko goi mailako ikasketak.

³⁰ Hezkuntza-sistema ekitatibotzat jotzen da biztanlerian dauden desberdintasun sozioekonomikoak arintzeko gai denean, ikasleei kalitatezko hezkuntza eskuratzeko aukera-berdintasuna eskaintzeko eta haien errendimendu akademikoa haien ahaleginaren eta gaitasunaren arabera dela bermatzeko, jatorrizko herrialdea, sexua eta testuinguru soziala, ekonomikoa eta kulturala edozein izanik ere.

- Lehen Hezkuntzan: errendimendu ertaineko ikasleen ehunekoak behera egin du % 55,7tik % 52,9ra, eta handitu egin da ikasleen ratioa hasierako errendimendu mailan, % 15etik % 19,9ra.
- DBHn: batez besteko errendimendu-maila duten ikasleen ehunekoa % 59,5etik % 56,9ra jaitsi da, eta handitu egin da, halaber, ikasleen ratioa hasierako errendimendu-mailan (% 16tik % 19,1era).

Bikaintasunari dagokionez³¹, errendimendu-maila horretako ikasleen ehuneko txikiak ikusten dira, eta hori Lehen Hezkuntzako 4. mailan zein DBHko 2. mailan gertatzen da. Salbuespen bakarrak hizkuntza-komunikaziorako gaitasunetan daude, euskaraz eta ingelesez, LHko 4. mailan, non ratioak handitu egiten baitira 2017 eta 2019 artean.

- Ikasleen adinaren egokitasuna

Egokitasun-tasak bilakaera positiboa izan du Euskadin. Bereziki nabarmentzekoa da erdi-mailako eta goi-mailako LHko hezkuntzan izandako hobekuntza, gero eta ikasle gehiagok aukeratzen baitute LH ikasteko lehen aukera den aldetik.

- Hezkuntza eta prestakuntza goiz uztea

Beheranzko joera du, eta 2020an % 6,5 izan zen; Estatuko txikiena da, % 16. 27ko EBren batez bestekoa % 9,9koa da. EB27ko zortzi herrialdetan, % 10etik gorako ehunekoak aurkitu ditugu (2020rako Europako helburua): Alemania, Zipre, Hungaria, Bulgaria, Italia, Errumania, Espainia eta Malta. % 10etik beherako hemeretzi herrialde daude, eta, horietatik, % 5etik beherako ehunekoak duten lau herrialde (Kroazia, Grezia, Eslovenia eta Irlanda).

- Nazioartekotzeko unibertsitate-adierazleak

2019- 20 ikasturtean 3,6691 nazioarteko ikasle sartu ziren EAeko unibertsitate batean, aurreko ikasturtean baino % 3 gehiago. Estatuko igoera % 2,9koa izan zen mugikortasun motari dagokionez, % 58,4k mugikortasun programa baten bidez egin zuen eta % 41,6k ohiko matrikulazioa egin zuen. Estatuan, ratioak % 43 eta % 57 dira, hurrenez hurren. Euskadin, % 63,1 unibertsitate publikoan matrikulatu zen eta % 36,9 pribatuan. Jatorrizko herrialdeari dagokionez, berriz ere nabarmentzen dira, bai EAEn, bai Estatuan, EB28tik eta Latinoamerikatik eta Karibetik etorritako ikasleak.

Irteerei dagokionez, 2019- 20 ikasturtean 3,54 ikasle irten ziren EAetik mugikortasun-programa baten bidez, aurreko ikasturtean baino % 7 gehiago. Estatuan % 4,6 jaitsi zen. EAetik irten zirenetatik, % 49 unibertsitate publikoan matrikulatu zen eta % 51 pribatu batean. Sexuari dagokionez, % 57,1 emakumeak ziren eta % 42,9 gizonak.

- Shanghaiko Unibertsitate rankinga

Espanian, 2021ean, 12 unibertsitate dituen TOP 500en. Rankingeko lehena berriz ere Bartzelonako Unibertsitatea da, mundu mailan TOP 200en kokatua. Jarraian, TOP 300en artean, Bartzelonako Unibertsitate Autonomoa, Madrilgo Complutensea eta Granadako. UPV-EHU sailkapeneko TOP400en artean dago eta estatuko sailkapenean zazpigarren postuan dago.

³¹ Hezkuntza-bikaintasuna ikasleei beren gaitasunak ahalik eta gehien garatzen laguntzea da; ikasleek beren ahalmen guztia gara dezaten laguntzea.

Kultura

Lehenik eta behin, *Euskal Autonomia Erkidegoko 2018ko parte-hartze kulturalari buruzko Inkestako* datuek (2019an argitaratu zen) kultura-jardueren hiru bloke detektatzea ahalbidetzen dute:

- Biztanleria osoaren % 60tik gora: liburuak irakurtzea (% 74,2), zinemara joatea (% 70,2) eta kontzertuetara joatea (% 62,7).
- Gutxi gorabehera % 40tik % 50era bitarteko ehunekoekin: museoetara joatea (% 51,4), antzerkira joatea (% 45,7) eta liburutegira joatea (% 42).
- Eta, azkenik, dantzara joatea (% 30,6), bideo-jokoetara jolastea (% 21,2) eta arte-galerietara joatea (%18,8).

Azterlanak duela hamar urte egindako aurrekari bat du, *Euskal Herriko kultura-ohiturei, -praktikei eta -kontsumoari buruzko 2007-2008 Inkesta*, hain zuzen. Ezinbesteko euskarria da 2008 eta 2018 artean biztanleriak izandako kultura-praktiken bilakaeraren irakurketa konparatua egiteko. Irakurketa konparatu horretatik ondoriozta daitekeenez, egunkarien irakurketak eta arte-galerietara, erakusketetara eta kontzertuetara egindako bisitek izan ezik, gainerako praktika kulturek gora egin dute. Hala ere, egunkarien irakurtzea da ekintzarik hedatuena.

Bestalde, Espainiako Editoreen Gremioen Federazioak (FGEE), CEDROren laguntzarekin eta Kultura eta Kirol Ministerioarekin lankidetzan, Espainiako Liburuaren Irakurketa eta Erosketa Ohituren Barometroa 2021 argitaratu du 2022ko otsailean. Txostenean jasotako datuen artean, nabarmenezkoa da Estatuan % 64,4 direla aisialdiko jarduera gisa irakurtzen duten pertsonak. Liburuak (testukoak ez direnak) erosten dituztenen ehunekoak % 52,3 da, 2020an baino ehuneko 0,6 puntu gehiago. EAE (% 68,2) eta Madril (% 73,5), Nafarroa (% 68,1), Katalunia (% 68), Errioxa (% 66,7) eta Aragoi (% 64,9) batez bestekotik gorako liburu-irakurleen ratioa duten autonomia erkidegoak dira. Aisialdian irakurtzen duten pertsonen kopuruaren bilakaera positiboa da Euskadin, % 65,6tik % 68,2ra igaro baita. Gainerako autonomia-erkidegoetan ere bilakaera positiboa izan da.

“2021eko Kultura Estatistiken Urtekaria”ren arabera, (Kultura eta Kirol Ministerioak argitaratzen du), jarduera ekonomiko nagusia kultura-arlokoa duten enpresen kopurua % 3,5 handitu da EAEn 2019tik 2020ra bitartean, guztira 6.218. Bestalde, enpleguak gora egin du berriro (% 7,1, 29,4 mila pertsona izatetik 31,5 mila pertsona izatera). Estatuan, aldi berean, enpresen kopurua % 3,6 hazi da eta enplegua % 5,9 jaitsi da. EAeko kultura-enpresetan lan egiten duten 31,5 mila pertsona horiek EAeko enplegu osoaren % 3,4 hartzen dute, Estatuko batez bestekoaren antzeko ratioa (% 3,5). Kultura-enplegu gehien sortzen duten autonomia-erkidegoen rankingean, EAE laugarren postuan dago, Madrilen (% 5,1), Kataluniaren (% 4,6) eta Balearren (% 4,5) atzetik.

Bestalde, Euskal Autonomia Erkidegoko Administrazioak 2019an likidatutako kulturako gastua, Kultura eta Kirol Ministerioaren datuen arabera, % 2,4 hazi zen 2018arekin alderatuta. Gastu hori gure erkidegoko BPGd-aren % 0,17 da, autonomia erkidego guztietako batez besteko ratioaren gainetik (% 0,1). EAeko biztanle bakoitzeko gastua 57,6 eurokoa da 2019an, 2018an baino 1,3 euro gehiago, eta kopuru hori Estatuko batez bestekoa (26,1 €) baino handiagoa da.

Bestalde, EAeko etxekoen unitateek kultur ondasunetan eta zerbitzuetan egindako gastua 529,9 milioi eurokoa izan zen 2020an, hau da, % 6,8ko jaitsiera izan zen (Ministerioaren datuak, EINen Familien Aurrekontuei buruzko Inkesta oinarri hartuta).

Etxe bakoitzeko batez besteko gastuari dagokionez, EAE zortzigarren postuan dago rankingean 580,2 euroekin, Murtzia, Aragoi, Madril, Valentzia, Ceuta eta Melilla, Katalunia eta Galiziaren atzetik. Gastu-taldeari dagokionez (aldizkako liburuak eta argitalpenak; kultura-zerbitzuak; informazioaren tratamendurako eta ikus-entzunezko euskarriak, ekipoak eta osagarriak; eta telefonia mugikorra eta Internetekin lotutako zerbitzuak), EAEn etxe bakoitzean gastatutako 580,2 euroen % 31,2 ikus-entzunezko ekipo eta osagarrietara eta informazioaren tratamendura bideratu zen, % 30,7 liburu eta argitalpenetara, % 28,4 telefonia mugikorrera eta Internetekin lotutako zerbitzuetara, eta % 9,7 kultura-zerbitzuetara.

Pertsona bakoitzeko batez besteko gastuari dagokionez, EAE laugarren lekuan dago rankingean 244,8 euroekin, Aragoi, Madril eta Gaztela eta Leonen atzetik.

V.2. Ingurumen egoera

EUSTATEko **Ingurumen Adierazlearen** datuen arabera, EAEko familiek 10etik 6,7 puntu lortu dituzte beren sentsibilizazioaren mailan eta ingurumen-eragina duten ohituretan 2020an. Puntuazio horrek aurrerapen txikia baino ez dakar duela bost urteko emaitzekiko (+0,1). 7 dimentsioak aztertuz gero (ingurumenaren gaineko jarrera, garraioa eta mugikortasuna, kontsumo-jarraibideak, aldizkako hondakinen tratamenduak, ohiko hondakinen tratamendua, energiaren aurrezpena eta uraren aurrezpena), ikus daiteke ohiko hondakinen tratamenduaren adierazleak (9,1 puntu) lortzen duela emaitzarik onenak, baita portaera onena duena ere 2015arekin alderatuta (+0,2). Ondoren, noizbehinkako hondakinen tratamendua (7,9), energia-aurrezpena (6,9) eta ingurumenaren gaineko jarrera (6,4) daude, bilakaera positiboarekin (0,1 eta 0,2 puntu artean 10etik). Talde honen amaieran, ura aurrezteari buruzko adierazlea dago (6,4), duela 5 urteko puntuazioari eusten diona. Emaitzarik txarrenak garraioaren eta mugikortasunaren adierazleetan lortzen dira, bilakaera negatiboa izan arren (- 0,1), gaingituari eutsita (5,3), eta kontsumo-jarraibideetan, gutxi da orain ere (10etik 4,4 puntu), baina hamarren bat gehiago izan du 2015arekin alderatuta. Ezaugarri soziodemografikoen arabera, adierazle partzialen puntuazioa hobetu egiten da ikasketa maila eta diru-sarreraren maila handitzen direnean, garraioaren eta mugikortasunaren adierazle partziala izan ezik, diru-sarrera gutxien dituzten familietan puntuaziorik onena lortu baitu.

Hauk dira **airean** dauden kutsatzaileak, osasuna babesteko mugak dituztenak: SO₂ (sufre dioxidoa), NO₂ (nitrogeno dioxidoa), PM₁₀ (10 mikratik beherako diametroa duten partikulak), PM_{2,5} (2,5 mikratik beherako diametroa duten partikulak), CO (karbono monoxidoa), O₃ (ozonoa), C₆H₆ (bentzenoa), Pb (beruna), As (arsenikoa), Cd (kadmioa), Ni (nikela) eta B(a)P (bentzo(a)pirenoa). 2020an, neurketa-estazio guztiek muga-balioak eta xede-balioak bete zituzten, Valderejoko estazioak izan ezik: Ozonoaren aldetik ez zuen beste giza osasuna babesteko helburua. Konfinamendu zorrotzeko aldian (martxoaren 14tik apirilaren 30era), joan-etorriak murrizteko mugak ibilgailu gutxiago erabiltzea ekarri zuen, eta trafikoari lotutako kutsatzaileen emisioan eragin zuen, hala nola NO_x-en isurian, eta jaitsiera nabarmena ikusi zen erregistratzen diren mailetan.

Bestalde, **airearen kalitatearen** indizearen arabera (airearen kalitatearen berri argi eta erraz ematen du), 66 egunetan airearen kalitatea txarra izan zen (gutzizkoaren % 2,25 eta 2019an % 2,29), eta bakar batek ere ez zuen kalitate oso txarririk izan. Haatik, airearen kalitatea hobetu daitekeen egunak ugaritu egin dira 2019tik 2020ra bitartean, gutzizkoaren % 6,27tik % 9,12ra, termino absolututan 183tik 287ra. Airearen kalitate txarreko 66 egun horietatik 29 Nerbioi Beherean, 9 Donostialdean, 7 Goierrian, 6 Kostaldean eta beste 6 Debagoienean, 4 Nerbioi Garaia-Enkarterrietan, 3 Arabako Lautadan eta 2 EAE-Erriberan. Urteko iraunkortasun-adierazlea, hau da, kalifikazio oso ona eta ona duten egunen ehunekoa, gutzizkoaren % 88,63 da, 2019koa baino ratio txikiagoa (% 91,44); horrek esan nahi du egoerak okerrera egin duela.

Klima-aldaketa XXI. mendeko ingurumenaren gaineko erronka nagusietako bat da. EBk konpromisoa hartzen du bere emisioak % 40 murrizteko 2030erako (1990arekiko), “2030erako klima eta energia esparrua”n eta “2050erako karbono maila txikiko ekonomia” esparruan ezarritako plangintzaren ildotik: 2050erako BEG isurketak % 80 murriztea (1990aren aldean) lortzeko plangintza ezarri da bertan). Eskualdeek ez dute berotegi-efektuko gasak murrizteko helburu juridikoki loteslerik, baina 2050erako EAEko Klima Aldaketaren Estrategiak borondatezko helburu hau ezartzen du: 2030erako gutxienez % 40 murriztea berotegi-efektuko gasen emisioak, eta 2050erako gutxienez % 80.

“Euskal Autonomia Erkidegoko Berotegi Efectuko Gasen Isurketen” Inbentarioaren azken datuen arabera, berotegi-efektuko gasen isurketak, CO₂-baliokidearen arabera neurtuta, % 23 murriztu dira 2019. urtean 2018. urtearekin alderatuta (isurketak sektore guztietan isurien beherakada orokorrak baldintzatuta daude, nekazaritza-sektorean izan ezik). 2005. urteari dagokionez, isurketak % 26,9 murriztu dira. 1990. urteari dagokionez, isurketak % 11,1 murriztu dira.

Hortaz, esan daiteke BEGen isuriak Euskadiko Klima 2050 Estrategian ezarritako helburuak lortzeko ezarritako bidearen azpitik daudela.

Sektore arautuetako isurketak, 2005. urtearekin alderatuta (erregimen horren lehen funtzionamendu-urtea), % 38 murriztu dira. 2010. urteari dagokionez, hau da, Klima Aldaketarako Gobernu Arteko panelaren berotze globala 1,5º C-koa (2019) txosten bereziaren erreferentziako urteari dagokionez, isurketak % 14 murriztu dira. Hortaz, proiektatutako murrizketarako bidean egongo ginateke berotze globalari 2ºC-tan eusteko, baina ez 1,5ºC-ko helburua lortzeko.

Xurgapenei dagokienez, Lurraren erabileren, Lurraren erabileren Aldaketaren eta Basogintzaren sektorean, oro har, CO2 xurgapen garbia egon da aztertutako urte guztietan, batez beste 2,1 milioi tona CO2-eq/urte finkatuetan, 1,2 eta 2,9 milioi tona CO2-eq/urte bitartean. 2019an, xurgapena 1,7 milioi tonakoa izan da.

Isurketen intentsitatea, hau da, BPGd-aren unitate bat sortzeko sortutako isurketak, % 39 jaitzi dira 2019an, 2005etik, eta % 54 1990etik. Gure isurketen intentsitatea Europako batez bestekoaren azpitik dago, erosketa-parekotasunari dagokionez. Biztanle bakoitzeko isurketak % 30 murriztu dira 2005etik, eta % 15 1990etik. Hala eta guztiz ere, gure biztanleko isurketak 28en EBko batez bestekoa baino pixka bat handiagoak dira oraindik ere.

Jarraian, 2019ko isurketak sektoreka aztertuko ditugu:

- Energiaren sektorea. Hots, EAEko isurketa guztien % 32,8. Isurketak % 3,2 jaitzi ziren 2018arekin alderatuta, batez ere sektore elektrikoaren isurketak txikiagoak izan zirelako. 2005. urtearekin alderatuta, % 42,1 jaitzi ziren, eta 1990. urtearekin alderatuta, % 21,9.
- Garraio sektorea. Isurketa guztien % 34,6. Isurien % 96 inguru errepideko garraioari lotuta daude. Isurketak % 0,6 jaitzi ziren 2018arekin alderatuta. 2005. urtearekin alderatuta, % 14 gehitu dira igorpenak, batez ere turismoetan. 1990. urteari dagokionez, bikoiztu egin dira salgaien garraioari eta pertsonen garraioari lotutako isurketak.
- Industria sektorea. EAEko isurketen % 18,2 da (zuzeneko isurketak), baina kontsumitzen duen elektrizitateari lotutako isurketak kontuan hartuz gero (zeharkako isurketak), ehuneko hori % 29ra igoko litzateke. Zuzeneko isurketak % 3,1 murriztu ziren 2018arekin alderatuta, BPGd industrialaren hazkundearen testuinguruan. 2005etik % 38,4 murriztu dira isurketak, eta 1990etik % 53,4.
- Etxebizitzen eta zerbitzuen sektorea. Horiek batera, EAEko BEGen % 7 dira (zuzeneko isurketak). Kontsumitzen duen elektrizitateari lotutako isurketak kontuan hartuz gero (zeharkako isurketak), ehuneko hori % 15eraino igotzen da. Etxebizitzen sektorearen isurketak % 11,2 murriztu dira 2005. urtetik, baina % 32,9 gehitu dira 1990. urtearekin alderatuta. Bestalde, zerbitzuen sektorearen isurketak % 3,9 igo dira 2005. urtearekin alderatuta, eta % 103,1 1990. urtearekin alderatuta.
- Nekazaritza, abeltzaintza eta arrantza. EAEko isurketen % 3,1. Isurketak % 0,7 igo dira 2018. urtearekin alderatuta, eta % 49,2 murriztu dira 2005. urtearekin alderatuta, eta % 47,2 1990. urtearekiko.
- Hondakinen sektorea. EAEko isurketen % 4,3. Isurketak % 2,3 murriztu dira 2018. urtearekin alderatuta, % 35,2 2005. urtearekin alderatuta eta % 26,3 1990. urtearekin alderatuta. Isurketen murrizketa hori hainbat faktorek eragin dute, besteak beste, birziklatze-portzentajeak handitzeak, zabortegetako aurretratamenduak, balorizazioak, konpostaren ekoizpenak eta abarrek eragindako isurketa-tasa txikiagoak. Gainera, murrizketa hori isurtze barreiatu txikiagoaren ondorioa ere bada, zabortegetiko gasaren bilketa eta errekuntza hobetzearen ondorioz.

Eusko Jaurlaritzak, 2021eko urriaren 13an, **Ekonomia Zirkularraren eta Bioekonomiaren Lehen Plana** onartu zuen, lehengaien kontsumoaren eraginkortasuna bultzatzeko, hondakinak murrizteko eta ekoizpen garbia optimizatzeko. Ekonomiaren Garapen, Iraunkortasun eta Ingurumen Sailak egin du plana, eta erronka batzuei erantzun nahi die. Honako hauek dira:

1. *Negozio-eredu berri zirkularragoen sorrera bultzatzea*
2. *Berrikuntzak egitea materialetan (aurreratuak eta berriztagarriak), prozesuetan eta produktuetan*
3. *Produktuen balio-bizitza luzatzea*
4. *Lehengaien kontsumoa eta hondakinen sorrera murriztea*
5. *Kontsumo-eredu zirkularragoa sustatzea*
6. *Elikagaien xahutzea gutxitzea*
7. *Plastikoen erabilera eraginkorragoa sustatzea*
8. *Hondakinen berrerabilpena, birziklapena eta berreskurapena areagotzea*
9. *Bigarren mailako lehengaien erabilera handitzea*

Europako Batzordearen ekonomia zirkularrerako ekintza-planean ezarritakoaren ildotik, **4 ardatz estrategiko** ezarri dira (Ekoizpena, Kontsumoa, Hondakinen eta Bigarren Mailako Materien Kudeaketa eta Lehiakortasuna eta Berrikuntza), Euskadiko Ekonomia Zirkularra eta Bioekonomia egituratzeko. Horiek, era berean, **11 jarduketa-ildotan** hedatzen dira, eta horietako bakoitza aurretik definitutako helburu estrategikoekin eta erronkekin bat datorren etorkizuneko anbizioa da.

Hondakinen sorrera eta kudeaketari dagokionez, eta *hiri-hondakinei* dagokienez, "*Hondakinen bilketa eta tratamenduari buruzko Estatistikaren*" datuen arabera. 2019an, hiri-hondakinak kudeatzen dituzten enpresek 866.007 tona hiri-hondakin jaso zituzten EAEn, aurreko urtean baino % 15,7 gutxiago. Bilketa motaren arabera bereiziz gero (nahastuta edo gaika bilduta), hondakin gehienak (% 58,3) nahastuta egon ziren. 2018aren aldean, nahastutako % 20,4 egin zuten behera, eta gaika bildutakoak % 8,2. Estatuan, bestalde, nahastuak % 2,8 gutxitu ziren eta jasotakoak % 13,5 gehitu ziren.

Per capita kopuruetan, 2019an, EAEn hiri-hondakinen 369,9 kg/biztanleko jaso ziren (guztira, nahasiak nahiz bereiziak); kopuru hori 2018rako zenbatetsitakoa (473 kg/biztanleko) baino txikiagoa da, baita Estatuako batez bestekoa (483,7 kg/biztanleko) baino txikiagoa ere. Bereizitako hondakin motaren arabera bereiziz (nagusien artean), 46,9 kg/bizt. ontzi misto eta bilgarriak (estatuan 17,7 kg/bizt), 130 kg/bizt paper eta kartoi (estatuan 27,6 kg/bizt.) eta 61,9 kg/bizt. beira (estatuan 19,4 kg/bizt.) daude.

Amaitzeko, EInen **Ingurumenaren babeserako industriaren gastuari buruzko Inkestaren** azken datuek erakusten dute EAEn, 2019an, gastu hori (gastu arrunta eta inbertsioa) % 2,1 hazi zela 2018arekin alderatuta. Ahaleginari dagokionez (hau da, BPGd-aren ehuneko gisa), 2019an % 0,28 izan zen, aurreko urteko ratioa baino ehunen bat beherago, baina Estatuako batez bestekoa (% 0,20) baino 8 hamarren gorago. Hala, EAE seigarren postuan dago 2019an gehien gastatzen duten erkidegoen rankingean, Asturiasen (% 0,52), Nafarroaren (% 0,45), Kantabriaren (% 0,36), Gaztela-Mantxaren (% 0,33) eta Murtziaren (% 0,31) atzetik

V.3. Osasuna eta Osasun Sistema

2019ko abenduaren 31n, Wuhaneko (Txina) Osasun eta Osasuneko Udal Batzordeak etiologia ezezaguneko 27 pneumonia kasu jakinarazi zituen, zazpi kasu larri barne. 2020ko urtarrilaren 7an, Txinako agintariak Coronaviridae familiako beste birus mota bat identifikatu zuten agerraldiaren eragile, geroago SARS-CoV-2 deitu zena. SARS-CoV-2 koronabirusak COVID-19 gaixotasun infekzioso eragiten du. 2020ko martxoaren 11n, OMEk munduko pandemia deklaratu zuen. Otsailaren 28an, Eusko Jaurlaritzako Osasun Sailak COVID-19aren lehenengo bi positiboak identifikatu zituen Euskadin. Martxoaren 4an, asteazkenean, lehenengo heriotza gertatu zen, eta koronabirusak positibo eman zuen. Euskadiko pandemiaren bilakaeran 6 pandemia bolada identifikatu dira, horietako 4 2021ean gertatu ziren.

Osasun, Kontsumo eta Gizarte Ongizate Ministerioaren 2019ko datuen arabera, **bizi-itxaropena jaiotzean** 84,4 urtekoa zuen EAEk (81,3 urte gizonetan eta 87,4 emakumeetan) 4. postua zuen autonomia-erkidegoen rankingean, Madril (85,7), Nafarroaren (84,9) eta Gaztela eta Leonen (84,6) atzetik. Estatuko batez bestekoa 83,8 urtekoa zen. 65 urteko bizi-itxaropena (65 BI) 22,4 urtekoa zen EAEn (19,9 gizonetan eta 24,6 emakumeetan), Madrilgo (23,3), Nafarroako (22,6) eta Gaztela eta Leongo (22,5) bizi-itxaropenen azpitik.

Bestalde, gure erkidegoan, 65 urterekin, UOBI edo BUO 19,5 urtekoa zen (18,3 gizonetan eta 20,6 emakumeetan), Estatuko batez bestekoa baino itxaropen handiagoa, 19,1 (17,8 gizonetan eta 20,2 emakumeetan). AA.EE.en rankingean, EAE 6. lekuan dago Gaztela-Mantxaren eta Kataluniaren atzetik (bakoitza 20,3 urterekin), Gaztela eta Leonen azpitik (20,1 urte) eta Nafarroaren eta Errioxaren azpitik (bakoitza 19,6 urte); eta Extremaduraren eta Madrilaren parean. Zifra horien arabera, EAEn 65 urteko emakume batek 89,6 urtera arte eta osasun onean 85,6 urtera arte bizitzea espero dezake. Bestalde, 65 urteko gizon batek 84,9 urte bete arte eta osasun onean 83,3 urte bete arte bizitzea espero dezake.

Ospitaleetako eritasun-tasei dagokienez, EUSTATen datuen arabera³², Euskadiko ospitaleetan 247.502 ospitaleratze erregistratu ziren 2019an, aurreko urtean baino % 0,4 gehiago. Ospitalearen titulartasunaren arabera, nabarmentzekoa da EAEko ospitale publikoetako ospitaleratzeen proportzioa % 83,5 dela, Estatuan baino ia ehuneko hamaika puntu gehiago, azken horren batez besteko tasa % 73 baita. Alderaketa eginez gero, gaixotze-tasa 11.282 ospitalizaziokoa izan zen 100.000 biztanleko (– % 0,9, 2018. urtearen aldean). Hortaz, EAE estatuko batez bestekoaren ginetik (10.347), eta laugarren tokian dago autonomia-erkidegokoa, Kataluniaren, Asturiasen eta Aragoiren atzetik.

Hilkortasunari dagokionez, EAEn 24.247 pertsona hil ziren 2020an (+% 12,5). % 49,7 gizonak izan ziren eta % 50,3 emakumeak. Zehazki, 80-89 urte bitarteko taldean 8.614 lagun hil ziren, 90-99 urte bitartekoetan 7.045, 100-109 urte bitartekoetan 407 eta 110 urte edo gehiagokoetan 2. Haurren heriotza-tasari dagokionez (bizitzako lehen urtean), 39 ume hil ziren, 2019an, berriz, 45. Hildakoen batez besteko adinak goranzko joera du: 2020an 81 urtekoa izan zen, eta duela 10 urte 78,1 urtekoa. Handiagoa da emakumeen kasuan gizonen kasuan baino (84,2 eta 77,8). Hamar urte lehenago, 2010ean, batez bestekoak, hurrenez hurren, 81,8 eta 74,7 urte izan ziren. Ondorioz, azken 10 urteetan, emakumeen batez besteko heriotza-adina 2,3 urte igo da

Heriotza-kausei dagokienez, 2020an igo egin ziren gainerako gaixotasunengatik heriotzak (+% 58,5), guztizkoaren % 37,7 izatera iritsi arte. Bigarren postuan tumoreengatik heriotzak daude (guztizkoaren % 25,7 eta % 1,4ko jaitsiera), hirugarrenean zirkulazio-aparatuko gaixotasunengatik heriotzak (guztien % 23,1 eta % 0,2ko jaitsiera) eta laugarrenean arnas sistemako gaixotasunengatik heriotzak (guztien % 6,4 eta % 28,3ko jaitsiera).

EUSTATen datuen arabera, guztizkoaren (3.096) % 12,8k COVID-19 izan zuten funtsezko kausa. Heriotza horiek 2 taldetan sailkatzen dira: analisi espezifikorekin baieztatutako COVID-19 heriotzak, 2.775 heriotza, edo analisi bidez baieztatu gabeko COVID-19 kasu probableak, baina kasu horietan COVID-19 da parte medikoaren heriotza-kausa nagusia, 321 heriotzarekin. COVID-19aren ondorioz hil ziren gizonen kopurua emakumeena baino handiagoa izan zen: 1.582 gizonak eta 1.514 emakumeak; hau da, % 51,1 gizonak eta % 48,9 emakumeak. Adinaren arabera, COVID-19aren ondoriozko heriotzen % 72,8 80 urtetik gorako pertsonen dagokie.

Azkenik, EAEn 2021. urtean 23.073 lagun hil ziren, hots, % 4,8 2020ko datuaren aldean.

Eusko Jaurlaritzako Osasun Sailak egiten duen **hilkortasun goiztiarraren** azterketak erakusten duenez, 2020an, bizitza-urte potentzial gehien galarazi dituzten sei heriotza-kausak, garrantziaren arabera ordenatuta, honako hauek dira: trakea, bronkio eta biriketako tumore gaiztoa, kardiopatia Iskemikoa, suizidioa eta autolesioak, COVID-19, drogek eragindako

³² Estatuko eta nazioarteko estatistikekin konparatzeko arrazoiak direla-eta, ospitaleratze modalitatean egun bateko edo gehiagoko egonaldiak soilik hartzen dira kontuan, hau da, ez dira kontuan hartzen 0 egunekoak duten gertakariak.

Egonaldiaren iraupena kalkulatzeko, ospitaleratze-datuen eta alta-datuen artean igarotako egun kopurua hartzen da kontuan, ospitaleratze- edo alta-orduak kontuan hartu barik.

Euskal Autonomia Erkidegoko 100.000 biztanleko ospitaleratze-tasa EUSTATen populazioarekin kalkulatu da 2019/07/01ean.

pozoidura eta ibilgailu motordunekin izandako trafiko-istripuak. Emakumeen kasuan, bularreko tumore gaiztoa, trakea, bronkio eta biriketako tumore gaiztoa, COVID-19, garuneko hodietako gaixotasunak, obulutegiko tumore gaiztoa eta suizidioa eta autolesioak.

Osasuneko **mugatzaile ez-medikoei** dagokienez, herritarrek beren etxebizitzaren inguruneari buruz duten iritzia neurri garrantzitsua da asebetetze orokorrari dagokionez, eta tokiko iraunkortasunaren adierazle esanguratsua da. Horregatik, memoriaren edizio honetan zaratari eta berdeguneen eskuragarritasunari buruzko informazioa jasotzen da, herritarren ikuspegitik.

Osasun Sistema Nazionalaren 2019ko urteko txosteneko datuen arabera, Europako biztanleriaren % 20 osasunerako kaltegarriak diren zarata-maila luzeen eraginpean dago. Espainiako Osasun Inkesta Nazionalaren (EOIN) emaitzen arabera, 2017an, Estatuko biztanleen % 27,9k uste zuten etxetik kanpoko zarata gogaikarria zela. Euskadik, % 28,5ekin, Estatuko batez bestekoa baino ratio handixeagoa zuen. 2011-2017 aldia aztertuta, zarataren pertzepzioa ez da aldatu Estatuan, % 28 inguru; EAEn, berriz, okerrera egin du.

Aurreko iturriaren datuen arabera, 2017an, Estatuan, pertsonen % 26,3k zioten berdegune gutxi zeudela beren etxebizitzaren ingurunean. Euskadik (% 18,7) Estatuko batez bestekoa baino ratio hobea zuen. 2011-2017 denborarikuspegitik, Estatuan ez da aldatu etxebizitzaren inguruko berdeguneen eskasiaren ehuneko aitortua, % 26 ingurukoa da oraindik ere; EAEn, ordea, handitu egin da eskasiaren pertzepzioa

Orain, Euskadiko **baliabideen eta asistentzia-jardueraren adierazle** batzuk aurkezten ditugu, Osakidetzaren datuen bidez. Horien arabera, 2020an laguntza-eskaerak gora egin du. Hala, sareko batez besteko okupazio globalaren indizea % 67,8 zen 2020an, eta % 72,3, berriz, 2021ean; hala ere, ez da oraindik pandemiaren aurreko mailetara iristen. % 100etik gorako mailekin ditu pneumologia (% 152) eta barne-medikuntza (% 144,5).

Batez besteko egonaldia 5 egunekoa da, 2020an erregistratutako 5,1 egunen antzekoa. Batez bestekoaren oso gainetik daude errehabilitazioko (32,8), psikiatriako (13,8) eta zainketa aringarrietako (12) zerbitzu medikoak.

Itxarote-zerrendei dagokienez, kanpo-kontsultetako zerrendetan dauden pazienteen kopuruak gora egin du berriro 2021ean, 2019tik 2020ra, 101.836tik 62.160ra jaitsi ondoren (% 39), eta 94.515 izan dira (% +52,1) 2020an espezialitate guztiek itxarote-zerrendak murriztu zituzten, baina 2021ean justu kontrakoa gertatu zen, espezialitate bakoitzak gora egin baitzuen. Zerrendan paziente gehien dituzten espezialitateak 2019. urtekoak dira berriz ere. Hala, ordenaren arabera, traumatologia (17.917), oftalmologia (9.830), dermatologia (9.039), ginekologia (7.468) eta errehabilitazioa (6.735) daude. 2020an, berriz, traumatologia (9.863), oftalmologia (7.952), ginekologia (6.542), ORL-otorrinologologia (5.290), errehabilitazioa (4.094) eta dermatologia (3.633) izan ziren.

Osasun Sistema Nazionaleko (IIS-OSN) itxaron-zerrenden informazio-sistemaren datuen arabera, 2021eko datuak erabiliz, EAEn kontsultetako itxaron-zerrendetan dauden pazienteen kopurua estatukoa baino txikiagoa da osasun-txartela duten 1.000 biztanleko (14,7 eta 77,2). Izan ere, EAE da autonomia erkidegoen rankingean ratio txikiena duena. Egunen araberrako atzerapen-denborari dagokionez, autonomia erkidegoen rankingean eta Ceuta eta Melilla hiri autonomoetan izan ezik, EAE da denborarik laburrena erregistratzen duena, 34 egunekoa, eta Estatuko batez bestekoa 89 egunekoa da. Arreta jasotzeko 60 egun baino gehiago itxaron behar duten hitzorduen ehunekoari dagokionez, EAeko ratioa % 14,5 da, eta estatuko batez bestekoa, berriz, % 52,2. Balearrek soilik dute ratio txikiagoa (% 6,5).

Bestalde, kirurgiako itxarote-zerrendetan dauden pazienteen kopuruak ere gora egin du, Osakidetzaren datuen arabera, 2020-2021 aldian, 16.827tik 22.264ra (osasun-txartela duten mila biztanleko 7,4tik 9,7ra). Batez besteko atzerapen-egunen kopurua 68,16 egunetik 70,79 egunera igo da.

Osasun Sistema Nazionaleko (IIS-OSN) itxaron-zerrenden informazio-sistemaren arabera, 2021eko datuak erabiliz, EAEn kontsultetako itxaron-zerrendetan dauden pazienteen kopurua estatukoa baino txikiagoa da osasun-txartela duten 1.000 biztanleko (4 eta 5,6). EAE autonomia erkidegoen rankingean ratio txikiena duen hirugarren autonomia erkidegoa da, Nafarroaren eta Madrilaren atzetik. Melillako Hiri Autonomoak guztiak baino ratio txikiagoa du (0,7). Ebakuntza egiteko

6 hilabete baino gehiago itxaron behar duten pazienteen ehunekoari dagokionez, EAEko ratioa % 4,3 da, eta estatuko batez bestekoa, berriz, % 13,1. Melillako Hiri Autonomoak baino ez du ratio baxuagoa (% 0). Egunen araberako atzerapen-denborari dagokionez, AAEE-en rankingean eta Melillako Hiri Autonomoa alde batera utzita, EAE da denborarik laburrena erregistratzen duena (62 egun); Estatuko batez bestekoa 96 egunekoa da.

Orain, **osasun-sistemaren gastua** aztertuko dugu.

Kontuan hartu behar dugu 2020. urtea, hauteskunde-urtea izateaz gain (horrek dakarren sailen berregituraketarekin), lehenengo pandemia urtea dela. Eta, Eusko Jaurlaritzaren aurrekontu-likidazioak erakusten duen bezala, Osasun Atalaren gastuen aurrekontua aldatu egin zen, 3.943,7 eurotik 4.134,7 M €-ra, eta 4.134,7 M € horien partiden araberako banakapenak 223,7 M €-ko zenbatekoa sortzen du. Zenbateko hori ez da zenbatzen ezein programatan (Egitura eta laguntza, Finantzaketa eta kontratazio sanitarioa, Osasun publikoa, Ikerkuntza eta Plangintza sanitarioa, Farmazia eta Adizioen Saila), eta EGABek partida integratuak ere barne hartu ditu.

Osasuna atalean azkenean gauzatutako gastua 4.106,9 milioi eurokoa izan zen, eta baliabideen ehunekoan lehenengo lekua hartu zuen. Guztizko gastuaren % 34,9 izan zen (programa nagusia Osakidetzari egindako transferentziei dagokie) eta BPG nominalaren % 5,74, aurreko urtearen gainetik (% 5,04). Osasun Finantzaketa eta Kontratazioa eta Farmazia programek likidatutako ia gastu osoa hartzen dute (% 92,9). Zehazki, Osasun Finantzazioa eta Kontratazioa % 80,2 eta Farmazia % 12,7. "Bestelako partidak" guztizkoaren % 5,4 dira.

Aurrekontu-zenbatekoaren eta benetan gauzatutakoaren arteko desbideratzeari dagokionez, Osasun Atalean likidatutako gastua (4.106,9 M €) aurrekontu aldatua (4.134,7 M €) baino txikiagoa da, eta horrek 27,8 M €-ko beheranzko desbideratzea dakar.

Bestalde, berariaz sanitarioak diren partiden gastu-aurrekontua, 2021erako, 3.994,4 milioi eurokoa da (+% 1,3, 2020an hasieran aurrekontuan sartutako gastuarekiko). Gastu hori BPGd nominalaren % 5,17 da, 2020an erregistratutakoa baino ratio txikiagoa (bai aurrekontuan, bai likidazioan).

Osasun, Kontsumo eta Gizarte Ongizate Ministerioaren datuen arabera, EAEko biztanle bakoitzeko osasunean egindako gastu publikoak hazkundera izan du 2020-2021 aldian, biztanle bakoitzeko 1.817 eurotik 1.931 eurora. Hala ere, gure erkidegoa autonomia-erkidegoen rankingean lehen postuan zegoen, baina posizio hori galdu du, eta Asturiasen atzetik geratu da. Horrela, lehenengo hirurak Asturias (1.944 euro biztanleko), EAE (1.931 euro) eta Nafarroa (1.906 euro) dira.

Osakidetzaren aurrekontu-likidazioak, EAEko kontu orokorretan oinarrituta egindakoak, erakusten du erakundeak 3.359,6 milioi euroko gastua egin zuela 2020an. Hala, gastua % 0,4 jaitsi da 2019tik 2020ra. BPGd nominalaren % 4,7 da, 2019koa baino ehuneko bost hamarren gehiagoko ratioa. Beherakada horren arrazoia inbertsioen beherakada da (-% 56,1), ustiapen-gastuak handitu egin baitira. Likidatutako guztizkoaren % 96,9 Ustiapen-gastuei dagokie eta % 3,1 Inbertsioei.

Likidatutako ustiapen-gastuak 3.254 milioi eurokoak dira, hau da, % 3,9 igo dira 2019ko likidazioarekiko. Langile-gastuak 2.161,3 milioi eurokoak dira, eta %7 igo dira aurreko urtearekiko. Funtzionamendu-gastuak 1.088,8 milioi eurokoak dira, eta % 14,9 igo dira aurreko aldiarekin alderatuta. Funtzionamendu-gastu horien % 83,9 hornikuntzei dagozkie, % 17,5 hazi baitira.

Bestalde, likidatutako kapital-gastua 105,6 milioi eurokoa da, 2019koa baino % 56,1 txikiagoa.

Aurrekontuan sartutako zenbatekoaren eta 2020an benetan gauzatutakoaren arteko desbideratzeari dagokionez, likidatutako gastua aurrekontuan jasotakoa baino handiagoa da (262,2 milioi euro gehiago), eta inbertsioei (+13.107 mila euro) zein ustiapen-gastuei (+44.241 mila euro) dagokie.

Azkenik, 2013-2020 Osasun Planaren emaitzen urteko txostenean jasotako datuen arabera, 2019an 101 adierazleri buruzko informazio eguneratua dago, adierazle guztien % 92 (aurreko urtean 90 adierazle izan ziren). 101 horietatik, 2020rako helburua beteta dago edo helbururako joera erakusten du 43 adierazletan, 24k hobekuntza erakusten dute oinarritzko egoerari dagokionez, baina egungo joerarekin ez da aurreikusten 2020rako helburua lortzea, eta 34tan okertzea dago oinarritzko egoerari dagokionez.

V.4. Etxebizitza

Lehenik eta behin, Eusko Jaurlaritzaren **“Higiezinaren Eskaintzari buruzko Estatistikak”** adierazten du 2021ean (3. hiruhereneko datuak, eragiketa honen azken datuak) etxebizitzaren guztizko eskaintza (salmenta gehi alokairua) % 21,2 jaitsi dela (-% 17,8 2020an), eta 15.036 direla zenbatetsi da. Azken urte honetan, oro har, esan behar da etxebizitza-erabileraren osoak behera egiten jarraitzen duela, salgai dauden etxebizitzaren artean beheranzko joeraren ondorioz (etxebizitza erabilia zein berria, librea zein babestua). Era berean, behera egin du alokairu librearen eskaintzak, eta bilakaera positiboa izan duen modalitate bakarra alokairu babestua da, oso pisu txikia baitu oraindik ere.

Etxebizitza motaren arabera, honako datu hauek nabarmentzen dira:

- Salgai dagoen etxebizitza libre berriaren eskaintza % 34,5 jaitsi da, eta batez besteko prezioa 3.577,5 €/ m²-ra igo da 2021eko 3. hiruherenekoan, 2020an baino % 1,6 gutxiago. Lurralde-azterketak batez besteko txikiagoa erakusten du Araban (3.027,9 €/ m²); Bizkaian eta Gipuzkoan, berriz, 3.723,6 €/ m² eta 3.518 €/ m², hurrenez hurren.
- Saltzeko eskaintzako BOEren batez besteko prezioa 1.777,6 €/m² zen 2021ean, aurreko urtean baino % 2,1 gutxiago. Eskaintza 2021eko laugarren hiruherenekoan 1.056 etxebizitzakoa zen, aurreko urtean baino % 22,8 gutxiago.
- Eskaintzan dauden bigarren eskuko etxebizitzaren stocka % 20,5 jaitsi da, eta 2021ean batez besteko prezioa 2.766 €/ m²-koa da, aurreko urtean baino % 1,6 gehiago. Lurraldeka, Bizkaian %1,1 igo dira prezioak; Gipuzkoan eta Araban, berriz, % 3,3 eta % ,5, hurrenez hurren. Ondorioz, prezioak 2.895,8 €/ m² (Gipuzkoa) eta 2.536,8 € (Araba) artekoak dira, eta Bizkaia tarteko posizioan dago, 2.764,9 €/ m² batez beste.
- 1.592 etxebizitza eskaini dira alokairuan, aurreko urtean baino % 7,3 gutxiago. Segmentu librea (eskaintzaren % 43,6) % 2,5 hazi da, eta alokairuko etxebizitza babestua % 13,7 jaitsi. Beraz, alokairu babestua % 59,7 zen 2020an, eta % 56,4, berriz, 2021ean. Bestalde, EAEko alokairuko etxebizitza babestuen batez besteko errenta hilean 391,5 €-koa da 2021ean, aurreko urtean baino % 10,3 gehiago.
- Azkenik, alokairuan eskaintzako etxebizitza libreen laginak, 2021ean, hileko 1.056,9 euroko batez besteko errenta lortu du, aurreko urtean baino % 2,2 gehiago. Lurralde historikoen arabera, Gipuzkoak du preziorik handiena (hilean 1.132,3 €); ondoren, Bizkaia dago (hilean 1.041,5 €), eta, azkenik, Araba (hilean 782,5 €). Bilakaeraren azterketak gorakada izan du Bizkaian (+% 2,4) eta Gipuzkoan (+% 1,7); Araban, berriz, murriztu egin da (-% 5).

Bestalde, Eusko Jaurlaritzako Etxebizitza Sailak **alokairuaren merkatuaren estatistika (AME)** egiten du 2019az geroztik, EAEko alokairuaren merkatua aztertzeko. Eragiketa hori Etxebizitzaren ekainaren 18ko 3/2015 Legetik aurrera sortutako erregistroetan gordailututako fidantzetan oinarritzen da, eta, beraz, nahitaezkoa da hiri-errentamenduen kontratuak erregistratzea eta etxebizitzak alokatzeko kontratuen fidantzak gordailutzea Ingurumen, Lurralde Plangintza eta Etxebizitza Sailak Eusko Jaurlaritzan duen ordezkari bakoitzean.

AMEk egiaztatu du 2020ko abenduaren 31n (eskuragarri dagoen azken datua) egun horretan indarrean zeuden alokairu libreko 63.596 kontratu zeudela erregistratuta Eusko Jaurlaritzaren fidantza-gordailuan (merkatuko prezioan). Horietatik 1.375 sasoiko etxebizitzak dira, eta, duten berezitasunagatik, azterketa honetatik kanpo geratzen dira. Era berean, ikerketa honetan ere ez dira kontuan hartu familia bakarreko etxebizitzetako dagozkien 1.407 kontratuak. Izan ere, ohiko etxebizitza-erabilera izan arren, beren ezaugarri bereizleak direla-eta azterketa espezifikoak egitea merezi dute. Hortaz, alokairu libreko 60.814 etxebizitza-kontratutan ezarrita dago Eusko Jaurlaritzak AMEri buruz egindako txostenak

aztertzen duen stocka. Lurraldeka, alokatutako etxebizitzaren % 14,5 Araban daude (8.827 fidantza), % 38,2 Gipuzkoan (23.221 fidantza) eta gordailu gehienak Bizkaian daude (% 47,3 eta 28.766 fidantza, hurrenez hurren).

Etxebizitza libreen alokairu-kontratu horien batez besteko errenta (merkatuko prezioetan), Euskadin, 677,0 €-koa da hilean, 2020ko abenduaren 31n indarrean zeudenak eta etxebizitza kolektiboak lotuak. Bestalde, 2020ko azken hiruhilekoan eraturako fidantzak 704,5 euroko batez besteko errenta lortu dute, hau da, eraikitako m² bakoitzeko prezioaren urte arteko % 1,2ko igoera (+% 1,2), 2019ko laugarren hiruhilekoan 9,3 €/m² izatetik 2020ko aldi berean 9,4 €/m² izatera igaro baita.

Etxebizitza libreen salerosketa-prezioei dagokienez, Garraio, Mugikortasun eta Hiri Agendako Ministerioak etxebizitza libreen, berrien eta bigarren eskukoak higiezinaren transakzioen batez besteko balioak kalkulatu ditu, notario-estatistikak emandako informazioarekin, eta horrek autonomia-erkidegoen arabera konparazioa egitea ahalbidetzen du.

2021ean (behin-behineko datuak), EAEn saldutako etxebizitza libreen batez besteko balioa 227.350 eurokoa izan zen, 2020an baino %1,1 eta % 29,3 gehiago Estatuko batez bestekoa baino, azken hori 175.852 eurokoa izan baitzen (+% 5,8). Oro har, preziorik altuenak Balear Uharteetan eta Madrilgo Erkidegoan daude, eta baxuenak Gaztela-Mantxan, Extremaduran eta Murtziako Eskualdean. Eraikuntza berriko etxebizitzak soilik kontuan hartzen baditugu, EAeko datua 296.105 eurora igo da, 2020an baino % 2,3 txikiagoa. Zifra hori Estatuko batez bestekoa (255.428 euro) baino % 15,9 handiagoa da, eta % 2,8 igo da 2020arekin alderatuta. Erabilitako etxebizitzari dagokionez, EAeko batez besteko balioa 218.425 eurokoa izan zen 2021ean, 2020an baino % 4,5 gehiago. Estatuko datua 166.857 da (+% 7,5). Hortaz, bien arteko alderik handiena da, % 30,9.

Eraikuntza-jarduerari dagokionez, Eusko Jaurlaritzaren Etxebizitzaren Behatokiak adierazi du Euskal Autonomia Erkidegoan hasitako etxebizitzaren guztizko kopuruan, 2008an eta 2009an nabarmen jaitsi ondoren, aldaketa gertatu zela 2010-2011 biurtekoan, eta nabarmen hazi zela. 2012 eta 2015 urte bitartean, hasitako etxebizitzaren kopuruak behera egin zuen intentsitate desberdinekin, eta 2016tik 2019ra, hasitako etxebizitzaren kopuruak gora egin du oro har, nahiz eta urtetik urtera tasa txikiagoak izan (+% 0,9). 2020an, aurreko urtean baino % 30,7 gutxiago hasi ziren, eta 2021ean, berriz, tasa positiboetara itzuli ziren: 4.793 unitate eraikitzen hasi ziren (+% 7,9); aipaturiko horietatik 1.716 etxebizitza babestuei dagozkie (+% 30,1), eta 3.077 etxebizitza libreei, jaisten jarraitzen dutenak (-% 1,5), betiere behin-behineko datuekin.

Bestalde, 2021ean EAEn 4.442 *etxebizitza amaitu* ziren, aurreko urtean baino % 12,4 gehiago, amaitutako etxebizitza babestuen atalean izandako gorakadaren ondorioz (+% 95,6). Hasitako etxebizitzekin bezala, etxebizitza libreek, aldiz, behera egiten jarraitzen dute (-% 1,4). Horren ondorioz, etxebizitza babestuak EAeko eraikuntza-jardueran duen partaidetza handitu egin da aurten: etxebizitza amaituen artean, % 14,3 ziren 2020. urtean, eta % 24,7, berriz, 2021. urtean.

Etxebizitza-eskariari dagokionez, gurasoekin edo tutoreekin bizi diren 18 eta 44 urte bitartekoek lehen etxebizitza eskuratzeko dutenen beharretara hurbilduta, Eusko Jaurlaritzaren *Etxebizitzaren beharrei eta Eskaerari buruzko azken Inkestaren* (EBEI) arabera (2019koa, eskuragarri dagoen azkena), diru-sarrerak zituzten 64.702 pertsonak lehen etxebizitza eskuratzeko beharra zuten, eta horrek esan nahi du % 4,2 handitu dela lehen etxebizitza eskuratzeko beharra zutenen ehunekoa 2017ko inkestaren aldean. Pertsona horiek behar duten etxebizitza kopuruari dagokionez (baxuagoa da, etxebizitza banaka edo bikotean eskuratu dezaketelako), guztira 53.447 pertsona dira, bi urte lehenago baino % 3,7 gutxiago. Bilakaera horrek adierazten du Euskadin egonkortu egin dela nolabait lehen etxebizitza eskuratzeko eskaria.

Halaber, 83.410 familiak etxebizitza aldatzeko beharra adierazi dute, etxebizitza guztien % 9,3k. Kopuru hori % 9,8 hazi da 2017ko datuekin alderatuta, orduan etxebizitza guztien % 8,6 baitziren. Datu horiek 2013-2015 aldiko beharrekadaren ondoren 2011n hasitako goranzko bidea sendotu dela erakusten dute. 83.410 etxebizitzek dute aldatzeko

beharra, eta hurrengo urtean hori egiteko aurreikuspena dute % 28k (23.376), beraz, 2017. urtearekin alderatuz, 7,7 puntu jaitsi da.

Azkenik, EBEIren arabera, 2019an birgaitzeko esku-hartzea behar duten 68.423 etxe daude EAEn, EAeko familia-etxebizitzaren parkearen % 7,7. Bilakaerari dagokionez, birgaitzeko beharrak behera egin du 2017arekin alderatuta, bai etxeetan (-% 10,3), bai behar horren eragin erlatiboan (ehuneko -0,9 puntu). Epe luzerako ikuspegitik, gorabehera batzuen ondoren, 2009tik ikusten ari den birgaitzeko beharra duten familien ehunekoaren nolabaiteko egonkortasuna dagoela esan liteke.

EAeko etxeen unitateek beren etxebizitzak ordaintzeko egin duten **finantza-ahaleginari** dagokionez, lehenik eta behin, Jabetzako, Ondasun Higiezinetak eta Merkataritzako Erregistratzaileen Espainiako Elkargoaren "**Higiezin Erregistro Estatistikak**" dakar ahalegin hori, hileko batez besteko hipoteka-kuotaren eta soldata-kostuaren arteko erlazioaren arabera neurtuta, % 28,24 dela 2021eko 4. hiruhilekoan, aurreko urtean baino 1,9 puntu gutxiago. Estatu osoari dagokionez, bere ibilbidea desberdina da, 2021. urtearen amaieran ahalegin hori batez besteko soldata-kostuaren % 30,8 baita, aurreko urteko 0,96 puntu. Ikuspegi zabalagoan, azken bosturtekoan (2016 eta 2021 artean) finantza-ahalegin hori 1,40,9 puntu handitu da EAEn, eta ia bikoitza (2,5) Estatu osoan.

Bigarrenik, EINen "**Familia Aurrekontuen Inkestak**" (FAI) aukera ematen du jakiteko, ECOICOP (European Classification of Individual Consumption by Purpose) gastuaren sailkapeneko lau digituko desagregaziotik abiatuta, familiek zer gastu egiten duten beren etxebizitza nagusiaren alokairua ordaintzeko, baita zer alokairu egotzen zaion etxebizitza nagusi bati (etxebizitza baten jabe den familiak ordainduko lukeen errenta, etxebizitza horren maizterra balitz). Datu horiek etxe bakoitzeko batez besteko gastuari eta familia-unitatearen urteko gastuaren gaineko ehunekoari buruzkoak dira.

2020an, informazioa dugun azken urtean, EAeko familiek urtean 7.414,82 euro gastatu zituzten, batez beste, ohiko etxebizitza ordaintzeko, 2019an baino % 4,6 gehiago, etxebizitza horri jabetzan egotzitako alokairua kontuan hartuta. Zenbateko hori urteko familia-gastuaren % 23,54 da (+2,95 puntu aurreko urtearen aldean). EAeko gastua, gainera, Estatuko batez bestekoa (5.184,59 €) baino % 43 handiagoa da, hau da, Espainiako familien gastuaren % 19,21. Aldea nabarmena da etxebizitzaren alokairu-gastua kontuan hartzen badugu: EAeko familiek 806,83 euro gastatu zituzten 2020an batez beste (urteko gastuaren % 2,56) beren ohiko etxebizitzaren alokairuan. Estatuan, aldiz, gastu hori handiagoa da, bai kopuru absolutuetan (1.000,75 euro), bai erlatiboetan (gastu osoaren % 3,71).

Higiezin jarduerari dagokionez, Notariotza Estatistikatik abiatuta Garraio, Mugikortasun eta Hiri Agendako Ministerioak emandako datuen arabera, 2021ean 25.277 etxebizitza salerosi ziren notarioaren aurrean (behin-behineko datuak). Datu horrek esan nahi du % 22,2ko igoera izan zela 2020. urtearekin alderatuta (% 38,3ko igoera erregistratu zen epealdi horretan, Estatu osoan).

Bestalde, **bizi-baldintzen krisiaren ondorioetako bat da** hipotekak edo alokairu-errentak ordaindu ezin dituztelako etxebizitzak galtzen dituzten familien kopurua handitzea. Botere Judizialaren Kontseilu Nagusiak (BJKN) Euskadiko lehen auzialdiko epaitegietan aurkeztutako hipoteka-betearazpenen jarraipena egin du, eta adierazi duenez, 2021ean 657 betearazpen erregistratu ziren. Zifra horrek % 28,6ko igoera dakar aurreko urtearekin alderatuta, aurreko urtean % 115,6 igo baitziren jada, eta horrek joera-aldaketa ekar lezake 2010ean hasitako beheranzko bilakaerarekin alderatuta. 2021eko datua Estatu osoko 27.864 betearazpenen % 2,4 da (+% 36,2 2020. urtearekin alderatuta). Era berean, 2021ean, gure erkidegoan 863 kaleratze egin ziren, aurreko urtean baino % 29 gehiago. Horietatik 169 hipoteka-betearazpenei dagozkie, eta 659 etxegabetze-prozedurei (+% 19,2).

Etxebizitza-politikari dagokionez, Eusko Jaurlaritzako Etxebizitza Sailak **gauzatutako gastua**, 2009an 207,4 milioi eurokoa izan zena, erdira jaitsi zen 2015ean (99,8 milioi eurora arte), egoera txar baten ondorioz. 2016tik aurrera, gorako bideari ekin zitzaion berriro, 2019an 224 milioi eurora iritsi arte; beraz, 2009ko maximoa gainditu zen. 2020an (eskuragarri dagoen azken datua), ordea, beherakada handia gertatu da gauzatutako gastuan, eta guztira 118 milioi euro dira (2019. urtearekin alderatuta -% 47,3). Zenbateko hori EAeko BPGd-aren % 0,16 da, aurreko urtean baino 12 ehunen gutxiago, gastuaren bilakaeraren eta ekonomiaren hazkunderaren ondorioz.

2021ean, **2021-2024 Etxebizitzaren Gida Plan berria** jarri da indarrean. Plan horren xedea da etxebizitza duin eta egokia behar duten pertsonen erantzun integrala bermatzea, alokairu eskuragarria eta dagoen bizitegi-parkearen bizigarritasun- eta iraunkortasun-baldintzak hobetzera bideratutako baliabideen eskaintza handituz. Izan ere, honela definitzen da haren ikuspegia: “2024rako, etxebizitzarako eskubide subjektiboa bermatzen duten prestazioen sistema ezarri eta finkatu izana, alokairu eskuragarria bideratutako etxebizitza-parkearen hazkundera eta kohesio soziala erraztuz, eta etxebizitza-parke publikoaren eta pribatuaren birgaitzea bultzatu izana, Europako funtsak optimizatuz, birgaitze-politiketan aldaketa estrategiko bat eginez eraikinen kalitateari eta bizigarritasunari, birgaitze integralari, irisgarritasunari, energia-eraginkortasunari eta klimaren eraginkortasunari dagokienez.

Hauk dira Plan berriaren ezaugarriak:

- *Ekimen publiko eta pribatuko alokairu* babestua sustatzearen aldeko apustua indartzea, alokairu babestuko erregimeneko eraikuntza sustatzeko, etxebizitza eskuratzeko eta alokairu eskuragarriko formula alternatibo berriak txertatuz. Datozen 15 urteetan etxebizitza babestuen parkea bikoiztea da helburua.
- Jenderik gabeko etxebizitzak (Bizigune eta ASAP) alokairu eskuragarriantz *mobilizatzeo programak* indartzea, familia gehiago bizi ahal izan daitezen alokairu libreko etxebizitza batean, beren diru-sarreraren arabera merkatuko prezioetatik beherako errentak ordainduz.
- *Etxebizitzarako eskubide subjektiboaren aitortuenean* aurrera egitea, Etxebizitzako Gastuetarako Prestazio Osagarriaren kudeaketa bere gain hartzea nabarmenduta; horrek esan nahi du, gainerako prestazioekin batera, milaka pertsonak eta familiak laguntza bat izatea alokairua ordaintzeko.
- *Birgaitze-politikan* jauzi kuantitatibo eta kualitatiboa lortzea, birgaitze integrala, irisgarritasuna eta energia-eraginkortasuna biziki sustatuz, aurrekontua eta helburuak aurreko planarekin alderatuta bikoiztuz, eta eskaeren kudeaketa bizkortuz eta erraztuz. Era berean, eskabideen kudeaketa arindu eta erraztuko du, eta SURen aldeko apustua egingo du dinamizatzaile.
- *Alokairuaren eskaintza handituko duen fiskalitatearen* aldeko apustua egitea, prezioak kontrolatzea eta birgaitzeari kenkariak optimizatzea ahalbidetuko duena.

2021-2023 Planaren aurrekontu-kostua 1.237,6 milioi eurokoa da, eta Etxebizitza Sailburuordetzak 4312 Etxebizitza Programaren bidez gauzatzen duen gastu finkatua jasotzen du, bai eta VISESA eta Alokabide sozietate publikoek gauzatzen dutena ere, kapital- eta ustiapen-aurrekontuak egikaritzearen bidez, sozietateen arteko gastu-interrelazioak ezabatu ondoren, lehenik, eta sozietateen eta etxebizitza-programaren arteko interrelazioak, gero. 2021-2023 aldian ekonomia errealean gauzatu beharreko gastu eta inbertsio efektiboaren zifra da, eta 119 milioi euroko igoera dakar (% 11), aurreko 2018-2020 Gida Planarekin alderatuta.

2020ko gauzatze zehatzei dagokienez, Etxebizitzaren Behatokiak uste du urtean emandako laguntzek, lehenik eta behin, EAEn 7.519 etxebizitza birgaitzen lagundu dutela (2019ko datuekin alderatuta, -% 32,8), 14,2 milioi euro guztira (-% 27,2). Batez besteko diru-laguntza 1.889 eurokoa da etxebizitza bakoitzeko, aurreko ekitaldian baino % 8,4 gehiago.

Emandako laguntza gehienak erkidegoaren elementuak birgaitzeko dira (14 milioi euro, guztizkoaren % 98,5), eta % 1,5 soilik bideratzen dira etxebizitzaren barruko lanetara.

Alokairuaren merkatua sustatzeari dagokionez, politika horren jarduera oso txikia izan zen 2018an (50.000 euroko diru-laguntza bat baino ez zen eman), eta 2019an, berriz, alokairurako laguntzetara bideratu zen (3,2 milioi euro). 2020an, 4,44 milioi euro bideratu dira laguntza horietara, aurreko urtean baino % 37,7 gehiago, alokairuko 76 etxebizitza sustatzeko. Kopuru horretatik, % 68,4, 3,04 milioi, diru-laguntzetarako erabili ziren, eta gainerako % 31,6, subsidioetarako.

Bestalde, Etxebizitza Sailaren "Bizigune" programaren helburua etxebizitzaren alokairua erraztea da jabeek jasotzen duten errenta baino kopuru baxuagoan. Modu horretan, EAEko etxebizitza hutsak erabiltzen dira, babestutako alokairuan horiek eskainita. 2020an, errentariak ordaindu duten hileko batez besteko errenta 235,7 € da; jabeek, berriz, 519,9 € jaso dituzte hilean, batez beste. Laguntza horien guztizko zenbatekoa 30,5 milioi eurokoa da, 2019an baino % 4,7 gehiago. 2020ko abenduan erakarri eta kudeatutako 6.451 etxebizitzek %7,4ko igoera ekarri dute 2019. urtearekin alderatuta, kopuru handiena programa hau abian jarri zenetik. Bilakaera horren ondorioz, batez besteko diru-laguntza 4.732 eurokoa da etxebizitza bakoitzeko, 2019an baino % 2,5 gutxiago.

Era berean, Eusko Jaurlaritzak, partikularren artean errentamendu-erregimena sustatzeko beharra ikusita, 2012tik aurrera alokairu libreko merkatuan bitartekaritza programa garatzen du, "ASAP programa" (Alokairu Segurua Arrazoizko Prezioa), eta, gainera, Bizigunek, emaitzak gorabehera, kostu handia dakarkio Sailari. 2020an 276 errentamendu-kontratu formalizatu ziren. Era berean, Etxebizitzaren Behatokiak nabarmendu du 2020an programak 313 etxebizitza dituela inskribatuta, aurreko urtean baino 42 gehiago, eta, beraz, okupatutako etxebizitzaren tasa % 88,2koa da (2019an, % 82,3). Bestalde, batez besteko alokairu-errenta 506 eurokoa izan zen 2020an (+% 1,5 aurreko urtearekin alderatuta).

Azkenik, 2019an, "Gaztelagun" programa jarri zen abian, alokairua ordaintzeko zuzeneko laguntzen bidez gazteen emantzipazioa bultzatzeko. 2020an 1.800 pertsonari eman zitzaizkien laguntzak (2019an baino 1.054 gehiagori), guztira 3 milioi euro (aurreko urtean baino 2 gehiagori), eta, beraz, batez beste 1.663,92 euroko laguntza eman zitzaien onuradun bakoitzeko (2019an baino % 28,4 gehiagori).

Amaitzeko, Etxebizitzaren Euskal Behatokiak nabarmendu du euskal ogasunek 2011 eta 2018 artean guztira 3.208 milioi euro sartzeari utzi ziotela **etxebizitzari lotutako PFEZeko zerga-kenkariengatik**, edo, bestela esanda, urtean 400 milioi euro inguru. Gastu fiskalaren zenbateko horrek PFEZaren erosketari (eta etxebizitza-kontuei), alokairuari eta birgaitzeari lotutako kenkariekin du zerikusia, baina intentsitate desberdinarekin: lotutako gastu handienak zerikusia du 2011-2018 aldian etxebizitza erosteko pizgarriengatik ordaindu ez diren 2.564,5 milioi euroekin (guztizkoaren % 79,9), eta alokairuaren inguruko guztizko kenkariekin lotutako gastu fiskala, berriz, 561,7 milioi eurokoa izan da (guztizkoaren % 17,5) aldi berean. Azkenik, birgaitzearekin lotutako gastu fiskala % 2,6 baino ez da izan, 81,9 milioi euro.

Datu erabilgarriak dituen azken ekitaldiari dagokionez, etxebizitzagatiko kenkariaren zenbatekoa 2018an 409,3 milioi eurokoa izan zen, 2017an baino % 7,5 gehiago. Zenbateko hori Eusko Jaurlaritzako Etxebizitza Sailak urte horretan egindako gastuaren % 267,7 da (152,9 milioi euro).

ONDORIOAK

I. DEMOGRAFIA

Orain dela urtebete bezala, ukitzen gaituen pandemiak eragina izango du 2021eko Memoria Sozioekonomiko honetan demografiari edo beste edozein eremuri buruz egiten dugun edozein kontsideraziotan.

Horrela, bada, giza inpaktua eta gure bizitzako esparru guztietan duen inpaktua hain handia izaten ari da, ezen denbora bat igaro ondoren bakarrik izango baikara gai estatistikoki dituen ondorioak lasaitasunez ebaluatzeko, objektibotasun jakin bat ahalbidetzen duen distantzia batetik. Une honetan, erabiltzen ditugun datuak gogorrek direla nabarmenduko dugu, heriotza ezezagunen zifrekin, baina nolabaiteko etorkizun baikorra ikusten da, 2022an aurrera egin ahala pandemiak izan duen bilakaera kontuan hartuta.

Edozelan ere, oso interesgarria izango da premiazkoa denak indarra galtzen duenean eta nolabaiteko normaltasuna berreskuratzen denean epidemia horren eragina orokorrean aztertzea, eta hilkortasuna bereziki, ukituriko pertsonen gizarte-kalteberatasunaren arabera. Hori oso garrantzitsua izango da etorkizunean gerta daitezkeen antzeko ekitaldien plangintzarako, baina baita pandemia horren ondorioz gure gizartean izan litezkeen ongizate-galerei aurre egiteko ere.

Eta, urteko jarraipenaren zifrei berriz ere helduta, beste urte batez, migrazio-saldo positiboek esker -pandemiaren ondorioz neurri txikiagoan bada ere-, hazkunde naturala (jaiotzak ken heriotzak) negatiboa izan da, eta biztanleriaren bolumenari eutsi zaio, bai gure erkidegoan, bai EB osoan.

Horri dagokionez, gogorarazi nahi dugu migrazioaren erronkari aurre egin behar zaiola oraindik ere, gure gizartearen hazkunderako eta aurrerapenerako prozesu baten barruan, eta immigrazioak dakarren kultura-aniztasuna integratzen eta aprobetxatzen jakin duten herrialdeak direla, gaur egun, oparoenak, gure memorietan adierazi dugun bezala.

Bestalde, azpimarratu nahi dugu IKUSPEGIren 2020ko eta 2021eko tolerantzia-indizearen bilakaera positiboak agerian uzten duela euskal gizarteak heldutasuna duela migrazio-prozesuari dagokionez, eta horrek poztzen gaituela, etorkinen ekarpenak guztion ongizaterako duen garrantzia ulertzen baitu.

Amaitzeko, gure Erkidegoak erronka demografiko izugarriari aurre egiten jarraitzen du (jaiotza-tasa txikia eta biztanleriaren pixkanakako zahartzea). Horrexegatik, ezinbestekoa da politika publikoak zeharka eta modu koordinatuan orientatzea ahalbidetuko duen eredu demografiko eta migratzaile orokorra.

Ildo horretan, espero dugu gauzatzen ari den erronka demografikorako 2030 Estrategiak benetan lagunduko duela agenda politiko-instituzionalaren erdigunean kokatzen gai demografikoa, eta gizartearekin partekatuko duela haren irismen estrategikoa. Era berean estrategia horretan identifikatutako jarduketa-proposamenak eta horien aplikazioa baliagarriak izatea errealitate demografikoan eta eraldaketa sistemiko baten esparruan joera aldaketa erabilgarria, bidezkoa, inklusiboa, iraunkorra eta jasagarria ahalbidetzeko

II. EKONOMIA

Maila globalean gertatutakoaren ildotik, EAEn COVID-19 gaixotasunari aurre egiteko neurriak pixkanaka kentzeak jarduera ekonomikoaren dinamismo handiagoa ekarri zuen, eta jarduera-sektore guztiak eta eskariaren osagaiak izan dira jarduera horren onuradun, baina esan bezala, oraindik ez da pandemiaren aurreko jarduera-mailara iritsi.

Hala ere, hornidura-kateen etenen eta lehengaien (bereziki energetikoen) prezioen igoeraren ondorioz, inflazioa handitu egin zen (harrigarria izan da zein intentsitate maila handiarekin) eta manufakturen berreskurapena geldiarazi zuen. Horregatik, gure kezka adierazten dugu inflazio-egoera berri honengatik, eragin negatiboak baititu ekoizpen-jardueraren errentagarritasunean eta herritarren erosteko ahalmenean, eta akordioak lortzeko eta neurriak hartzeko eskatzen dugu, ahalik eta ondoen gainditu ahal izateko sortutako egoera, inpaktu txikienekin, eta epe ertain eta luzera espiral inflazionista sortzea saihesteko.

2020ko Memoriaren edizioan adierazi genuen bezala, pandemiaren eragin ekonomikoa askoz okerragoa izan zitekeen 2020an, politika ekonomikoaren erantzunik gabe. Eta 2021eko lehen erdian, diru-politikek eta zerga-politikek funtsezko euskarria izaten jarraitu zuten pandemiaren bolada berrien aurrean, baina txertaketa eta inflazioaren gorakada progresiboaren ondorioz, politika horiek normalizatu egin ziren. Hala ere, hedatzeko joerari eutsi diote.

EAEko sektore publikoari dagokionez, Kontseilu honek nabarmentzen du, lehenik eta behin, COVID-19ak eragindako krisi ekonomiko eta sozial larriaren ondoren, 2021ean finantza publikoak nabarmen berreskuratu direla, batez ere bilketaren bilakaera positiboari esker.

Era berean, inflazio handiari dagokionez pandemiak sortutako desorekak direla-eta, moneta-politikaren orientazioan aldaketa bat gertatu den uneraino, zerga- eta aurrekontu-politikak, funtsezko zerbitzu publikoak –batez ere osasuna eta gizarte-zerbitzuak–, hezkuntza eta ikerketa hobetzean zentratu behar du, eta laguntza-tresna gisa erabili behar du, kolektibo kalteberetan eta funtsezkoetan prezioak handitzearen presioa arintzeko, pixkanaka banatuz.

Gainera, inbertsio errealak funtsezkoak dira herrialdearen garapenerako, eta aurreko krisiaren ikur negatiboa berreskuratu dute. Edozelan ere, aurrekontu-ahalegin handia eta jarraitua egin beharko da etorkizunean inbertsio-maila onargarriei eusteko. Eta, ildo horretan, uste dugu "Next Generation" funts europarren aukera baliatu, funtsezko zerbitzuak eta sektore publikoaren nahiz pribatuaren inbertsioa indartzeko.

Era berean, ez da ahaztu behar aurreko guztia bateragarri egin behar dela finantza publikoen iraunkortasunarekin, testuinguru zail batean eta ziurgabetasunez jokatu beharko baitute.

Bestalde, enplegu publikoari dagokionez, Kontseilu honek ohartarazi zuen euskal administrazio publikoetan bitartekotasun- eta behin-behinekotasun-tasa handiak zuzendu behar zirela. Horregatik, administrazio guztiei eskatzen diegu onar ditzatela enplegu publikoa egonkortzeko prozesuak Europako Batzordeak ezarritako epeetan, egiturazko fenomeno bihurtutako irregulartasun bat zuzentzeko.

Produktzio-azpiegiturak

Energia berriztagarrien ekoizpena areagotu egin behar da Euskadin, ingurumenari dagokionez ez ezik, maila ekonomikoari eta mendekotasun energetikoari dagokienez ere abantailak dituelako. Horretarako, komenigarria litzateke abantaila horiek azaltzea eta herritarrak, enpresak eta administrazioak kontzientziatzeko lana egitea, lurraldean energia berriztagarrien arloko azpiegiturak eta proiektuak instalatzeko beharraz jabetu daitezen, baita horrek dakartzan kostuez ere, betiere ingurumenaren gaineko eraginaren nahitaezko kontrolari kalterik egin gabe.

I+G+b jarduerak

Bizitako inguruabarren ondorioz, are garrantzitsuagoa da zientzia eta berrikuntza funtsezkoak izatea erronka sozial handiei aurre egiteko eta horiekin lotutako arazo konplexuei irtenbideak aurkitzeko, ezagutzaren mugan aurrera egiteko eta ekonomien lehiakortasuna bultzatzeko helburu klasikoetatik askoz harago joanda.

Ezagutza eta berrikuntza arma izango dira etorkizuneko shocken aurrean, baita gizarte-ongizatearen, oparotasun ekonomikoaren eta ingurumen-iraunkotasunaren arteko oreka lortzeko ere.

COVID-19aren egungo pandemiak agerian utzi du aktibo digitalek gure ekonomietarako duten garrantzia, baita sareek eta konektibitateak, datuek, adimen artifizialak eta superkonputazioak, bai eta oinarritzko gaitasun digitalek eta aurreratuek ere, nola eusten dieten gure ekonomiei eta gizartei, aukera ematen baitute lanek jarraitzeko, birusaren hedapenaren jarraipena egiteko eta medikamentuen eta txertoen bilaketa bizkortzeko.

Digitalizazioak berebiziko garrantzia izango du susperraldi ekonomikoan; izan ere, Kontseilu Europarrak eta Batzordeak konpromisoa hartu dute susperraldiaren alde egiteko, klimaren aldetik neutroa eta erresilientea den eraldaketa digitalerako trantsizio bikoitzaren barruan. Testuinguru horretan, 5G eta gaitasun oso handiko (VHCN) sareen hedapena, gaitasun digitalak eta enpresen eta administrazio publikoaren digitalizazioa funtsezkoak dira susperraldi sendoa lortzeko.

Atseginez egiaztatzen dugu aztertzen ari garen eremuan gure erkidegoak konparaziozko abantailak dituela; izan ere, 2019ko edizioan eskualdeko *berrikuntza-adierazleen panelean* galdu zuen berrikuntza handiko eskualdearen kategoria berreskuratu du, eta eskualdeko bikaintasun-polo bihurtu da. Ezin dugu alde batera utzi gure enpresek, eta bereziki ETEek, jarduera berritzaileak oztokatzen dituzten hainbat faktore ikusten dituztela, batez ere, aldaketarako mesfidantza (beste lehentasun batzuk egotea, eskariari buruzko ziurgabetasuna) eta izaera ekonomikoa dutenak, bai eta I+G-n egindako inbertsioa emaitzetara eramatea zailtzen dutenak ere. Horregatik, bat gatoz ZTBP 2030en helburu operatiboetako bat euskal I+G+b emaitzetara bideratzea maximizatzearekin”.

Ezin dugu ahaztu, halaber, gure enpresek hobetzeko aukera zabala dutela oraindik (zibersegurtasun-jarduerak, big-data, IoT, eta, neurri handiagoan, adimen artifizialean, robotikaren eta 3D inprimagailuen erabilera); eta Next Generation Europako funtsaren eskuragarritasunak aukera ematen duela ahalegin berritzaile disruptiboa handitzeko, berrikuntza sozialarekin koordinatuta; eta trantsizio teknologiko-demografiko eta demografiko hirukoitza bultzatzeko.

Hori dela eta, beharrezkoa da enpresa txiki eta ertainak sentzibilizatzea eta orientatzea datozen aldaketa eta trantsizioak saihestezinak izateaz. Aldaketen ondorioz, ezinbestekoa izango da horietara egokitzea, eta enpresek, tamaina edozein izanda ere, beren egunerokotasunean I+G eta berrikuntza txertatu beharko dituzte, etorkizuna ziurtatu nahi badute behintzat.

Ildo horretan, Europako Batzordeak bikaintasun-poleoi buruz duen logikari jarraituz, interesgarria litzateke, halaber, aldaketaren eta egokitzapenaren kultura areagotzea, gizarte osoan eta operadore sozioproduktibo guztietan, besteak beste, EAEko bikaintasun-mikropolotzat hartuta³³.

³³ *Europako Batzordeak eskualde-bikaintasuneko gune gisa deskribatu du Euskadi, eta berrikuntza handiko eskualde gisa kokatu du. Funtsezkoa da bultzada hori aprobetxatzea eta eragile sozioekonomikoetara hedatzea, batez ere, dimentsio txikia dutelako aldaketa eta egokitzapen formaleko testuinguruetatik kanpo daudenetara. Horretarako, erabilgarria izan daiteke fokua jartzea (Europako Batzordearen logika berari jarraituz) barne-dinamika oso berritzaileetako eta ingurune horiek indartzeko, mailakatu ahal izan daitezten. Ingurune horiek bikaintasun-mikropolo gisa defini daitezke (horietako batzuk gastronomiarekin eta sormenarekin lotuta daude, beste batzuk ukiezin-eduki handiko industria-prozesuekin...).*

III. ENPLEGUA ETA LAN HARREMANAK

EAEko lan-merkatuak 2021ean izan duen bilakaera, oro har, positiboa izan da. Izan ere, enpleguaren adierazle nagusiek okupazioaren hazkundera erakusten dute, eta horri esker ia pandemiaren aurreko egoera berreskuratu ahal izan da, eta, aldi berean, 2020ko Memorian nabarmendu genuen bezala, ABEEen mekanismoak, une honetan presentzia txikiagoarekin, aukera eman du koiunturazko egoerak egiturazko eragin negatiboa izatea lan-merkatuan, lanpostuen galera nabarmen murriztuta.

Enpleguaren susperraldia batez ere gizonena izan da eta zerbitzuen sektorean, eta horri esker, pandemiak 2020an izandako jaitsieraren zati handi bat lehengoratu ahal izan da, eta aldi berean, industriak datu kontrajarriak ditu (BJAK lanpostuen galera eta langabeziaren jaitsiera batez bestekoa baino txikiagoa adierazten du, eta afiliazioak eta kontratuek hobekuntza nabarmena adierazten dute). Sektore horrek gure produkzio-sisteman duen garrantzia kontuan hartuta, kezkatuta gaude eta adi egon beharko dugu.

Era berean, kezkarriak dira eta gure arreta merezi dute lanaldi partzialeko enpleguaren eta behin-behinekotasunaren hazkundera, 2021. urtearen amaieran onartutako erreformaren ondorioen zain, gai horietan eragin nahi baitu.

Ildo horretan, Europako berreskuratze-funtsek etorkizuneko jardura eraldatzaila enplegua sortzen eta bultzatzen lagundu nahi dute, mundu mailako produkzio-sistema aurreratu eta lehiakorerrako trantsizioa erraztuko duten ekimen estrategikoak bultzatuta. Izan ere, azken horren etorkizuneko bilakaerak ezezagun garrantzitsuak planteatzen ditu une honetan, enpleguaren kalitate-estandarrak eta gizarte eta lurralde mailako kohesioa ahal den neurrian mantenduz eta hobetuz.

Bestalde, gure inguruko Europako herrialdeekin alderatuta, jardura-tasa txikiak jarraitzen dute bi sexuetan eta adin-talde guztietan, eta egoera hori bereziki kezkarria da emakumeen eta adin handiagoko pertsonen kasuan, langabeziak gehien ukitzen dituenak baitira, bai orokorrak, bai iraupen luzekoak. Egoera hori zuzendu egin beharko litzateke, kontuan hartuta, gainera, jomugan dugun egoera demografikoa.

Izan ere, kontuan hartu behar da, hobekuntza orokorra gorabehera, langabeziak eragin handia duela oraindik kualifikazio txikieneko pertsonen artean: LANBIDEn erregistratutako hamar langabetutik zazpi kualifikazio txikia du, baita iraupen luzeko langabeziaren eragin handia ere.

Ildo horretan, 2020ko Memorian adierazitakoa azpimarratu nahi dugu. Izan ere, kolektibo horiek behar duten arretak ez luke koiunturazko arazoaren eraginik jasan behar, laneratzeko beharrezkoak diren tresna egonkorrez eta kalitatez hornitu ahal izateko.

Gainera, enplegurako politika aktiboek beren garrantziari eutsi diote aurrean ere, eta, bereziki, beren prestakuntza-eskaintza Europako funtsen jomuga diren eremuetara egokitu behar dutelako (digitalizazioa eta ekonomia jasagarria). Ildo horretan, gai izan behar dugu langabeei eta, oro har, enplegu-eskatzaila guztiei beharrezko tresnak eskaintzeko, lan-merkatuan sartzen, mantentzen eta hobetzen laguntzeko, trantsizio handiek (teknologiko-digitala, sozio-sanitarioa eta energiaren eta ingurumenaren arlokoa) gero eta gehiago eragiten dieten produkzio-sarearen barruan.

Azkenik, funtsezkoa da abian dauden enplegurako programak ebaluatzeko mekanismoak hobetzea, bereziki okerren funtzionatu duten eremuetan, horien eraginkortasuna handituko duten eta indarrean dagoen Enplegu Estrategiaren eta horren ondoriozko planen garapenean lortu beharreko helburuak betetzen lagunduko duten neurriak diseinatze eta ezartzeko.

IV. BIZI-BALDINTZAK ETA GIZARTE BABESA

IV.1. Bizi baldintzak

Lehenik eta behin, nabarmendu behar dugu 2020ko Memoria Sozioekonomikoak gure bizi-kalitatearen okerragotzeaz ohartarazten bazuen ere, 2021eko Memoria honetan (2020ko datuekin), COVID-19ak eragindako krisiaren hasierako urtean, ez dela ikusten euskal biztanleriaren bizi-mailaren beherakada nabarmenik, eta horrek adierazten du azken krisiaren kudeaketa desberdin batek pobrezia-adierazleen bilakaera desberdina ekarri duela. Izan ere, aztertutako aldagai askok aldeko bilakaerak dituzte, baina adi egon behar dugu aurrerago aipatuko ditugun datu negatibo batzuen aurrean.

Aurten ere, Euskadi oso posizio onean dago bizi-kalitatearen nazioarteko rankingetan (IDH), Europako AROPE tasaren eremuetan bezala. Gainera, aurreko orrialdeetan ikusi dugunez, aurreko urtean ez bezala, 2020an hobera egin zuen oro har, Europako testuinguruan (Espainia barne) okertzeko joera zegoenean.

Era berean, 2020ko PGDIren emaitzak oso onak dira 2016-2018ko bilakaerarekin alderatzen badira; izan ere, metatzedimentsioko pobrezia-egoerak ia ez dira existitzen (biztanleriaren % 0,3), eta ongizate-pobrezia eskalan biztanleriaren banaketa hain handia da ezen euskal biztanleriaren erdiak (% 49,7) erabateko ongizatea adierazten baitu, benetako pobrezia adierazlea kontuan hartuta (inkesta honen gehieneko datua).

Hala ere, nahiz eta duela gutxi bilakaera positiboa izan eta gure ingurunean posizio erlatibo ona izan, bereziki Estatu osoarekin alderatuta, AROPE tasaren eta PGDI inkestaren adierazleen emaitzei dagokienez, uste dugu asmo handiak izaten jarraitu behar dugula pobrezia-tasen hobekuntzari dagokionez, 2008ko maila baxuak berreskuratzeko eta, ahal bada, hobetzeko.

Datu horiek guztiak oso positiboak direla uste dugu. Izan ere, COVID-19aren pandemiak eragindako krisia hasi zenean, EAE abiapuntu onean zegoen, egoera horrek eragin dituen erronkei (horietako asko berriak) aurre egiteko.

Hala ere, ez da ahaztu behar nazioarteko testuingurua, ezta bilakaera negatiboa duten aldagai partzial batzuk ere; izan ere, litekeena da joera negatiboek aurrera egitea, eta horri irmoki aurre egin beharko zaio.

Adibidez, EINen Bizi Baldintzei buruzko Inkestan ere adierazle gehienek ongizate-hobekuntzak erakusten dituztela egiaztatzen dugu, bai errentari dagokionez, bai gabeziari dagokionez. Hala ere, badira bilakaera negatiboa duten bi, pobrezia energetikoa eta behar bezala elikatzeko ezintasuna, eta, gure ustez, jarraipena merezi dute, gero eta zailtasun handiagoa islatzen baitute bi alderdi garrantzitsutan.

Era berean, PGDIren datuetatik abiatuta deskribatutako aldeko joera horren barruan, kezkarria iruditzen zaigu pobrezia % 40 baino gehiago EBtik kanpoko atzerritar jatorriko biztanleei eragitea, eta % 15 gehiago lan egonkorrik gabeko emakumeak buru dituzten guraso bakarreko familiei. Oso kolektibo ahulak dira, eta ezin zaie bizkarra eman, are gehiago seguruenik etxe horietako askok oinarrizko premiak behar bezala betetzen ez dituzten adingabeak dituztenean.

Hala, egiaztatu da hezkuntzak eta prestakuntzak, lan ezegonkorrarekin batera, neurri handi batean pobrezian edo gizarte-bazterketan egoteko aukerak baldintzatzen dituztela. Hortaz, alderdi horretan lan egin behar da arrisku-egoera horiek minimizatzen. Era berean, Erkidegotik kanpoko etorkinak kolektibo bereziki kaltebera agertzen dira, eta, beraz, erakundeek ahalegin guztiak egin behar dituzte gure gizartean gizarteratze aktiboa eta eraginkorra lortzeko.

Gainera, ikusi dugu, kolektibo handi bati eragiten ez dion arren, bizitegi-bazterketa ere errealitate bat dela gure gizartean, eta kezkarria iruditzen zaigu COVID-19aren pandemiari aurre egiten jarraitzen dugun une honetan bizi duguna bezalako errealitate konplexu baten aurrean, pertsona horiek babesik gabe gera daitezkeela gizarte-babeseko sistemaren aldetik.

Arazo horri aurre egiteko erantzun publikoei dagokienez, 2018-2021 aldirako etxerik Gabeko Pertsonentzako Euskal Estrategiaren ondoriozko ekimenei buruzko informaziorik ez dagoenez, ezin dugu baloraziorik egin.

Bestalde, gogorarazi nahi dugu aurten ere ezinbestekoa dela familia tipologietan gertatzen ari diren aldaketak eta aldaketa horien ondorioak kontuan hartzea. Familiak botere publikoen lehenetsunezko arreta behar dute; izan ere, tipologia desberdinak izan arren, gure gizartean nagusi izaten jarraitzen dute.

Familia politikei dagokienez, Eusko Jaurlaritzak azken urteetan garatutako ekimenen emaitzei buruzko informazioa behin eta berriz falta denez, ezin dira baloratu arlo horretan egiten diren ahalegin publikoak. Hortaz, gabezia hori konpontzeko eskatzen zaie arduradunei.

Gainera, lan-bizitza eta bizitza pertsonala bateragarri egiteko enpresek abiarazitako ekimenei dagokienez, adierazi behar dugu berrikuntzarako eta dauden neurriak berriz diseinatzeko ahalegina egin behar dela oraindik ere, langileen eta langile horiek lan egiten duten enpresen premiak uztartu ahal izateko. Hala, azken urteotan arlo horretan ikusten ari den hobekuntza bizkortu ahal izango litzateke.

Amaitzeko, aurten ere egiaztatu da kontziliaziorako gehien erabiltzen diren formulak, hala nola eszedentziak eta lanaldi-murrizketak, gehienbat emakumeek hartzen dituztela oraindik ere. Hortaz, erantzukidetasuna hobetzeko formulak sustatzen jarraitu behar da, gizonen eta emakumeen arteko berdintasun handiagoa lortzeko.

IV.2. gizarte babesa

Kapitulu honetan azaldutako datuek erakusten dute EAEko gizarte-babeseko sistemak Europako herrialde nagusiekin aldera daitezkeen mailetan eusten diola estaldurari, nahiz eta gure gastuaren ehunekoa BPGd-arekiko batez bestekoa baino txikiagoa den (EBko batez bestekoaren % 88), Estatukoa baino handiagoa bada ere (% 86).

Diru-sarrerak Bermatzeko eta Gizarteratzeko Sistemari dagokionez -gure ongizate-sistemaren tresna garrantzitsua-, Eusko Jaurlaritzaren azken PGDIK (2020ko datuekin) berretsi egiten du Sistemak Euskadin pobrezia gutxitzea ahalbidetzen duen neurrian funtzionatzen duela, baita babeserako beharren igoera hain garrantzitsua izan zen urtean ere. Izan ere, kapitulu honetako "bizi-baldintzak" atalean ikusi den bezala, pobrezia- eta bazterketa-arriskuaren Europako adierazleak (AROPE) oso egoera onean daude EAEn, beste urte batez, estatuko eta Europako testuinguruan.

Hala ere, ez dugu ahaztu behar Euskadin oraindik 120.000 pertsona baino gehiago daudela (biztanleriaren % 5,6) benetako pobrezian PGDIK definitutakoaren arabera.

Era berean, ikusten dugu 2021ean berriz ere jaitsi dela diru-sarrerak bermatzeko eta gizarteratzeko sistemaren prestazioak jasotzen dituzten titularren kopurua, eta, bereziki, beren soldata-errenten osagarri gisa diru-sarrerak bermatzeko errenta jasotzen dutenena (kopuru absolutuetan nahiz erlatiboetan). Horrek agerian uzten ditu azken memorieta unitate hartzaileen profiletan ikusi ditugun aldaketak. Izan ere, nahiz eta 40 urtetik gorako eta oinarritzko ikasketak dituen emakumearen profilari eutsi, DSBE jasotzen duten titularren artean nagusi den bezala, pandemiari eta nazioarteko testuinguru konplexuari lotutako aldaketek premia berriak dituzten kolektibo berriak azalerratu dituzte ziurrenik, eta premia horiei erantzun behar zaie.

Alde horretatik, gogorazi nahi dugu esku-hartze sozialaren eremuan hirugarren sektoreko jarduerak bultzatuz gizarteratzea sustatzeko programa publikoei buruzko informazio osorik eta finkaturik ez izateak eragotzi egiten duela gizarteratzearen arloko funtsezko ekimen horiek baloratzea.

Gizarte Zerbitzuen Euskal Sistemari dagokionez, aurreko memorieta azaldutakoa errepikatzen dugu: ez da lortu hura arautzen duen legea unibertsal bihurtzeko helburua, eta aurreikusitako arauen garapenaren zati handiena egiteke dago oraindik. Premiakotzat jotzen dugu nahi dugun gizarte-zerbitzuen ereduari buruzko Herrialde mailako hausnarketa egitea, Legean proposatzen den ereduaren eta errealitatearen arteko desadostasuna gero eta disfuntzionala delako, are gehiago hain gogorra izan den pandemian Sistemaren ahuleziak agerian jarri direlako.

Eta, Mendetasunari Arreta Eskaintzeko Sistemari dagokionez, ohartarazi nahi dugu EAeko kalitate-rankingek behera egin dutela autonomia erkidegoetan, eta sistemako profesionalek egin dituztela rankingak. Era berean, nabarmendu nahi dugu familia zaintzeagatiko prestazio ekonomikoak pisu handia duela, eta fenomeno horietan sakontzea komeni dela arrazoiak zein diren jakiteko.

Gizarte Segurantzaren pentsioei dagokienez, beste urte batez kezkatzen gaituzte, gero eta defizitario handiagoa izateaz gain, sistemaren iraunkortasunak eta ekitateak. 2020an Toledoko Itunaren Ebaluazio eta Erreformari buruzko Txostena onartu ondoren, 2021eko ekaineko Elkarrizketa Sozialaren Akordioan jasotako zenbait neurri onartu dira. Neurri horiek abenduaren 28ko 21/2021 Legean daude garatuta (21/2021 Legea, pentsioen erosahalmena bermatzeari eta pentsioen sistema publikoaren finantza- eta gizarte-iraunkortasuna indartzeko beste neurri batzuei buruzkoa), eta sistemak nahikotasunaren eta iraunkortasunaren aldetik dituen arazoei heldu nahi die. Bi neurri nagusiak honako hauek dira: urtarrilaren 1ean pentsioak berriz balioestea, aurreko urteko prezioen batez besteko hazkunde-tasa erabiliz betiere, eta 23/2013 Legean garatutako iraunkortasun-faktorea ordezkatzeko, 27/2011 Legean ezarritakoaren arabera, Belaunaldien Arteko Ekitaterako Mekanismo (BAEM) batekin. Mekanismo hori bi osagai garrantzitsuak ezartzen da, hain zuzen ere belaunaldien arteko oreka zaindu eta Gizarte Segurantzaren sistemaren jasangarritasuna epe luzean indartu nahi dutenak; horietarako funtsezko gakoak dira kotizazio sozialak, erreformen ardatzak baitira.

Prozesu horri dagokionez, elkarrizketa sozialaren eta lortutako adostasunen garrantzia nabarmendu nahi dugu, eta, aldi berean, iraunkortasunerako mekanismoari dagokionez adostasunak bilatzera bultzatu. Era berean, gogorazi nahi dugu Europako araudiak mugak dituela Sistemaren diseinuan.

Eta, aztertzen ari garen eremuari dagokionez, gogoratu behar da neurri horiek aplikatzeko aldia behar dutela haien ondorioak egiaztatzeko, eta, beraz, jarraipena eta azterketa egin behar direla haien eragina eta ezarritako helburuekiko egokitasuna egiaztatzeko.

Edozelan ere, 2021ek agerian utzi du gizarte-babeseko sistema sendoa izateak duen garrantzia, gure gizarteak dagoeneko bere gain hartutako erronkei, gero eta premia handiagoei eta erronka eta errealitate berri posibleei aurre egiteko.

V. BIZI KALITATEA

V.1. Hezkuntza eta Kultura

Hezkuntzan

Hauexei buruz ohartarazi behar dugu:

- Hezkuntza-maila baxuagoek geldialdi demografikoa islatzen dute. Hala, haur-hezkuntzako matrikulazioak erakusten zuen beheranzko joera lehen hezkuntzara iritsi da.
- Ebaluazio diagnostikoaren emaitzak kezkarriak dira, gaitasun askotan beheranzko joera ikusten baita, bai Lehen Hezkuntzako 4. mailan, bai DBHko 2. mailan. Gainera, badirudi bikaintasuna galtzeaz gain, batez besteko errendimendua ere gutxitzen ari dela. Izan ere, ikasleen ratioa handitzen ari da hasierako errendimendu mailan.
- Euskadik eskola uztearen tasa oso txikia du, baita egokitasun-tasen igoera ere, eta hori, printzipioz, oso positiboa da. Hala ere, badirudi aurrerapen horiekin batera emaitza okerragoak lortzen ari direla ezagutzari eta bikaintasunari dagokienez, eta hori arazoa da jakintza etorkizuneko gakoetako bat izango den gizarte batean.

Gainera, 16 eta 18 urte bitartekoen artean eskolatzeko tasa garbi handiak izateagatik nabarmentzen da Euskadi, eta hala berretsi egiten da eskola-uzte goiztiarraren tasa txikia dela.

Bestalde, beharrezkotzat jotzen dugu pandemiak hezkuntza-errendimenduan duen eragina baloratzea ahalbidetuko duen informazioa izatea, ikasle motaren eta ikastetxe motaren arabera, etorkizunean gerta litezkeen ezbeharretan nahi ez diren ondorioak saihesteko.

- 16-18 urtekoen eskolatzeari dagokienez, sexuaren arabera bereizita, 16 urterekin gizonen eta emakumeen eskolatzeko tasak altuak eta antzekoak direla ikus daiteke. 17 urterekin, emakumeen eskolatzeko tasa gizonena baino handiagoa da. Hala ere, 18 urterekin, Euskadin unibertsitatez kanpoko hezkuntzan eskolatzeko gizonen ehunekoak 4,4 puntu inguru handiagoa da emakumeena baino. Hori, zalantzarik gabe, kontuan hartu behar da, hori kontuan hartuta, emakumeentzat ondorioztatzen baita.
- Unibertsitateko adar teknikoetan (ingeniaritza eta arkitektura) emakumeen partaidetza gizonena baino txikiagoa da. Aldi berean, mailaz igo diren ikasleen kopuru handiena duten zortzi lanbide-familietatik, laneratze-ratio handienak dituztenak honako hauek dira: ibilgailu autopropulsatuen mantentzea, Osasuna, Ekoizpenerako zerbitzuen mantentzea eta Informatika; eta adar horietako gehienetan emakumeen matrikulazioa oso txikia da. Horregatik, beharrezkotzat jotzen da administrazio publikoaren informazio eta orientazio estrategiako kanpaina egokia egitea, batez ere Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza Sailarena, ikasleen matrikulazioa sexuaren arabera modu ekitatiboan banatzea sustatuz, horrela egungo alderdiak saihestuz.

Funtsezkoa deritzogu sektore maskulinizatuetan emakume gazteek behar dituzten ikasketak hautatzeari (eta emakume gazteek behar dituzten ikasketak, sektore feminizatuetan), garapen profesionalerako aukerak aukeraberintasunarekin lotuz eta emakumeen ikusgaitasuna sustatuz emakume gazteentzat erreferente izan daitezkeen.

- Amaitzeko, hezkuntza-finantzaketaren adierazleei dagokienez, adierazi nahi dugu, terminologia ofizialera egokitu behar dela jakin arren, ez dugula uste hezkuntza gastua halakotzat hartu behar denik, inbertsiotzat baizik. Hain zuzen ere, gastuaren eta inbertsioaren arteko funtsezko aldea horietako bakoitzetik espero den itzulkinean dago, eta gastua ondasun edo zerbitzu bat kontraprestazio baten truke erabiltze hutsa den bitartean, inbertsioan etorkizuneko etekina espero da, kasu honetan bezala.

Kultura

Atseginez ikusten dugu jarduera ekonomiko nagusia kultura duten enpresen kopurua eta haiek sortutako enplegua handitu egin dela EAEn 2019tik 2020ra bitartean, baina kulturako enplegu gehien sortzen duten autonomia-erkidegoen rankingean gure erkidegoa laugarren postuan dagoenez, hobetzeko tartea dagoela ikusten dugu.

Gainera, aurreko urtearekin alderatuta hobekuntza ikusten badugu ere, berriro harritzen gaitu, per capita errenta handiena duen bigarren erkidegoa izanik ere, EAE zortzigarren postuan egoteak etxekoen unitate bakoitzeko batez besteko gastuan eta laugarren postuan pertsona bakoitzeko batez besteko gastuan. Gainera, erreferentziatzeko urtean (2020) batez besteko gastu horrek behera egin du, ziur asko pandemiaren ondorioengatik eta kultura-jarduera ugari egiteko ezintasunengatik.

V.2. Ingurumenaren egoera

Lehenik eta behin, azpimarratu behar dugu EUSTATEko Ingurumen-adierazleak ez duela aurrerapen handirik izan. Adierazle horrek EAeko familien sentsibilizazio-maila eta ingurumenean eragina duten ohiturak neurtzen ditu, zazpi dimentsioren bidez (ingurumenaren gaineko jarrera, garraioa eta mugikortasuna, kontsumo-jarraibideak, aldizkako hondakinen tratamenduak, ohiko hondakinen tratamendua, energia eta ura aurrezteak). Adierazle hori bost urtean behin neurtzen da, eta 2015etik 2020ra bitarteko aurrerapena hamarren batekoa baino ez da, nahiz eta zaila den 2020ko pandemia-egoerak adierazle horren bilakaeran izan dezakeen eragina baloratzea. Besteak beste, badirudi beharrezkoa dela garraio eta mugikortasun iraunkorragoetarako bidean aurrera egitea eta etxetako kontsumo-ereduak aldatzea, ekonomia zirkularraren alde egiteko.

Airearen kalitateari dagokionez, neurketa-estazio guztiek 2020rako muga-balioak eta helburu-balioak bete bazituzten ere, deigarria da airearen kalitatearen iraunkortasunaren adierazlearen beherakada, eta pandemiak eragindako mugikortasun-murrizketak gorabehera, 2019koak baino egun gehiagotan izango zela hobetu daitekeen airearen kalitatea.

Bestalde, atseginez egiaztatzen dugu BEG isurpenek berriz ere behera egingo zutela 2019an, baina Klima Aldaketaren aurkako 2050erako Euskal Estrategiak planteatzen dituen helburuak ikusita, eragile guztiek (gizarteak, enpresek eta administrazioek) ahaleginei eutsi behar dietela azpimarratzen dugu, murrizketa ezarritako bidearen azpitik baitago.

Era berean, positiboa ikusten dugu BPGd-aren unitate bat sortzeko sortutako isurketek ere beheranzko joera dutela, baina nabarmendu behar dugu oraindik 28ko EBko batez bestekoa baino pixka bat handiagoak direla.

Lurraren erabileren, lurraren erabileren aldaketaren eta basogintzaren sektoreko xurgapenei dagokionez, oro har, pozgarria iruditzen zaigu aztertutako urte guztietan CO2 xurgapen garbia egon izana, hura arintzeko duen ahalmena dela eta.

Era berean, positibotzat jotzen dugu hiri-hondakinak kudeatzen dituzten enpresek 2019an hiri-hondakin gutxiago biltzea, bai kopuru absolutuetan, bai per capitan, eta, gainera, sortzen direnak hobeto aprobetxatzea, bilketa bereziaren ehunekoak askoz handiagoa baita Estatuarekin alderatuta.

Enpresek ingurumen-babesean egindako gastuari dagokionez, 2017an izandako jaitsieraren eta 2018ko igoeraren ondoren, atseginez egiaztatzen dugu EAEn 2019an aldakuntza-tasa positiboa duela termino absolutuetan, nahiz eta termino erlatiboetan ere ez den agertzen (BPGd-aren ehunekoan bezala).

Azkenik, pandemiak agerian utzi du natura-ingurunearen garrantzia, eta, horregatik, EGABek oraindik ere beharrezkotzat jotzen du eragile guztiak (gizartea, enpresak eta administrazioak) sentsibilizatzen jarraitzea BEGak eta hondakinak murrizteko bizi-ohiturei buruz, baita garapen ekonomiko, iraunkor, adimendun eta arduratsua sustatuko duten ekintza eta politika publikoak ezartzea ere.

V.3. Osasuna eta Osasun Sistema

COVID-19ak gure gizartean eta ekonomian duen eragin esanguratsu eta bat-batekoak berriro ekarri du osasun publikoa agenda politikoaren gorengo mailara. Euskadin gertatu ziren COVID-19 sei olatuetatik lau 2021ean gertatu ziren, eta hasieran espero zena baino pandemia larriagoa bihurtu zen, eta, ondorioz, osasun-arreta egokia bermatuko diguten egitura nahikoak izateko beharra ikusi da oraindik ere.

Osasun publikoaren krisiak krisi ekonomiko handia eragin du, eta hori izaten ari da eta ondorio larriak izango ditu norbanakoaren eta gizartearen ongizatean, bai orain, bai etorkizunean. COVID-19ak agerraldiaren aurretik osasun-sisteman zeuden ezkutuko hauskortasunak azaldu ditu, eta COVID-19aren ondoriozko hilkortasunak gradiente sozial argia du, osasunaren gizarte-baldintzatzaileen garrantzia gogoratzen duena.

Biztanle bakoitzeko osasunean egindako gastu publikoak hazten jarraitzen du EAEn, eta Estatuko bigarren handiena da. Hala ere, nahiz eta asko hitz egiten den osasunean egiten den gastuaz, inbertsioa baino gehiago delako, politikaren ikuspegiak ez ziren asko aldatu krisiaren aurretik zeudenekin alderatuta; eta osasunean egiten den gastua oraindik ere arreta sendagarrira bideratzen da, ez prebentziora. Ildo horretan, uste dugu osasunean gastu handiagoa egiteak osasun-adierazleetan eragin positiboa izan dezan, osasun-politiken ikuspegiari buruzko gogoeta egin behar dela, prebentzioan gehiago nabarmenduta (horren barruan, baheketa-kanpainen garrantzia azpimarratzen dugu) sendatzean baino, horrek seguruenik eraginkorragoa egingo baitu osasuna bezalako esparru sentikor eta funtsezko batean egiten den inbertsio garrantzitsu eta beharrezkoa.

Pandemiak agerian utzi du osasunaren eta osasun-sistemaren hainbat esparru hobetzeko beharra dagoela, besteak beste, prebentzio-mekanismoak ezartzearen garrantzia, nahikoa langile eta koordinazio-tresna izatea osasun-shocken aurrean malgutasuna eta erresilientzia ahalbidetzeko, eta ezagutza zientifikoaren garrantzia. Horregatik, etorkizunari begira, osasun-ikerketak eta digitalizazioak funtsezko eginkizuna beteko dute osasun-sisteman. Gure ustez, ikerketa-azterlanak eta saiakuntza klinikoak garatzeak, teknologia digitaleko aurrerapenekin, edizio genetikoarekin, Big Dataekin eta abarrekin batera, osasunaren prebentzioan eta hobekuntzan aurrera egitea ahalbidetuko du, aurrerapen teknologiko horiek askoz diagnostiko eta tratamendu pertsonalizatuagoak eskainiko baitituzte. Telemedikuntza edo teleterapia hartzea, aurrez aurreko arretaren osagarri gisa, etorkizunean gero eta eginkizun handiagoa bete beharko du etorkizunean. Ildo horretan, arreta berezia jarri behar da eten digitalak zenbait kolektiborentzat dituen ondorio negatiboetan, teknologia berrietan gaitasun gutxiago dituzten pertsonen osasun-sistamarako sarbidea zailtzea saihestuta.

Ildo horretan, komeni da administrazioek, gizarte gisa, prozesu horiek behar bezala diseinatzea eta planifikatzea eremu guztietatik, prozesu horiek ezartzeak ez dezan desberdintasunik eragin eta ez dezan nahi ez den ondorioz eragin gure osasun-sistemaren kalitatean.

Administrazio publikoek arreta jarri behar dute eta baliabideak eta ahaleginak egin osasun mentaleko nahasmendu gero eta handiagoak arintzeko eta konpontzeko. Era berean, gomendatzen dugu gizarte-zerbitzuek prebentziozko jarraipena egitea suizidioek eta autolesioek eragindako hilkortasun goiztiarrari.

Bestalde, euskal osasun-sistemako paziente-eredua askotariko patologiak dituen 65 urtetik gorako pertsona da, baina bizi-itxaropen oso handia du oraindik. Horretarako, (eta gero eta gehiago) etengabeko berdiseinua eta egokitzapen ekonomikoa eta asistentziala behar dira, bai osasun-sistemarena, bai sistema sozial eta soziosanitarioarena, eta inbertsio handiak eremu horietan. Gure gizartearen erronka nagusia da euskal herritarren urte osasuntsuen kopurua handitzea.

Azken batean, Euskadiko herritarren osasuna hobetu egin da azken urteotan, eta hori lortzeko kostua gero eta handiagoa da, baina euskal gizarteak osasun-sistema on horren etorkizuneko iraunkortasunaren aldeko apustua egiten du, eta hori guztion kontua da.

V.4. Etxebizitza

Azken urtean, Euskadiko etxebizitzaren merkatuak gorantz jarraitu egin du, aurreko urteetan bezala, eta jaitsi egin da eskaintzari dagokionez, nolabaiteko egonkortasuna mantendu duten prezioekin. Gainera, etxebizitzaren salerosketak, sei urtez bilakaera positiboa izan ondoren, behera egin zuen 2020an, eta berriz ere gora egin du 2021ean. Horrek, antza denez, adierazten du higiezinaren jarduera berreskuratu egin dela COVIDaren eraginagatik.

Hala ere, ez dirudi berreskuratze hori erabatekoa denik. Izan ere, eraikuntza-mailan, 2020ko beherakadaren ondoren jarduera publikoa berreskuratzen bada ere, sektore pribatuak ez du, orain arte, ohiko jarduerara itzultzeko zifra argirik, baina badirudi etxeen obra-eskari handiari eusten diola, sektore horri eusten laguntzen baitute.

Bestalde, alokairuko etxebizitzaren eskaintza ez da nahikoa, ez segmentu pribatuan, ez publikoan. Gainera, alokairu pribatuaren errentei eutsi arren, errenta horiek handiak izaten jarraitzen dute, eta horrek zaildu egiten du alokairu pribatua eskuratzea. Kezkagarria iruditzen zaigu horrek kolektibo zabaletan izan dezakeen eragina, hala nola gazteengan eta baliabide gutxien dituzten pertsonengan.

Bestalde, adierazi nahi dugu Kontseilu hau kezkatuta dagoela osasun-krisiak hipoteka-betearazpenetan, kaleratzeetan eta etxegabetzeetan izan dituen ondorioengatik. 2020an eta 2019an baino kaleratze eta etxegabetze gutxiago zenbatu ziren 2021ean, langileei laguntzeko programa ugari amaitu ondoren, prozeduren kopuruak gora egin du, batez ere talde ahulenei eraginez.

Testuinguru horretan, EGABek etxebizitza politikak behar bezala garatzearen eta gauzatzearen garrantzia azpimarratzen du. Ildo horretan, 2021-2024 Plan Zuzentzaile berriaren balorazio positiboa egiten dugu, eta hurrengo memorietan baloratuko dugu haren urteko bilakaera.

Planteamendu horri dagokionez, bereziki balioesten dugu alokairu merkea sustatzearen aldeko apustua, besteak beste, eremu pribatuan hutsik dauden etxebizitzak mobilizatuz eta alokairu babestua sustatuz. Ildo horretatik, berriro diogu ahalegin handiagoa egin behar dela etxebizitza eskuratzeko dauden programak ezagutarazteko, herritarrek ez baitute programa horien berri.

Era berean, Gaztelagun programa berri baten hazkundera nabarmentzen dugu, gazteen emantzipazioa errazten baitu, eta hori bereziki garrantzitsua da kolektibo horren bizi-proiektuak garatzeko.

Aldi berean, etxebizitza bezalako gai garrantzitsu eta sentikor batean inflazio handieneko, goranzko interes-tasetako eta kostuen eta prezioen igoerako egoerak izan ditzakeen inplikazioen berri emango dugu. Egoera hori kontuan hartu behar da etxebizitzaren arloan gauzatzen diren ekimenak eta programak egokitzeko eta doitzeko, esaterako, arestian aipatutako Gaztelagun programa.

Azkenik, ez da ahaztu behar iraunkortasunak gero eta garrantzi handiagoa duela eraikuntza berrietan eta lehendik daudenen birgaikuntzan, eta arreta eta indartu beharreko alderdietako bat izan behar du; gainera, garatzeko eta jarduera sortzeko ahalmen handia duen eremua da. Ildo horretan, berriz diogu beharrezkoa dela Europako funtsek etxebizitza-politika publikoen garapenean dituzten aukerak aprobetxatzea, laguntza-programak bereziki etxebizitzak eta etxebizitza sozialak birgaitzera eta EAEko etxebizitza-parkearen energia-eraginkortasuna hobetzera bideratuta.